

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บ้านห้วยนอนวัด
ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

Potential of Community Based Ecotourism At Hua-Noun Wat Community,
Mae-tom Sub - District, Bangkum District, Songkla Province.

ภัทร์ธนกัลย์ เตียไพบูลย์
Phatthanakan Tiapaiboon

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Science in Environmental Management
Prince of Songkla University

2557

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บ้านห้วยนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	นางภัทรธรรณกัลย์ เตี้ยไพบูลย์
สาขาวิชา	การจัดการสิ่งแวดล้อม
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บ้านห้วยนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยใช้องค์ประกอบด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านห้วยนอนวัด ตามหลักเกณฑ์การจำแนกช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (Recreation Opportunity Spectrum : ROS) และการประเมินสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Evaluation of Nature-based Tourism Site Potential : ENTSP) ภายใต้กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน รวมไปถึง การวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านห้วยนอนวัด ตามความคิดเห็นและทัศนคติของคนในชุมชนของประชาชนในชุมชน โดยเสนอผลการศึกษาตามประเด็นต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนในชุมชนจำนวน 176 คน การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยนอนวัด โดยการวิเคราะห์ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) และการอภิปรายกลุ่มร่วมกับคนในชุมชน เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จและนำไปสู่แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยนอนวัด โดยอาศัยปัจจัยบ่งชี้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านห้วยนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา จากผลการสำรวจการจำแนกช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทกึ่งพัฒนา ส่วนผลการศึกษาและสำรวจ ตามแบบประเมินศักยภาพตามแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ระดับปานกลาง มีค่าคะแนนเฉลี่ย 1.94 และผลการประเมินศักยภาพความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประเมินค่าคะแนนด้านพื้นที่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สำหรับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนพบปัจจัยชุมชนดังนี้ 1) ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีและศิลปะพื้นบ้านของชุมชน 2) การได้รับความร่วมมือและการสนับสนุน จากองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน 3) การจัดการภายในชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรในชุมชนทั้งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม การจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน 4) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมพัฒนาชุมชนสู่การท่องเที่ยว และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยว

5) การสร้างการเรียนรู้ให้คนในชุมชนด้านการท่องเที่ยว 6) การมีผู้นำที่เข้มแข็ง และได้รับการยอมรับ สามารถสร้างความน่าเชื่อถือ พร้อมทั้งเป็นผู้ที่มีบทบาทด้านการท่องเที่ยว 7) การใช้หลักพึ่งตนเอง โดยใช้ปัจจัยที่มีอยู่ในชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 8) การสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่น เพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนยังสามารถพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตามปัจจัยชี้วัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อกำหนดแผน แนวทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จ ภายใต้มิติทางด้านชุมชน โดยจะต้องอาศัยปัจจัยดังนี้ 1) ความพร้อมขององค์กรชุมชน 2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 3) การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม 4) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ 5) การยอมรับและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และ 6) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการขยายเครือข่าย

ผลการศึกษาค้นคว้าได้สะท้อนให้เห็นถึงการที่ชุมชนบ้านห้วยอนวัต หรือชุมชนอื่นที่จะเริ่มต้นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนหรือการใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนไว้นั้น ต้องเริ่มจากชุมชน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เข้าใจถึงผลกระทบด้านบวกและด้านลบ พร้อมทั้งให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองก่อน โดยมีองค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามาเป็นพี่เลี้ยง และสนับสนุน งบประมาณ ข้อมูล และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

Thesis Title	The Potential of Community Based Ecotourism at Hua-Noun Wat Community, Mae-tom Sub-District, Bangkum District, Songkla Province.
Quality Author	Mrs. Phatthanakan Tiapibool
Major Program	Environmental Management
Academic Year	2013

Abstract

The purposes of this research were to find out the potential of community based ecotourism by using selected factor of ecotourism management, an analysis of potential ecotourism sites at Hua-Naun Wat community, Mae-tom sub-district, Bangkum district, Songkla province using the recreation opportunity spectrum (ROS) and the evaluation of nature-based tourism site potential (ENTSP) under the concept of sustainable tourism. The Delphi technique was adopted and analyzed by 9 experts. Additionally, the tourism site potential analysis of Hua-Naun Wat community was analyzed from the opinions and attitudes of people in the community and the results were presented by various issues. The sample group was people in the community in the total of 167 persons. Researching on the key success factor for community based ecotourism management of Hou-Naun Wat community was analyzed through the community leader interview, SWOT analysis, and focus group with people in the community by using the indicators of the efficiency and effectiveness of community based ecotourism which aim to find the key success factor and development to the potential of community based ecotourism of Hua-Naun Wat community.

The results of the research were analyzed and synthesized following the potential of community based ecotourism at Hua-Noun Wat community, Bangkum district, Songkla province; it classified as semi-developed sites. The nature tourism site potential was moderate at the average of 1.94. The result of analyzing the public opinions and attitudes in the community revealed that most of the people gave the highest score on the potential of the sites and they truly understood that ecotourism is environmentally sustainable tourism. The key success factors for community based ecotourism management were 1) natural resources and environmental factors, and the uniqueness of the community such as lifestyle, culture, tradition and folk art. 2) The collaboration and support of partners both

within and outside the community. 3) Management within the community on the environment, and resources both natural and cultural resources in the community. In doing so, the community has established community groups, group savings fund and community based ecotourism group. 4) The community has participated in planning and developing the community by sharing their ideas and also sharing benefits arising from tourism. 5) Contributing people in the community with fundamental knowledge on tourism management. 6) Having a strong leader who has been recognized by the community can possibly help build credibility and the roles in tourism. 7) Adopting self-reliance by using the resources that already exist in the community following the philosophy of Sufficiency Economy. And 8) Building networks with other communities aiming to link tourism and tourism activities. In addition, the communities can also develop the community based ecotourism from the indicators of the evaluation of effectiveness of the community based ecotourism aiming to initiate plans, guidelines and forms of the community based ecotourism and to get the successful results. Various factors need to be concerned under the community dimension as followed: 1) readiness of the communities, 2) natural and cultural conservation, 3) social and cultural development, 4) economic development, 5) acceptance and participation of the communities, and 6) cooperation on learning process and network extension.

Results of the research revealed that when Hua-Noun Wat community or other communities adopt the community based ecotourism as a tool to conserve the community's valuable natural resources; it must be initiated starting from the community. People in the communities should have opportunities to acknowledge themselves on ecotourism, and to understand the positive and negative impacts of ecotourism as well as to permit the communities gaining important roles in managing their communities. Additionally, the government and private sectors should be a mentor and support budget, information, publicity to the communities in order to build effective community based ecotourism management.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.พงศ์ศักดิ์ เหล่าดี อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการค้นคว้าตลอดระยะเวลาการทำวิจัยและการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.ธันวดี สุขสาโรจน์ ประธานกรรมการ ผศ.ดร.อุมาพร มณีแนม และดร.รุ่งรวี จิตภักดี กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำแนะนำและการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ขอขอบพระคุณ ผศ.กุลดาร่า เพียรเจริญ ดร.ประเจต อำนาจ อาจารย์พัชรี หล้าแหล่ง และคณาจารย์สาขาวิชา พัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ – ชุมพร ที่ให้คำแนะนำ และให้ข้อมูล สำหรับการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ เพื่อให้เครื่องมือมีประสิทธิภาพ และผู้ทรงคุณวุฒิมาทำการประเมินศักยภาพทั้ง 9 ท่าน ทีมงานโครงการตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน ขอขอบพระคุณท่านรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม ผู้ใหญ่สุทิน เทพอรัญญ์ และชาวชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้งานวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่สุด

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ให้ทุนอุดหนุนในการค้นคว้าวิจัย

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณ คุณแม่และครอบครัวด้วยความเคารพยิ่งที่ให้การสนับสนุนการศึกษาตลอดมา

ภัทรธนกัลย์ เตี้ยไพบูลย์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(6)
Abstract	(8)
กิตติกรรมประกาศ	(10)
สารบัญ	(11)
รายการตาราง	(13)
รายการภาพประกอบ	(14)
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย	2
1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	5
2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	5
2.1.2 ประโยชน์ของการท่องเที่ยว	6
2.1.3 หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	8
2.1.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	11
2.1.5 ศักยภาพของประเทศไทยในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	12
2.1.6 เกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	13
2.2 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงโดยชุมชน	14
2.2.1 การท่องเที่ยวชุมชน	16
2.2.2 การท่องเที่ยวโดยชุมชน	17
2.2.3 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	18
2.3 แนวคิดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	20
2.3.1 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	21
2.4 แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	24
2.5 แนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ	29
2.5.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน	29
2.5.2 การประเมินประสิทธิภาพประสิทธิผล	33
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	34

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย	38
	3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	39
	3.2 เครื่องมือในการวิจัย	40
	3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	42
	3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	46
4	ผลการวิจัยและอภิปรายผล	47
	4.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา	48
	4.2 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา โดยอาศัยองค์ประกอบด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	59
	4.3 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (Key success factor) ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา	74
	4.4 การศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา	86
	4.5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา	88
5	สรุปและข้อเสนอแนะ	96
	5.1 ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น,จังหวัด	98
	5.2 ข้อเสนอแนะระดับชุมชน	99
	บรรณานุกรม	100
	ภาคผนวก	103
	ก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	104
	ข กิจกรรมระหว่างเก็บข้อมูล	133
	ประวัติผู้เขียน	136

รายการตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	ตัวชี้วัดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพื่อบ่งชี้สถานการณ์ปัจจุบัน จำแนกตามประเภทแหล่งท่องเที่ยว	43
4.1	ผลการวิเคราะห์ประเภทแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักเกณฑ์ช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ	61
4.2	ผลการประเมินศักยภาพตามแบบประเมินศักยภาพ(ENTSP) พิเคราะห์เฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	64
4.3	ข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลด้านเศรษฐกิจของคนในชุมชน	67
4.4	ค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา	70
4.5	ค่าเฉลี่ย ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่าง	72
4.6	ผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน	76
4.7	ปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต	90

รายการภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดการวิจัย	3
2.1	องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	12
2.2	ความสัมพันธ์ของเป้าหมายหลัก 3 ประการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน	27
2.3	กรอบแนวคิดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล	33
3.1	อาณาเขตติดต่อและที่ตั้งของบ้านห้วยอนวัต	49

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาวิจัยในส่วนบทนำนี้ ผู้วิจัยจะขอกกล่าวถึง ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัย

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย เป็นอุตสาหกรรมหลักที่ทำเงินตราให้แก่ประเทศ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเผชิญกับภาวะการแข่งขันทางการท่องเที่ยวในตลาดโลก และความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเมืองในภูมิภาค รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรมีการวางรากฐานการดำเนินงานแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการรณรงค์ปลูกสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยสามารถใช้ประโยชน์ในระยะยาวและเกิดความยั่งยืน (กุลวรา สุวรรณพิมล, 2552)

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ในอดีตเคยเป็นเมืองท่าที่สำคัญในภูมิภาค มีความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาและการละเล่นพื้นเมือง ปัจจุบันจึงเป็นแหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทั้งทางบกและทางน้ำ ที่มีความอุดมสมบูรณ์อีกมากมาย มีศูนย์กลางการค้าและการคมนาคมที่สำคัญของภูมิภาค (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2553)

บ้านหัวนอนวัด เป็นชุมชนหนึ่งซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา บ้านเรือนมีรูปทรงโบราณตั้งอยู่ริมคลองอู่ตะเภา การประกอบอาชีพของคนในชุมชนมีความหลากหลาย ได้แก่ กรีดยาง รับจ้าง ค้าขาย ประมง และอื่นๆ แต่ลักษณะการดำรงชีวิตของคนในชุมชนที่เหมือนกันคือ มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิม มีระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ระบบการนับถือผู้อาวุโสผู้นำ ศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนคือวัดคูเต่า โบราณสถานที่อยู่คู่ชุมชนมาหลายร้อยปี มีจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถที่วิจิตรสวยงาม นอกจากนี้ศาลาโบราณของวัดได้รับรางวัลจากองค์การการศึกษาและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนสร้างความภาคภูมิใจให้คนในชุมชนเป็นอย่างมาก

ชุมชนบ้านห้วยอนวัตเป็นชุมชนนำร่องที่มีการสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว/ชุมชน ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเริ่มดำเนินการภายใต้ตามดำริฯ พหลฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ภายใต้โครงการ “ค่ายอาสาพัฒนาตอบแทนแผ่นดินเกิด” เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางทรัพยากร และมีแนวโน้มแห่งศักยภาพที่จะพัฒนาได้ โดยได้รับการพัฒนาและเกิดการเรียนรู้จากโครงการดังกล่าว ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่เป็นรูปธรรมหลายด้าน เช่น การสร้างฐานการเรียนรู้ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่สำคัญ ในอันที่จะช่วยให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยั่งยืนอยู่คู่ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวสืบไปได้ พร้อมทั้งสามารถพัฒนาชุมชนภายใต้ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ โดยสมาชิกในชุมชนสามารถกำหนดทิศทางและกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการโดยชุมชน ซึ่งชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ และสร้างความประทับใจต่อนักท่องเที่ยว ให้มีโอกาสดำเนินกิจกรรมเป็นธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมได้ซาบซึ้งในทุกมิติของชุมชน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบริเวณ บ้านห้วยอนวัต เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาย่างยั่งยืน โดยมีฐานการพัฒนาศักยภาพจากชุมชนและการใช้ฐานทรัพยากรหรือต้นทุนของชุมชนที่มีอยู่ให้เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการคำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม หรือการยกระดับนิเวศเป็นศูนย์กลางควบคู่ไปกับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเหมาะสม รักษาฐานทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนให้ยั่งยืนเพื่อเป็นมรดกสืบทอดไปยังรุ่นต่อ ๆ ไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยใช้องค์ประกอบด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา
2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ (Key success factor) ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา
3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

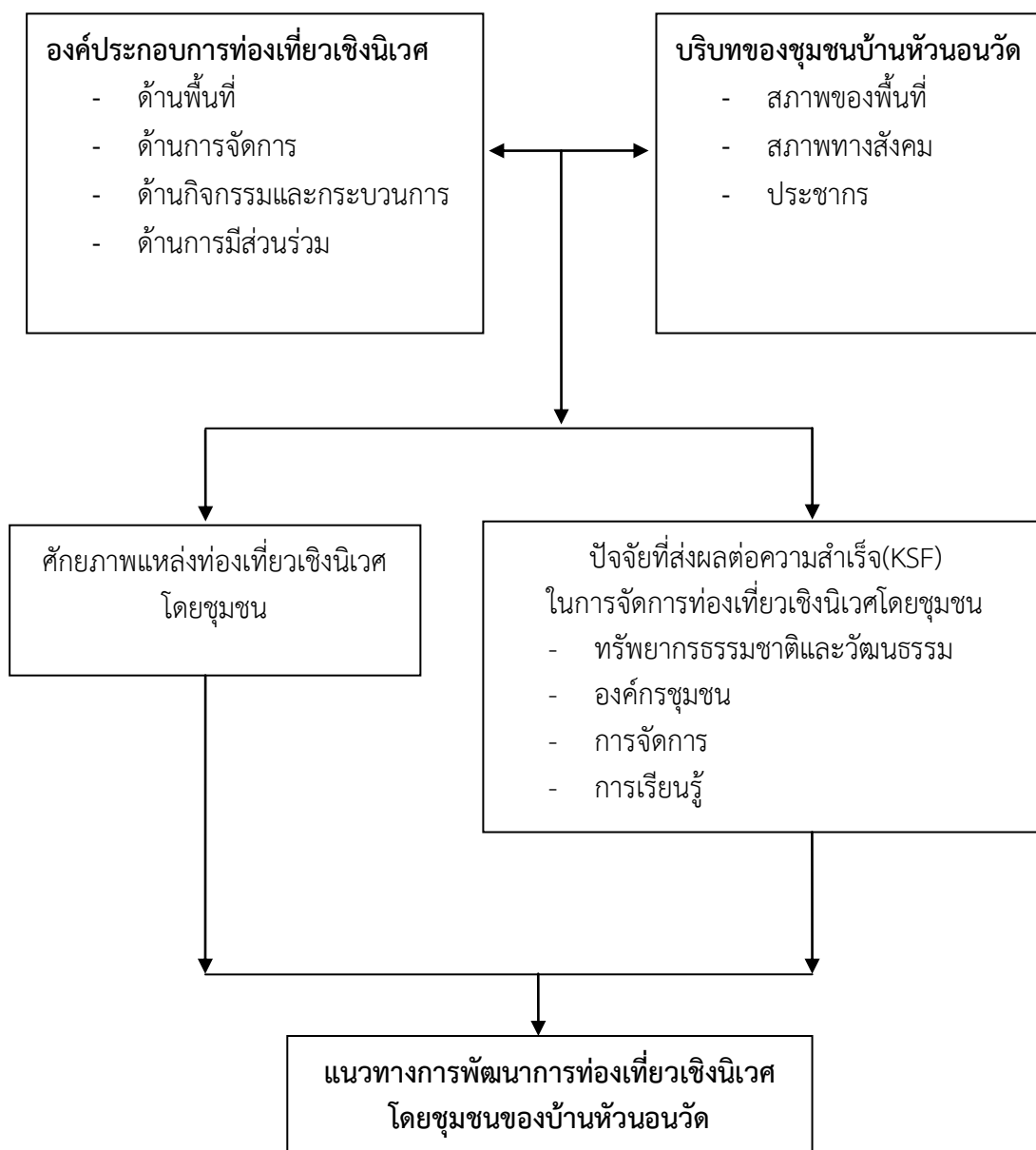
1.3 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ทราบศักยภาพของพื้นที่ชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา เพื่อหาแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

2. ทราบถึงปัจจัยที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

3. ได้แนวทางสู่การพัฒนาชุมชนสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการจัดการ

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องภายใต้การมีส่วนร่วม ในการจัดการและการวางแผนการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีการปกป้องรักษาและจัดการทรัพยากรที่สามารถคงความเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความมั่นคงยั่งยืนโดยมีเป้าหมายของ คุณภาพและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตของประชาชนท้องถิ่น และยังคงซึ่งอัตลักษณ์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ทางด้านสังคม

ชุมชนบ้านห้วยอนวัต หมายถึง ชุมชนหนึ่งซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และสนับสนุนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

- 2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.2 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
- 2.3 แนวคิดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.4 แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2.5 แนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สำหรับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้มากมายมีทั้งส่วนที่คล้ายและแตกต่างกัน นำมาสรุปพอสังเขปได้ ดังนี้

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ไพฑูรย์ พงศะบุตร (2552) ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์ เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ การได้สัมผัสและชื่นชมกับความงามของธรรมชาติอย่างใกล้ชิด

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2546) ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์ เพื่อสัมผัส เรียนรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม โดยเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อธรรมชาติ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

เจเน็ต ริชาร์ดสัน (1993) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ทางธรรมชาติ โดยการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวด้วยการสื่อความหมายในเรื่องธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจถึงการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนท้องถิ่น

บู อี (1991) ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับ การดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนหรือท้องถิ่นและการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

The Ecotourism Society (1991) ให้คำจำกัดความของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศและ ในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ ต่อประชาชน

จากความหมาย ดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีความรับผิดชอบ ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และ แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมที่มีความ เกี่ยวข้อง หรือเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นและ ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ เพื่อลดการเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้น้อยที่สุด โดยมี กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ในการ รับผิดชอบ การกระจายผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม การดำเนินกิจกรรมทางการ ท่องเที่ยวต้องส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ชุมชน สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และระบบ นิเวศน้อยที่สุด เน้นการสร้างจิตสำนึกในการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2.1.2 ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ไพฑูรย์ พงศะบุตร ได้อธิบายถึงว่า เหตุผลที่ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น ด้วยสาเหตุ 3 ประการ คือ

1. การขยายตัวของความเป็นเมือง (Urbanization) ในประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การขยายตัวของเมืองต่าง ๆ ไม่เฉพาะแต่ในประเทศอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ใน ประเทศเกษตรกรรมก็มีมากขึ้น ดังเช่นในประเทศไทย ขณะนี้มีเมืองขนาดต่าง ๆ ทั้งใหญ่และเล็ก เกิดขึ้นทั่วประเทศ การขยายตัวของความเป็นเมืองจึงทำให้ผู้คนเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในเมืองกันมากขึ้น ส่วน คนในชนบทมีจำนวนลดน้อยลง การใช้ชีวิตความเป็นอยู่ในเมืองซึ่งมีอาคารบ้านเรือนหนาแน่น ไม่มี พื้นที่ว่างเปล่าเหลืออยู่มากนัก ผู้ที่อาศัยจึงห่างไกลจากธรรมชาติ จึงไม่มีโอกาสให้พบเห็นลักษณะภูมิ ประเทศที่สวยงามแปลกตา หรือเห็นความเป็นอยู่ของพืชและสัตว์ตามธรรมชาติ ดังนั้น เมื่อมีโอกาส ได้เดินทางท่องเที่ยว ผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเมืองของประเทศต่าง ๆ จึงนิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็น การพักผ่อนที่ได้อยู่กับใกล้ชิดกับธรรมชาติ ช่วยคลายความเครียดจากวิถีชีวิตของคนในเมือง

2. ความสนใจในด้านธรรมชาติวิทยามีมากขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ ปัจจุบันความก้าวหน้าทางด้านวิชาการในแขนงต่าง ๆ ทำให้ผู้คนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ มากขึ้น ทั้งที่เป็นลักษณะทางกายภาพ เช่น ภูมิประเทศแบบต่าง ๆ และเป็นลักษณะทางชีวภาพ เช่น ความเป็นอยู่ของพืช และสัตว์หลากหลายชนิด ความสนใจในด้านธรรมชาติวิทยา จึงเป็นแรงกระตุ้นให้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเติบโตขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรทั่วโลก และการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างสิ้นเปลืองเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความรู้สึกว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมมีความจำเป็นสำหรับการมีชีวิตรอด

ของมวลมนุษยย์ในกาลเวลาข้างหน้า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงได้รับความสนใจมากขึ้นในบรรดาผู้ที่มีความรู้ หรือผู้ที่ต้องการศึกษาทางด้านธรรมชาติวิทยา

3. การตื่นตัวของคนในท้องถิ่นที่ต้องการมีบทบาทร่วมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในปัจจุบันถือเป็น อุตสาหกรรมบริการ (Service industry) อย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้คนเป็นจำนวนมาก และก่อให้เกิดรายได้ที่สำคัญแก่ประเทศที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว บางประเทศอาจมีรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากกว่า หรือมากกว่ามูลค่าของสินค้าออกที่สำคัญของประเทศนั้น ๆ จนถือกันว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสินค้าออกอย่างหนึ่ง แต่เป็นสินค้าออกประเภทที่มองไม่เห็น หรือสินค้าออกจำบัง (Invisible export) โดยประเทศจะมีรายได้จากนักท่องเที่ยวจากที่ต่าง ๆ ที่นำเงินเข้ามาจับจ่ายเป็นค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าพักผ่อนหย่อนใจ และค่าซื้อสินค้าพื้นเมือง ทำนองเดียวกับรายได้จากการส่งออกสินค้าอื่น ๆ ที่มองเห็นและจับต้องได้ เช่น การส่งออกข้าว ยางพารา เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย

การท่องเที่ยวโดยทั่ว ๆ ไป ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการให้บริการนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ประกอบการที่อยู่ในเมืองใหญ่ ๆ เช่น เจ้าของกิจการโรงแรม และบริษัทนำเที่ยว แต่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นที่อยู่นอกเขตเมืองใหญ่ ๆ ได้มาก เป็นการนำนักท่องเที่ยวออกไปท่องเที่ยวในเขตชนบท หรือในเขตธรรมชาติที่อยู่ห่างไกลเขตเมือง ด้วยเหตุนี้ คนในท้องถิ่นจึงเข้ามามีบทบาทร่วมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์จากส่วนแบ่งของค่าบริการต่าง ๆ มากขึ้น เช่น บริการด้านการเดินทาง ที่พักแรม อาหาร การนำเที่ยวนันทนาการและบริการอื่น ๆ เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีรายได้จากการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการตื่นตัวของคนและหน่วยงานในท้องถิ่น ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน ตลอดจนการประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่เป็นการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

ส่วน Goeldner, Ritchie and McIntosh (2000, อ้างถึงในดร.ชวี ेमพันธ์ และสุรเชษฐ์ เชษฐมาศ, 2539) ได้อธิบายถึงผลประโยชน์สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1. สร้างงานและสร้างรายได้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทำให้เกิดการจัดหาทุนเพื่อปรับปรุงป้องกันพื้นที่ธรรมชาติ และทำให้พื้นที่ความประทับใจยิ่งขึ้นในอนาคต
2. ให้การศึกษาแก่ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว
3. ส่งเสริมสนับสนุนและขยายพื้นที่ให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น

นอกจากนี้ Juanita C. Liu, 1994 (อ้างใน เสรี เวชชบุษกร, 2550) ยังกล่าวถึงประโยชน์ต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไว้ ดังนี้

1) สามารถใช้สิ่งอำนวยความสะดวกและปัจจัยทางสังคมของท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม โดยที่นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการที่พักแรมและบริการอาหารของท้องถิ่น รวมทั้งร่วมกิจกรรมกับราษฎรในพื้นที่นั้น

2) เป็นกิจกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลัก และช่วยให้เกิดการจ้างงานโดยคนท้องถิ่นเป็นเจ้าของกิจการ เป็นผู้ผลิตงานฝีมือ เป็นผู้บริการ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับนักท่องเที่ยว

3) สามารถป้องกันคุณค่าทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ต้องการความหรูหรา หรือความสะดวกสบายมากนัก แต่ต้องการได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตมากกว่า

4) รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถนำมาใช้เพื่อป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่นั้นได้ เช่น ใช้เงินรายได้จากค่าธรรมเนียมและค่าบริการเพื่อฟื้นฟูสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

5) สามารถให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนวิถีการยังชีพของคนท้องถิ่น ซึ่งมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งอาจส่งผลให้พืชหรือสัตว์บางชนิดสูญพันธุ์ได้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงช่วยทำให้เกิดทางเลือกในการทำมาหากินนี้ไม่ก่อผลกระทบ ขณะเดียวกันก็ยังสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เหมือนเดิมหรือดีกว่าเดิม

6) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยทำให้เกิดโครงการศึกษาวิจัย เนื่องจากสามารถป้องกันรักษาสภาพธรรมชาติได้อย่างสมบูรณ์ มีความสงบ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการ ซึ่งเหมาะสำหรับนักวิจัยจะเข้าไปศึกษาค้นคว้า นอกจากนี้บริการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยว ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ต้องมีการศึกษาเพื่อนำข้อมูลไปบรรยายให้นักท่องเที่ยว

สรุปได้ว่า ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ ทางกายภาพ เช่น ภูมิประเทศ และชีวภาพ เช่น ชีวิตความเป็นอยู่ของพืชและสัตว์หลากหลายชนิด เพื่อกระตุ้นให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจริญเติบโต การให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน รวมไปถึงชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนท้องถิ่นทำให้เกิดการตื่นตัวของคนในท้องถิ่นในการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน และการประกอบการอาชีพ ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

1.2.3 หลักการของท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ไพฑูรย์ พงศบุตร (2552) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1. หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึงการที่จะให้ท้องถิ่นมีการท่องเที่ยวต่อไปในระยะเวลายาวนานมิใช่เพียงชั่วระยะเวลาสั้น ๆ แล้วหมดไป การจะทำให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืนได้ต้องอาศัยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

- ดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรสัตว์ป่า
- ลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ น้ำเสีย
- มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์แก่คนในท้องถิ่น โดยให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มิใช่ให้คนภายนอกเข้ามาผูกขาดผลประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว

- มีการประชุมวางแผนงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ โดยให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการประชุมกับหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน

2. หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงอยู่ในสภาพเดิม ไม่ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสภาพ โดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

- กระตุ้นจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้ช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงอยู่ในสภาพที่ดี ไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นผลเสียต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตัว เช่น การบุกรุกทำลายป่า การจับปลาขายงามได้น้ำ การเก็บปะการังหรือเปลือกหอยขนาดใหญ่มาจำหน่าย

- ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเดินทางเข้าไปเยือน และให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มิให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมโทรม เช่น การทิ้งขยะเกลื่อนกลาด การขีดเขียนบนผนังถ้ำและหน้าผา การทุบและหักกิ่งงอก หินย้อย การเด็ดหรือตัดดอกไม้ และต้นไม้

- ระมัดระวังมิให้มีการก่อสร้างใด ๆ ที่จะกระทบต่อความเป็นธรรมชาติ และความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การตัดถนน การก่อสร้างอาคารที่พักและร้านค้า จะต้องจัดให้เป็นระเบียบ และไม่มากจนเกินไป

- ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวมิให้มากเกินไปจนเกิดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ซึ่งต้องการความสงบเงียบ และให้ความคงเป็นธรรมชาติไว้มากที่สุด

- ติดป้ายบอกทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งทำทางเดินและจุดพักชมทัศนียภาพเป็นระยะ ๆ เพื่อป้องกันมิให้นักท่องเที่ยวหลงทาง หรือเดินสะเปะสะปะ บุกรุกเข้าไปทั่วบริเวณของแหล่งท่องเที่ยว อันจะเป็นการทำลายความเป็นธรรมชาติให้เหลือน้อยลง

- จัดทำเอกสารอธิบายสถานที่ต่าง ๆ ที่ควรชมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ พร้อมทั้งคำแนะนำในการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวแจกให้นักท่องเที่ยวทุกคนที่เข้าชม เพื่อเป็นการให้ความรู้และวิธีปฏิบัติตนที่ถูกต้องของนักท่องเที่ยว

ส่วน Weaver และ Oppermann (2000) (อ้างในดรชณี เอมพันธ์ และสุรเชษฐ์ เชษฐมาส ,2539) ได้อธิบายหลักการสำคัญ 3 ประการ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่ก็ไม่ใช่เลยองค์ประกอบทางวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ

2. ความต้องการเรียนรู้หรือการรู้คุณค่าของธรรมชาติอย่างแท้จริง คือ แรงจูงใจให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติ หมายความว่า การสัมผัสธรรมชาติเกิดจากการเห็นคุณค่าความต้องการการเรียนรู้ มิใช่เกิดจากความสนุกสนานหรือพักผ่อนอย่างเดียว

3. การจัดกิจกรรมอย่างมีคุณภาพเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของพื้นที่ท่องเที่ยว

Page and Dowling (2002) (อ้างใน ดรชณี เอมพันธ์ และสุรเชษฐ์ เชษฐมาส , 2539) ได้กำหนดหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. พื้นที่ธรรมชาติ (Nature-based) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เน้นหนักในเรื่องของความหลากหลายทางชีวภาพหรือความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืช และสัตว์ในเขตพื้นที่ธรรมชาติโครงสร้างทางกายภาพและวัฒนธรรมในพื้นที่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่จำเป็นในการวางแผนและการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ความยั่งยืนของระบบนิเวศ (Ecologically sustainable) การท่องเที่ยวทุกประเภท ควรสร้างความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดความยั่งยืนของระบบนิเวศในพื้นที่ธรรมชาติ ความยั่งยืนหมายถึง ความยั่งยืนของชนิดพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ ที่ไม่ถูกทำลายให้ลดจำนวนลง จากการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายโครงสร้างทางกายภาพของธรรมชาติ เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ หรือลักษณะโครงสร้างทางธรรมชาติที่เป็นบ่อเกิดความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ เพราะความหลากหลายดังกล่าวแล้วเป็นบ่อเกิดให้ความยั่งยืนของระบบนิเวศ

3. การศึกษาสิ่งแวดล้อม (Environmentally education) คือลักษณะพิเศษที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ และทำให้ชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การศึกษา คือเครื่องมือสำคัญในการพิทักษ์พื้นที่ธรรมชาติและสามารถจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การให้การศึกษแก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง

4. ผลประโยชน์เกิดขึ้นกับท้องถิ่น (Locally beneficial) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากทำให้ท้องถิ่น ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมด้านอื่นแล้ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้น รายได้จากการท่องเที่ยว ส่วนหนึ่งควรกระจายสู่การอนุรักษ์ทรัพยากร การสร้างศักยภาพความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรมแก่ท้องถิ่น ความยั่งยืนและความเข้มแข็งของชุมชน เป็นประการสำคัญที่ป้องกันสังคมและวัฒนธรรมแก่ท้องถิ่น ความยั่งยืนและความเข้มแข็งของชุมชน เป็นประการสำคัญที่ป้องกันสังคมภายนอกไม่เอาเปรียบชุมชนและชุมชน ได้รับผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

5. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourism satisfaction) เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้การวางมาตรการเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวก็ต้องดำเนินการควบคู่ไปด้วย

จากหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

1. พื้นที่ธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นพื้นที่ทางธรรมชาติ เช่น ระบบนิเวศทางทะเล ระบบนิเวศป่า ความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ ของ พืช ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อื่น ๆ เช่น น้ำตก หาดทราย รวมไปถึงการมุ่งเน้นถึงพื้นที่ธรรมชาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ควบคู่ไปด้วย

2. ความยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อระบบดังกล่าวน้อยที่สุด

3. การกระจายรายได้และผลประโยชน์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ได้แสวงหาผลประโยชน์จากท้องถิ่น แต่คนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากร ควรจะได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากร ซึ่งได้รับการรักษาไว้ในด้านเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ สังคม วัฒนธรรมและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมโดยการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงให้แก่คนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วม

4. การให้ความรู้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการเสริมสร้างความรู้เรื่องราวต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว ผู้ที่เป็นนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้จากการเดินทางท่องเที่ยว และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่นชาวบ้าน ผู้ประกอบการ จะต้องเรียนรู้หลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความรู้ความเข้าใจในพื้นที่ตนเองเป็นอย่างดี และจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอีกทางหนึ่ง

5. การมีส่วนร่วมของชุมชน การดำเนินการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติ การดำเนินกิจกรรม และการแก้ไขปัญหาาร่วมกันในชุมชน เสริมสร้างทำให้คนในชุมชนเกิดความรักสามัคคี ห่วงแหนมทรัพยากรของตนเองในท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง

1.2.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นแนวคิดที่มุ่งพัฒนาให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้อธิบายองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องครอบคลุมลักษณะพื้นฐานขององค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

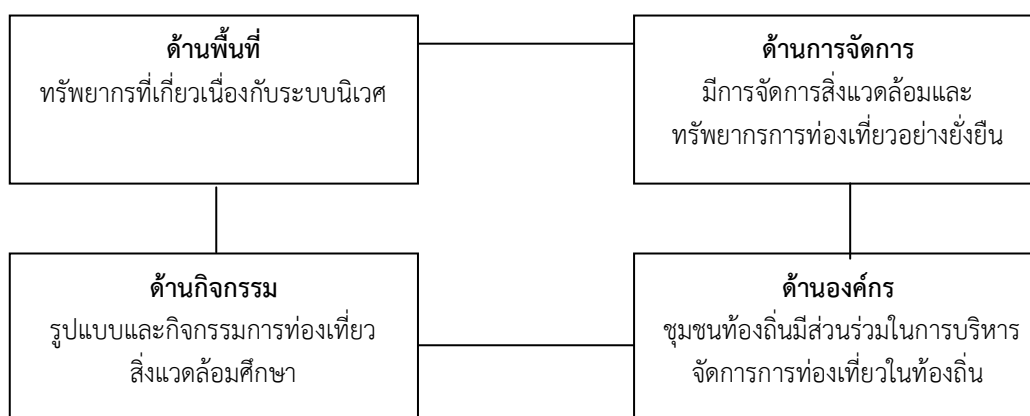
1) **องค์ประกอบด้านพื้นที่** การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (identity or endemic or unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based tourism)

2) **องค์ประกอบด้านการจัดการ** การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการที่ยั่งยืน (Sustainable managed tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3) **องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ** การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความประทับใจ ที่จะนำไปสู่การสร้าง ความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-base tourism)

4) **องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม** เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชากรท้องถิ่น (Involvement of local community or

people participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตาม ตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้ง การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพท้องถิ่น ในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation-base tourism)

ภาพที่ 2.1 องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2545)

ข้อกำหนดที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ขององค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้าน หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบครบสมบูรณ์ดังกล่าวแล้ว จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลง จนอาจจะต้องจัดการส่งเสริม หรือทำให้การท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป

1.2.5 ศักยภาพของประเทศไทยในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ไพฑูรย์ พงศบุตร (2552) กล่าวว่า ประเทศไทยมีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง จึงมีนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ หรือเยี่ยมชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ประเทศไทยมีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศค่อนข้างสูง เนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) มีระบบนิเวศที่หลากหลาย เช่น มีระบบนิเวศของป่าเขตร้อนชื้น ซึ่งมีพืชพรรณไม้และสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ ระบบนิเวศของชายฝั่งทะเลและท้องทะเลในเขตร้อน ที่มีปะการังพืชพรรณใต้น้ำ และสัตว์น้ำหลากหลายชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปลาสวยงาม ที่มีสีสันงดงามแปลกตา ระบบนิเวศที่หลากหลาย เช่นนี้ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางมาจากประเทศ

ในเขตภูมิอากาศหนาว มักนิยมระบบนิเวศทางทะเลของไทย เพราะมีทั้งความงดงามของภูมิประเทศ ชายฝั่งและเกาะต่าง ๆ ความหลากหลายของพืชและสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของทะเลในเขตร้อน ทั้งด้านอ่าวไทย และด้านทะเลอันดามัน

2) มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะผู้คนที่อาศัยอยู่ในชนบทซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ จะมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ และแตกต่างจากผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด เป็นการเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในชนบท

3) มีความเป็นมิตรไมตรีของคนในท้องถิ่น ความเป็นมิตรไมตรีของคนไทยโดยเฉพาะคนในชนบทมีอยู่สูงมาก ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจเมื่อได้รู้จักกันอย่างใกล้ชิด อย่างเช่นในกรณีของการพักแรมตามบ้าน (Home stay) ซึ่งปัจจุบันเริ่มเป็นที่นิยมกันมากขึ้น ก็จะทำให้ นักท่องเที่ยวได้สร้างสัมพันธภาพกับคนในท้องถิ่น และช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศขยายตัวกว้างขวางออกไป

2.1.6 เกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นแนวทางที่สำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติเพื่อรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นที่ การป้องกันและลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และประสานประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่น รวมทั้งการให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2548)

แม้ว่าในปัจจุบันนักท่องเที่ยวจะหันมาให้ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันอย่างแพร่หลายและได้มีการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลายแห่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ออกมารับรองมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเหล่านั้น และยังไม่มิตัดสินใจเหล่านั้น และยังไม่มีดัชนีหรือเกณฑ์กำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชัดเจน สำหรับให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่าง ๆ ได้นำไปใช้ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวไม่ได้รับความสนใจในเรื่องคุณภาพ ส่งผลให้คุณค่าเชิงการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวลดลง ดังนั้น การจัดทำดัชนีชี้วัดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงมีเป้าหมายเพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว และมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งหมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ของประเทศด้วย รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ การศึกษาในครั้งนี้จะประยุกต์ใช้ดัชนีมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้สำหรับประเมินสถานภาพและคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว ตัวอย่าง และเสนอแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ซึ่งเป็นการนำแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นนามธรรมไปปรับให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำผล

การศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานส่งเสริมและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับประเทศไทยในอนาคตต่อไป ถ้ากล่าวถึง มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีหลักเกณฑ์ที่มีหลักเกณฑ์องค์ประกอบ 4 ประการ คือ ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งในและองค์ประกอบจะมีดัชนีชี้วัดความมีศักยภาพ ความมีประสิทธิภาพ และความมีคุณภาพ เพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วย

การกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในครั้งนี้ได้ยึดตามกรอบแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แก่ (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2548)

- 1) ศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่โดยยึดตามหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- 2) การจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 3) การสร้างจิตสำนึก หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ สนใจใส่ใจและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งธรรมชาติและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน/ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้น ๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

2.2 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

จากการตื่นตัวของคนในสังคม เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น และกำหนดทิศทางการพัฒนามากขึ้น การให้ความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยการเคารพสิทธิความเป็นมนุษย์ และความเท่าเทียมกัน ของคนในสังคม รวมทั้งกระแสการตื่นตัวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พัฒนาการท่องเที่ยวในทางเลือกใหม่ ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จึงเป็นช่องทางในการที่จะนำพาผู้คนต่างวัฒนธรรม ให้ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน สร้างความเข้าใจที่แท้จริง และสร้างพันธมิตรในการพัฒนาสังคม เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (อำนาจ รักษาพล, 2548)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของ และมีการจัดการด้วยตนเอง โดยคำนึงถึง ทรัพยากรธรรมชาติ รายได้ที่ได้รับจากการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ เป็นการเกี่ยวข้องกันระหว่างการอนุรักษ์ ธุรกิจ และการพัฒนาชุมชน

อุไรพรรณ ปรารค์อุดมทรัพย์ (2544) มีความเห็นสอดคล้องกับคำกล่าวของพจนานวนศรี (2546) ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

อุษาวดี พูนพิพัฒน์ (2544) ได้สรุปหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community based ecotourism – CBE) โดยแบ่งออกได้ เป็น 3 มิติ ดังนี้

1. มิติทางด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในการเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว มากกว่าการปรับเปลี่ยนพื้นที่ เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ถ้าหากชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว ควรได้รับความเห็นชอบจากเจ้าของหรือผู้ดูแลรับผิดชอบทรัพยากรท่องเที่ยวเสียก่อน

2. มิติทางด้านชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ต้องมาจากความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ที่ไม่ใช่ต้องการเพียงแค่ว่าเงินที่จะได้จากการท่องเที่ยวแต่เป็นความต้องการที่จะให้มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน ชุมชนต้องมีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีแผนงานมาตรการที่นำไปสู่การปฏิบัติ มีทักษะในการจัดการการท่องเที่ยว รวมถึงมาตรการในการประเมินผล ป้องกันผลกระทบ และกฎระเบียบที่ชุมชนให้การยอมรับ โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง สุดท้ายคือควรมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และคืนส่วนหนึ่งให้กับการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว

3. มิติทางด้านนักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของตลาดการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวควรได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ธรรมชาติและวัฒนธรรม การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวที่ดีย่อมส่งผลต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวควรได้รับการบริการที่เหมาะสม มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

กิจกรรมหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน คือกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยมีการให้การศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างความประทับใจและความตระหนักในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณี ที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ ทั้งต่อนักท่องเที่ยวและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนี้ลักษณะเฉพาะของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน คือทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวมของชุมชนมีความหลากหลาย น่าดึงดูดใจ และมีเสน่ห์แตกต่างจากการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว และเป็นกิจกรรมที่มีการดำเนินการโดยชุมชน ซึ่งชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรหรือได้รับความเห็นชอบจากผู้ดูแลและรับผิดชอบทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น (อำนาจ รักษาพล, 2548)

ศุภชัยวิชัยปาไม้ (2538) ได้แบ่งกลุ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ 2) กิจกรรมกึ่งนิเวศ 3) กิจกรรมทางวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจะนำกิจกรรมเสริมรูปแบบอื่นมาใช้เป็นจุดขาย และนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว

สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบัน มี 4 ระดับ (ดร.ชนันท์ เอ็มพันธุ์, 2546) ดังนี้

1. การให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนจัดการการท่องเที่ยว เป็นการมีส่วนร่วมระดับต่ำสุด มักเป็นการวางแผนการท่องเที่ยวที่ชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยตรง หรือเป็นการวางแผนระดับมหภาค แต่ชุมชนมีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากการกำหนดนโยบายหรือแผนท่องเที่ยว

2. การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการวางแผนจัดการการท่องเที่ยว เป็นการมีส่วนร่วมที่ตัวแทนของชุมชนอาจเข้าร่วมในคณะกรรมการ หรือการประชุมรับฟังความคิดเห็น เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็น ความต้องการของชุมชนในโครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

3. การดำเนินการจัดการการท่องเที่ยว ร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่ชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคมโดยรวม

4. การท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยชุมชนเอง นับตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รักษาสภาพแวดล้อม ตลอดจนเกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในชุมชน

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกระบวนการ ที่เอื้ออำนวยในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเปิดโอกาสในชุมชนท้องถิ่นร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ และเป็นผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเอง โดยให้สมาชิกภายในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ อีกทั้งช่วยสร้างระบบสิทธิชุมชนในการรักษาอนาคตของชุมชน รักษาทรัพยากร ธารน้ำซึ่งเอกลักษณะ และคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมตลอดจนวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน

2.2.1 การท่องเที่ยวชุมชน

ยูวดี นิรันดร์ตระกูล (2544) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวชุมชนและการท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับกำกับนโยบายลงมาถึงระดับปฏิบัติการ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นชุมชน พื้นฐานที่สำคัญคือชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่

รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวในชุมชนมีหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ชุมชนใช้เป็นจุดขายและนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ชูวิทย์ ศิริเวชกุล (2544) กล่าวว่า การท่องเที่ยวในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในประเทศแถบภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกมีรูปแบบ ดังนี้

1. การจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน อาทิ สินค้าหัตถกรรม อาหาร

พื้นฐาน

2. กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม เช่น การพ้อนรำ การละเล่นพื้นบ้าน และการแสดงดนตรีเฉพาะชุมชน

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งชุมชนในหมู่บ้านเป็นผู้เสนอให้นักท่องเที่ยว อาทิ การจัดกิจกรรมเดินป่าชมธรรมชาติในบริเวณใกล้เคียง พร้อมมีคูปองนำทาง

4. กิจกรรมพักผ่อนในหมู่บ้าน ได้แก่ การพักในกระโจม (Camping) การพักผ่อนในบ้านพักชุมชน (Home stay) ที่มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก

เมื่อกล่าวถึงการท่องเที่ยวในชุมชนมักจะมีผู้กล่าวถึงการท่องเที่ยวชนบทควบคู่กันไป ยุวดี นิรัตน์ตระกูล (2544) เสนอแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวในชุมชนและการท่องเที่ยวชนบทว่ามี 3 มิติ คือ

1. มิติด้านภูมิศาสตร์ คอเกิดขึ้นทั้งในชุมชนชนบทและชุมชนเมือง

2. มิติด้านกิจกรรม คือรูปแบบ กิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การดูนก การดำน้ำ การส่องสัตว์ การพายเรือ ตลอดจนกิจกรรมที่สร้างขึ้นเฉพาะหมู่บ้าน เช่น การปรุงอาหารของท้องถิ่น การเดินรำพื้นเมือง การเดินชมวิถีชีวิตในหมู่บ้าน

3. มิติด้านการจัดการ คือ การให้ความสำคัญด้านจิตวิญญาณของชุมชน การรักษาสภาพธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมชุมชน

การท่องเที่ยวในชุมชนมีองค์ประกอบเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวทั่วไป แต่มีรายละเอียดแตกต่างกัน ดังนี้

1. ด้านทรัพยากร ชุมชนมีทรัพยากรที่ใช้เพื่อการดำรงชีพ และวิถีชีวิตเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในท้องถิ่น

2. ด้านการบริการการท่องเที่ยว ชุมชนมีความสามารถด้านการบริการจำกัด เนื่องจากประชาชนในชุมชนมีอาชีพหลักอื่น ๆ อยู่แล้ว การท่องเที่ยวเป็นเพียงอาชีพเสริมเท่านั้น

3. ด้านตลาดการท่องเที่ยวหรือนักท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนมีข้อจำกัดด้านการบริการจึงต้องคัดเลือกนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน เพราะนักท่องเที่ยวประเภทนี้มีความต้องการการบริการน้อย

อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวชุมชนหรือการท่องเที่ยวชนบทจึงเป็นการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ ภายใต้ มิติด้านภูมิศาสตร์ มิติด้านกิจกรรม และมิติด้านการจัดการ โดยคนในชุมชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของทรัพยากร

2.2.2 การท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนานา สนวนศรี (2548) ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชนจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ซึ่งจะต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการจัดการ

หลักการทำงานของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ

2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ

3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

ดร.รชนี เอมพันธุ์ (2545) สรุปไว้ในหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า เป้าหมายของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่นมีด้วยกัน 3 ด้าน ดังนี้

1. เป้าหมายทางเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) ก่อให้เกิดรายได้แก่คนในท้องถิ่น 2) ก่อให้เกิดการจ้างงานท้องถิ่น รวมถึงลดการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเป็นแรงงานในเมืองของประชาชนท้องถิ่น 3) ก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่น

2. เป้าหมายทางสังคม ได้แก่ 1) ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว 2) ก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในท้องถิ่น 3) ก่อให้เกิดองค์ความรู้ และทักษะที่เพิ่มเติมขึ้นจากระบบการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมระหว่างชุมชนหน่วยงานภายนอกและนักท่องเที่ยว 4) ก่อให้เกิดการกระชับความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชนโดยผ่านทางการทำงานร่วมกัน 5) ก่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของท้องถิ่น 6) ลดการอพยพย้ายถิ่นของประชาชนในท้องถิ่น เนื่องจากมีรายได้พอเพียง รวมถึงสร้างอาชีพในท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้มาเยือนและได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่ากลับไป

3. เป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) รักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนและไม่เสื่อมโทรม 2) คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความสะอาด สวยงาม ร่มรื่นและเป็นระเบียบ 3) เกิดความหวงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมตามมา 4) ป้องกันการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์หรือโบราณสถานต่างๆ 5) ทำให้เกิดแนวร่วมในการรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งนักท่องเที่ยว อาจเป็นกำลังสำคัญให้ประชาชนท้องถิ่น ในการรักษาทรัพยากรในท้องถิ่น

2.2.3 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนา สวนศรี (2540) ได้กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นอีกทางหนึ่งในการสร้างพลังความเข้มแข็งให้ชุมชน และสามารถตอบสนองนำไปสู่พัฒนาสู่กระบวนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนได้ ภายใต้มิติอันหลากหลายและเป็นองค์รวมดังนี้

1. มิติด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเรียนรู้ และร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งจำกัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

2. มิติด้านการเมือง กิจกรรมท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับล่าง โดยการสร้างกระบวนการวางแผน และตัดสินใจในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

3. มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม มุ่งให้กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรม (เมือง-ชนบท) เพื่อเพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการเท่าทันต่อวัฒนธรรมแบบเมืองที่เติบโตอย่างไร้รากฐาน

4. มิติด้านเศรษฐกิจ มุ่งให้กิจกรรมการท่องเที่ยวนำไปสู่การกระจายรายได้ และผลกำไรที่เกิดจากการท่องเที่ยวเกิดจากการท่องเที่ยวเกิดกับชุมชนอย่างแท้จริง ประชาชนในพื้นที่จะเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนา และควบคุมการเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง ภายใต้มิติที่ไม่ขัดแย้งกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (2550) กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอยู่ 4 ด้าน

- 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
- 2) องค์กรชุมชน
- 3) การจัดการ
- 4) การเรียนรู้

ประเด็นสำคัญของแต่ละองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่

1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
- ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

- ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2) ด้านองค์กรชุมชน

- ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน

- มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย

- ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3) ด้านการจัดการ

- มีกฎ – กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว

- มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยง

การท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

- มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

- มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4) ด้านการเรียนรู้

- ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

- มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

- มีระบบการจัดการให้เกิดระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายของการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ภายใต้มิติด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการเมือง ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ เป็นการท่องเที่ยวที่กำหนดทิศทางโดยชุมชน บริหารจัดการโดยคนในชุมชนในการใช้ทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นเครื่องมือในสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาแลได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

2.3 แนวคิดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การประเมินศักยภาพ ทรัพยากร การท่องเที่ยว เป็นการศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวตามทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่จริง เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการเรียนรู้ โดยการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2548) ได้กำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 องค์ประกอบ มาพิจารณากำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละองค์ประกอบดังนี้

1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบในเรื่องของศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในการที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นว่ามีความสำคัญที่สุด ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรจะเป็นแหล่งธรรมชาติที่สามารถก่อให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ อาจจะมี ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ นอกจากนี้ การคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ จากแนวคิดดังกล่าวศักยภาพของแหล่งธรรมชาติในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถสรุปดัชนีมาตรฐานคุณภาพได้ 4 ดัชนี ได้แก่

- 1.1 แหล่งธรรมชาติที่มีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและการเรียนรู้
- 1.2 มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ
- 1.3 แหล่งธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืน การประเมินมาตรฐานด้านการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนจะต้องพิจารณาการจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยหลักการจำแนกเขตการจัดการและการประเมินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ด้านการบริการนักท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการ

ท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านการติดตามและการประเมิน การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว จากแนวคิดดังกล่าวองค์ประกอบนี้จึง สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ดัชนี ได้แก่

- 2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว
- 2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว
- 2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อื่น

เนื่องมาจากการท่องเที่ยว

3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

การจัดการด้านการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึกจะพิจารณาจากการดำเนินงานของ องค์การที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งองค์ประกอบนี้ประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่

- 3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- 3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของ

เสียอย่างถูกวิธี

- 3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงาน

นำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่

- 3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นัก

นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการนำเที่ยว และชุมชน

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะทำให้ชุมชนท้องถิ่น ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ เป็นการช่วยส่งเสริมการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอีกด้วย องค์ประกอบนี้ประกอบด้วย 2 ดัชนี ได้แก่

- 4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- 4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

2.3.1 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว แบ่งขั้นตอนในการประเมินออกเป็น 2 ขั้นตอนได้แก่ (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2548)

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการประเมินว่าพื้นที่มี ความเหมาะสมในการพิจารณาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ ซึ่งถ้าพื้นที่ที่ทำการประเมินขาด คุณสมบัติในข้อใดข้อหนึ่งนั้น แสดงว่าพื้นที่นั้นไม่สมควรจะพิจารณาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยข้อกำหนดในด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1) เป็นพื้นที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

2) การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมายพื้นที่ที่ขอรับการประเมินจะต้องผ่านข้อกำหนดทั้ง 2 หัวข้อ จึงจะเข้าสู่การประเมินในขั้นตอนต่อไป คือ การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การประเมินในขั้นตอนนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณีตามลักษณะการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ ได้แก่

กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว แหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในกรณีที่ผู้รับผิดชอบดูแลพื้นที่นั้นมีความประสงค์ที่จะทราบว่าพื้นที่ของตนมีความเหมาะสมหรือศักยภาพในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ ก็สามารถที่จะนำแบบประเมินไปใช้ประเมินพื้นที่ธรรมชาติได้ โดยทำการประเมินเฉพาะองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่ จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ และความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

กรณีที่ 2 การประเมินศักยภาพแหล่งธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว แหล่งธรรมชาติที่การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบันถ้าประสงค์จะขอรับการประเมินจะต้องทำการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 องค์ประกอบ โดยการให้คะแนนจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด รายละเอียดของค่าคะแนนเต็มในแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2548) ได้กำหนดแนวคิดเรื่องการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้เป็นบรรทัดฐานในการประเมินศักยภาพของพื้นที่ธรรมชาติสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือ พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีลักษณะดังนี้

- เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว
- มีคุณค่าความเป็นธรรมชาติในตัวของมันเอง
- มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรเหล่านั้นเสื่อมโทรมลง
- มีความเป็นไปได้ในการส่งเสริมให้ชาวบ้านท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โครงการศึกษาจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ (2546) ได้จัดทำคู่มือการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว (Tourism site analysis) เพื่อเป็นบรรทัดฐานและกรอบการตัดสินใจในการจำแนกเขตการท่องเที่ยวและวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวแต่ละ

ประเภท ตามหลักเกณฑ์ของ Recreation opportunity spectrum) และแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Evaluation of nature-based tourism site potential, ENTSP)

นอกจากนี้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้กำหนดกำหนดเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไว้ดังนี้

1. ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว พิจารณาจากสภาพทรัพยากรที่เหมาะสม มีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยเน้นความสำคัญของระบบนิเวศ หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น และความดึงดูดใจว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อให้มีความสำคัญที่แตกต่างกันในแต่ละปัจจัย ดังนี้

1.1 ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว โดยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพธรรมชาติดั้งเดิม หรือเป็นแหล่งธรรมชาติถูกดัดแปลง ตกแต่งบางส่วน แต่ยังคงลักษณะเดิมไว้เป็นหลัก หรือเป็นแหล่งธรรมชาติที่สร้างขึ้นโดยการผสมผสานจำลอง หรือตกแต่งใหม่โดยไม่มีลักษณะเป็นระบบนิเวศที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ มีค่าต่อความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อยลง

1.2 องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ พิจารณาความสำคัญของระบบนิเวศความสมบูรณ์ ความหลากหลาย ความสัมพันธ์ที่เป็นระบบในพื้นที่ ความโดดเด่นด้านศักยภาพคือ มีความโดดเด่นมาก หรือมีความโดดเด่นลงตามลำดับ มีองค์ประกอบด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ผสมผสาน หรือเพิ่มความดึงดูดใจมากน้อยเพียงไร

2. ศักยภาพด้านการจัดการ พิจารณาจากสภาพการจัดการในปัจจุบันว่าอยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากน้อยเพียงใด การพิจารณาการจัดการนี้จะบ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูงขึ้นได้ ศักยภาพการจัดการประกอบด้วย

2.1 มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม พิจารณาจากรูปแบบการจัดการสื่อความหมายกิจกรรมด้านการศึกษาที่มีลักษณะของการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

2.2 การจัดการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีมาตรการควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมีมาตรการควบคุมจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวและบริการอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

2.3 องค์การในการจัดการให้มีความสำคัญของการร่วมมือ พิจารณาจากรูปแบบองค์การในการจัดการ เน้นความเป็นองค์กรประชาชน รัฐและเอกชน และดูระดับของการมีส่วนร่วม ว่าชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ยังมีการเสนอหลักเกณฑ์การพิจารณาแลกำหนดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลัก ๆ ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

- คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติความเป็นมา ความสำคัญทางลัทธิความเชื่อและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิต เป็นต้น

- สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร สถานบริการต่าง ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานที่รักษาพยาบาล สถานที่รักษาความปลอดภัย

- สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ กลิ่น เสียง ควัน เป็นต้น

- ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดทางพื้นที่ ข้อจำกัดทางการบริการสาธารณสุข ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

2.4 แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เกิดจากกระแสอนุรักษ์และความต้องการให้คืนสภาพความสมบูรณ์แก่ธรรมชาติ พร้อมทั้งความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น และแนวคิดความต้องการความรู้ของนักท่องเที่ยว จึงต้องมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจควบคู่กับการฟื้นฟูอนุรักษ์คุณภาพทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมโดยใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างชาญฉลาด และให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (2550) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง การกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพแก่สมาชิกของสังคมอย่างเสมอภาคกันทั้งในปัจจุบันและในอนาคต โดยใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องอย่างชาญฉลาด ซึ่งจะต้องตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติที่จะรองรับได้ และตระหนักถึงการมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นไว้ให้นานที่สุด เกิดผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา (2548) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจโดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความมั่นคงยั่งยืน

Organization of Eastern Caribbean States (OECS) กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ใช้ประโยชน์สูงสุดของทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเสมอภาค การเลี้ยงดูตนเอง เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว และเป็นการปรับปรุงคุณภาพดิน โดยความร่วมมือของหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) (2537) อ้างในการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2552) ซึ่งเป็นหน่วยงานขององค์การสหประชาชาติได้อธิบายคำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ว่าหมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สนองความจำเป็นของนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว พร้อมมีการปกป้องรักษาและจัดการทรัพยากรที่สามารถคงความเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว UNWTO (2537) จึงได้กำหนดกรอบหลักการสำหรับการใช้ในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขึ้นดังนี้

1. มีการใช้ทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพสูงสุด
2. ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด
3. มีการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมได้อย่างยาวนาน

4. ส่งเสริมให้ผู้มาเยือน/นักท่องเที่ยวได้สังเกตเรียนรู้และเข้าใจสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

5. ให้ความเคารพต่อสังคม – วัฒนธรรมชุมชน

6. เปิดให้มีการมีส่วนร่วมและกระจายข้อมูลสู่ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

7. สร้างประสบการณ์ที่ดีและมีคุณค่าเป็นที่ประทับใจของผู้มาเยือนให้มากที่สุด

8. กระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปสู่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นธรรม

9. เน้นการจำกัดขนาดของการพัฒนาทางการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับขีด

ความสามารถของสิ่งแวดล้อม

10. บรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาท้องถิ่นหรือ

ภูมิภาค

Dowling (1994) อ้างในดร.ชนิ เอ็มพันธ์ (2546) ได้กล่าวว่า แนวคิดต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งเน้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมปรับสภาพการจัดการ เพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป (Paradigm shift) ที่เปลี่ยนสังคมบริโภคนิยมเข้าสู่ยุคสมัยสังคมที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ดังนั้นขอบเขตของการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกองค์ประกอบทุกส่วนของการท่องเที่ยวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน (All tourism should be sustainable tourism) กล่าวโดยสรุปรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวจะสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจบริการที่มีผลกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอก็ตาม ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องไม่เกิดขึ้น หรือหากมีต้องเป็นผลกระทบน้อยที่สุด มีแต่การจัดการอย่างยั่งยืนเท่านั้น จึงจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้

Shirley Eber (1992) อ้างในดร.ชนิ เอ็มพันธ์ (2446) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมี 10 ประการคือ

1. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Using resource sustainable) เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างพอดีเท่าที่จำเป็นและประหยัด เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรให้มีการใช้ยาวนานขึ้น

2. การลดการบริโภคและของเสียที่เกินความจำเป็น (Reducing over consumption and Waste) เป็นการลดการบริโภคที่มากเกินไปและการลดของเสียเพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย

3. การรักษาความหลากหลาย (Maintaining diversity) เป็นการรักษาความหลากหลายของธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของการท่องเที่ยว

4. การรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าอยู่ในการวางแผน (Integrating tourism into planning) เป็นการรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับแผนพัฒนาแห่งชาติและแผนพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งมีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact assessment –EIA) ซึ่งการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมหมายถึงการใช้หลักวิชาการในการคาดการณ์เกี่ยวกับผลกระทบทั้ง

ทางด้านบวกและด้านลบของการดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะมีต่อสิ่งแวดล้อมทุกด้านทั้งด้านทรัพยากรท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อหาทางป้องกันผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นน้อยที่สุด อันจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. การสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น (Supporting local economics) เป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างผลประโยชน์ตอบแทนให้ประชาชนในท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมโดย แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว

6. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving local communities) เป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างผลประโยชน์ตอบแทนให้ประชาชนในท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมโดย แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว

7. การศึกษากันระหว่างผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชน (Consulting stakeholders and the public) เป็นการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างรัฐบาล ผู้ประกอบการประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมงานกันในทิศทางเดียว รวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์

8. การฝึกอบรมบุคลากร (Training staff) เป็นการฝึกอบรมบุคลากรท้องถิ่นทุกประเภททุกระดับให้มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งจะช่วยยกระดับของการบริหารท่องเที่ยว

9. การตอบสนองการตลาดท่องเที่ยว (Marketing tourism responsibly) เป็นการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวอย่างพร้อมมูลเพื่อเผยแพร่ไปยังนักท่องเที่ยวให้เข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. การวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking research) เป็นการวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว รวมถึงนักลงทุน

องค์การการท่องเที่ยวโลก ยังได้กำหนดกรอบหลักการในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 7 ประการ ดังนี้ (WTO, 1997)

1) การพัฒนาและบริหารจัดการต้องอยู่ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับได้ (Carrying capacity) ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ และสังคม/วัฒนธรรม ซึ่งเป็นทรัพยากรฐาน และถ้าจำเป็น ก็จะต้องมีการฟื้นฟูหรือทดแทน รวมทั้งควบคุมระบบของธรรมชาติ ให้สามารถผลิตและให้บริการต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2) ต้องตระหนักถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมและกระจายประโยชน์สู่ท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม (Local needs/ Participation/ Benefit)

3) กิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือนันทนาการที่จัดขึ้น ต้องเน้นการให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อผู้มาเยือน (Quality experience)

4) ให้ผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากร และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น (Learning and understanding)

5) เน้นการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่สะท้อน หรือกลมกลืนกับธรรมชาติ หรือสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และพยายามใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น (Nature and local architecture)

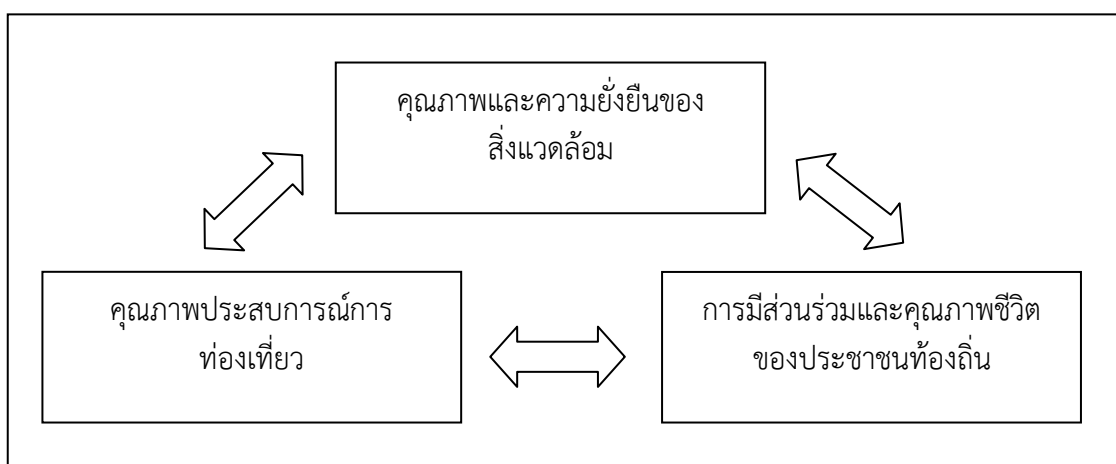
6) ผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สู่แผนการพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและระดับประเทศ (Integrated development)

7) พัฒนารฐานข้อมูลเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามตรวจสอบและตัดสินใจ (Data-base)

หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดังที่กล่าวข้างต้น มุ่งให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาและบริหารจัดการ 3 ประการ คือ

- คุณภาพและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม
- คุณภาพของประสบการณ์การท่องเที่ยว และ
- การมีส่วนร่วมและคุณภาพชีวิตของประชาชนท้องถิ่น

โดยสามารถเขียนเป็นภาพความสัมพันธ์ของเป้าหมายดังกล่าว เพื่อความเข้าใจดังภาพ

ภาพที่ 2.2 ความสัมพันธ์ของเป้าหมายหลัก 3 ประการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (WTO, 1997)

จากภาพ จะเห็นว่าสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและ/หรือสังคมวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทรัพยากรฐานของการพัฒนาและการให้บริการ หากได้รับการดูแลรักษาและจัดการให้มีคุณภาพและคงไว้อย่างต่อเนื่อง ก็จะสามารถเอื้อให้ผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์ที่มีคุณภาพหรือมีคุณค่าตามที่คาดหวังไว้และที่สำคัญจะเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งหน้าใหม่และหน้าเก่ามาเยือนแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและ/หรือชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถได้ผลตอบแทนหรือยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นตามไปด้วย แต่การที่สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรท่องเที่ยวจะมีคุณภาพและยั่งยืนได้ เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและ/หรือชุมชนท้องถิ่น จะต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี รวมทั้งมีการจัดการผลิตภัณฑ์ (กิจกรรม) และการบริการให้ได้คุณภาพมาตรฐาน และสอดคล้องกับความคาดหวังหรือ

ความต้องการของผู้มาเยือน โดยมีเงื่อนไขว่าปริมาณของผู้มาเยือน และความต้องการจะต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับได้ของสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรท่องเที่ยว (ดรรรชนี เอมพันธ์, 2546)

โดยสรุป การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือ การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมจัดการและวางแผนการท่องเที่ยว โดยเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยมีเป้าหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อันได้แก่ คุณภาพและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์การท่องเที่ยว และคุณภาพชีวิตของประชาชนท้องถิ่น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนพอสรุปได้ 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาสถานที่อันเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมเยือน โดยมีการประเมินศักยภาพขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวด้วย

2. องค์ประกอบด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท้องถิ่น เป็นการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม และป้องกันผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยว โดยต้องมีการติดตามประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

3. องค์ประกอบด้านการพัฒนาธุรกิจ เป็นการพัฒนาธุรกิจด้านบริการอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจ โดยมีความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมด้วย

4. องค์ประกอบด้านการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่อแสวงหานักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นคุณประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้เข้ามาท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวตามที่เขาพึงพอใจ

5. องค์ประกอบด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นเป็นการพัฒนาในการสร้างโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นให้สามารถจัดการท่องเที่ยวของตนเองและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความหวงแหนและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่เสมอ

6. องค์ประกอบด้านการพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่ายโดยการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ทุกฝ่ายเกิดความรัก ความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

2.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ (Key success factor)

เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการรู้จักใช้ความสามารถอันโดดเด่นหรือความสามารถหลัก (Core competencies) ขององค์กรให้ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้น ภายใต้สภาวะการแข่งขันขององค์กรต่างๆ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบทางการบริหาร อาทิ การวางแผนองค์กรและโครงสร้าง ทรัพยากร บุคคล ระบบทำงาน ระบบบัญชีและการเงิน ระบบพัสดุ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สถานภาพในการแข่งขัน และการพัฒนาองค์กร

2.5.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์ (2553) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นมีตัวชี้วัดหลัก 6 ตัวชี้วัด ดังต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นการท่องเที่ยวชุมชนที่สำเร็จได้ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและทั่วถึง การมีส่วนร่วมและการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นลำดับแรก เนื่องจากการพัฒนาและบริหารการท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ไม่สามารถขาดชุมชนได้ มิฉะนั้นจะไม่สามารถเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวชุมชนได้ มีหลาย ๆ ชุมชนที่มีการบริหารจัดการโดยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อการบริหารการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่งของรูปแบบการบริหารการท่องเที่ยวในชุมชนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ที่สำคัญชุมชนต้องสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ การสนับสนุนนั้นจะเต็มใจได้ต้องมาในรูปแบบที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม มีส่วนวางแผน ให้ความคิดเห็นหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนของพวกเขาเอง

2. ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในชุมชนต้องกระจายสู่ชุมชนอย่างยุติธรรม การกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงนั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของการบริหารจัดการท่องเที่ยว ทุกคนในชุมชนควรได้โอกาสเท่าเทียมกัน ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะเป็นในเชิงเศรษฐกิจและสังคม เช่น รายได้ที่ชุมชนได้รับ การยกระดับมาตรฐานชีวิต การขจัดความยากจน หรือการมีการจ้างงานที่เพิ่มขึ้นในชุมชน

3. การจัดการการท่องเที่ยวต้องดำเนินไปอย่างมีระบบที่ดีและอย่างระมัดระวังเป็นสิ่งสำคัญ การบริหารจัดการที่ดี เช่น มีกระบวนการที่ดีมีระบบ มีการวางแผนและการจัดการที่ดี มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี หรือมีการตลาดที่ดี เป็นต้น โดยส่วนใหญ่แล้วควรที่จะมีการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนไปอย่างช้า ๆ และอย่างรอบคอบ เพื่อชุมชนจะได้มีเวลาในการปรับตัวในการเรียนรู้และแก้ไขผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที

4. ควรที่จะมีความร่วมมือและการสนับสนุนจากภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน การได้รับความร่วมมือจากภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกชุมชน จึงเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่สำคัญเช่นกัน ชุมชนสามารถได้รับความช่วยเหลือ แนะนำหรือสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญภายนอกได้ เช่น ภาครัฐกิจ การสนับสนุนทางการเมือง และเศรษฐกิจ หรือจากสื่อต่าง ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การพัฒนาทางการเงิน หรือทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น

5. ชุมชนต้องมีเอกลักษณ์หรือจุดเด่นหรือทรัพยากรทางการท่องเที่ยวหลักของชุมชน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หากไม่มีเอกลักษณ์หรือจุดเด่นเลยก็ไม่มีใครอยากเข้ามาเยี่ยมชม เอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนก็จะแตกต่างกันออกไป เช่น ประเพณี วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ชุมชนต่างต้องค้นหาจุดเด่นที่แท้จริงของชุมชนตนเอง เพื่อเกิดการอนุรักษ์เอกลักษณ์นั้น ๆ อย่างต่อเนื่องหากต้องการให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน

6. การท่องเที่ยวในชุมชนต้องมีการพิจารณาเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมไปด้วย เนื่องจากรูปแบบของการท่องเที่ยวต้องดำเนินควบคู่ไปกับการสร้างความตื่นตัวทางด้านอนุรักษ์ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนด้วย บางชุมชนจะมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรด้านการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมภายในชุมชน หรือการให้การศึกษาทางด้านสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนและแก่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นแนวทางของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลักอย่างหนึ่งของการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2550) กล่าวว่า กว่า 10 ปี ที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนเติบโต อย่างค่อยเป็นค่อยไป ชุมชนกลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ และมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวเข้าไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบผลสำเร็จ ได้แก่

1. ฐานชุมชนที่เข้มแข็ง
  - ชุมชนมีการผลิตที่พึ่งตนเอง มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์
  - ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง มีความสามัคคีในชุมชน
2. ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์
  - ความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชน หรือทรัพยากรแหล่งน้ำ ที่ดิน ทำกินที่พอเพียง
3. ผู้นำที่สร้างศรัทธาหรือมีความสามารถ
  - สามารถประสานทรัพยากร นำทางความคิด และลงมือทำอย่างต่อเนื่องและเป็น

รูปธรรม

- มีการสืบทอด ผลิตเปลี่ยนผู้นำ และสร้างผู้นำใหม่
- ผู้นำมีวุฒิภาวะการณเป็นผู้นำ มีความมั่นคงทางจิตใจหนักแน่นและให้เกียรติเพื่อน

ร่วมงาน

- มีการถ่วงอำนาจและการถูกตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา

4. ฐานวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และยังคงสืบทอด

- วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และยังคงสืบทอด

5. การมีส่วนร่วม

- ผู้หญิง ผู้ชาย เยาวชนหนุ่ม – สาว ผู้อาวุโส ผู้นำทางการ และไม่เป็นทางการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชน

ร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชน

6. ความต่อเนื่องในการทำงาน

- นักท่องเที่ยวเข้าอย่างต่อเนื่อง

- มีการสรุปบทเรียนเป็นระยะ

ในขณะที่ สถาบันการท่งเที่ยวโดยชุมชน, 2555 กล่าวถึง ความสำเร็จในการจัดการท่งเที่ยวโดยชุมชนจะต้องอาศัยองค์ประกอบ 4 ด้านด้วยกันดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

- ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

- ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. องค์กรชุมชน

- ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน

- มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย

- ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3. การจัดการ

- มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว

- มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

- มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

- มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4. การเรียนรู้

- ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

- มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

- สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

นอกจากนี้สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (2550) ได้กล่าวถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จว่ากว่า 10 ปีที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนเติบโต อย่างค่อยเป็นค่อยไป จากที่ชุมชนเคยเป็นผู้ถูกท่องเที่ยว กลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวในชุมชน มีชุมชนหลายแห่งสามารถดำเนินการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่องและประสบผลสำเร็จ ในทาง

กลับกันชุมชนบางแห่งไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปอย่างต่อเนื่องดังนั้นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบผลสำเร็จได้แก่

- 1) ฐานชุมชนที่เข้มแข็ง
  - ชุมชนมีการผลิตที่พึ่งตนเอง มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์
  - ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง มีความสามัคคีในชุมชน
- 2) ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์
  - ความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชน หรือทรัพยากรชายฝั่ง แหล่งน้ำธรรมชาติและ

ที่ดินทำกินที่พอเพียง

- 3) ผู้นำที่สร้างศรัทธาหรือมีความสามารถ
  - สามารถประสานทรัพยากร นำทางความคิด และลงมือทำอย่างต่อเนื่องและเป็น

รูปธรรม

- มีการสืบทอด ผลิตเปลี่ยนผู้นำ และสร้างผู้นำใหม่
- ผู้นำมีวุฒิภาวะการณเป็นผู้นำ มีความมั่นคงทางจิตใจ หนักแน่นและให้เกียรติเพื่อน

ร่วมงาน

- มีการถ่วงอำนาจและถูกตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา

- 4) ฐานวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง
  - วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และยังคงสืบทอด

- 5) การมีส่วนร่วม
  - ผู้หญิง ผู้ชาย เยาวชนหนุ่ม – สาว ผู้อาวุโส ผู้นำทางการ และไม่เป็นทางการเข้า

ร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน

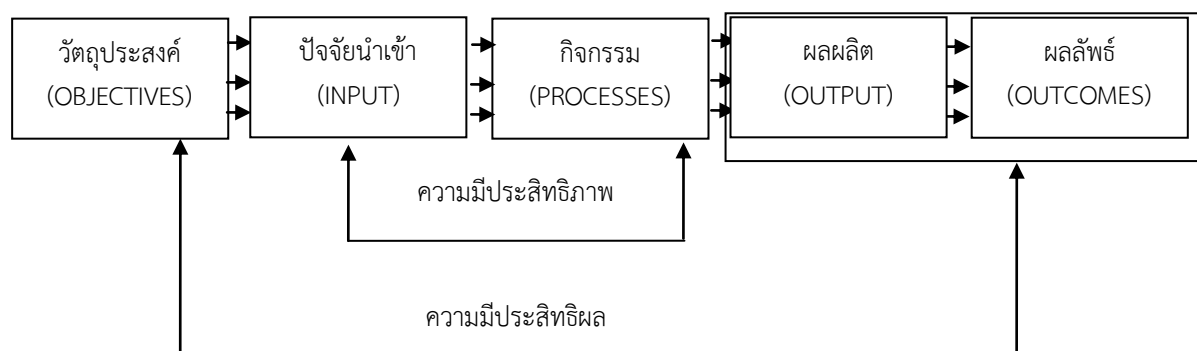
- 6) ความต่อเนื่องในการทำงาน
  - มีนักท่องเที่ยวเข้าไปอย่างต่อเนื่อง
  - มีการสรุปทเรียนเป็นระยะ

อย่างไรก็ตามปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเกิดขึ้นได้ควรต้องคำนึงถึงความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย เพื่อให้การท่องเที่ยวดำเนินไปด้วยดี ส่วนใหญ่แล้วความพอใจของนักท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวนั้นจะเป็นในเรื่องของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ระหว่างนักท่องเที่ยว และชุมชน สิ่งนี้เป็นเรื่องที่ชุมชนควรเข้าใจ และให้ความสำคัญเช่นกัน

2.5.2 การประเมินประสิทธิภาพประสิทธิผล

ตามพจนานุกรม ภาษาไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า “ประสิทธิภาพ” ว่าหมายถึง ความสามารถที่ทำให้เกิดผลในการทำงาน และ “ประสิทธิผล” ว่าหมายถึง ผลสำเร็จ ผลที่เกิดขึ้น โดย Drucker, 1963 (อ้างในอำนาจ รักษาพล, 2549) ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของคำว่า ประสิทธิภาพและ ประสิทธิผลว่า ประสิทธิภาพ เป็นการเน้นที่ Output แต่ประสิทธิภาพเป็นการเน้นที่ Process และ Input และเมื่อพิจารณาถึงประสิทธิภาพ จะมีเงื่อนไขอยู่กับ ปัจจัยดังต่อไปนี้ 1) ขอบข่ายทางเลือกที่ถูกจำกัดโดยสภาพทางกายภาพ (Physical availability) 2) ระดับของการใช้เทคโนโลยี (Technological condition) 3) สภาพทางเศรษฐกิจ (Economic condition) 4) ความแตกต่างในเชิงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ 5) ความแตกต่างในเชิงเวลา และ 6) ความเป็นเอกประสงค์ของกระบวนการ

ดังนั้นความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) คือความสามารถที่ทำให้เกิดผลในการทำงาน โดยพิจารณาถึงปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการในการทำงาน (Process) เพื่อให้เกิดผลผลิต (Output) ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ส่วนความมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) คือการเปรียบเทียบระหว่างวัตถุประสงค์กับผลลัพธ์ของโครงการ ซึ่งหมายถึงระดับของการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ล่วงหน้าของโครงการนั้น ๆ ว่าได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงไร ความมีประสิทธิภาพมีความเกี่ยวข้องกับผลผลิตและผลลัพธ์ (ดังภาพที่ 2.3)

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล, ปรับปรุงจากสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2544)

ดังนั้นหากพิจารณาร่วมกันระหว่างความหมายของการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลแล้ว หมายถึง การตัดสินใจคุณค่าของกระบวนการทำงานที่สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยกระบวนการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ จนถึงการสรุปผลการประเมินว่ากระบวนการทำงานดังกล่าวมีความสำเร็จระดับใด

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อำนาจ รักษาพลและคณะ (2555) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดชุมพร และพื้นที่เชื่อมโยง มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยการจำแนกแหล่งท่องเที่ยวตามหลักเกณฑ์ช่วงชั้นโอกาสทางด้านนันทนาการและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พร้อมจัดลำดับความสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวทางธรรมชาติจังหวัดชุมพร จากการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวจำนวนทั้งหมด 82 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ 67 แห่ง ส่วนใหญ่มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง โดยแนวคิดในการพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวทางธรรมชาติจังหวัดชุมพร และพื้นที่เชื่อมโยง กำหนดให้อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์และดึงดูดใจแตกต่างกันภายในจังหวัดชุมพร และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในจังหวัดใกล้เคียง

กฤษณ์ โครตสมบัติ (2553) ทำการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ผลการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง มีศักยภาพในระดับมากถึง 6 ด้าน ได้แก่ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ด้านคุณค่า ความสำคัญ และการให้การศึกษา ด้านความร่วมมือของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ด้านคุณค่าความสำคัญ และการให้การศึกษา ด้านความร่วมมือของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว และด้านองค์การในการจัดการและการบริหารการท่องเที่ยว นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน พบว่า แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่จะช่วยส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นแต่ทั้งนี้สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวยังไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากนัก เพราะส่วนใหญ่ยังเป็นการบริหารจัดการของกลุ่มนายทุน และกลุ่มผู้ประกอบการ ดังนั้นจากผลการศึกษาดังกล่าวสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนนั้นควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการ โดยบูรณาการความร่วมมือกับชุมชนในการวางแผน ดำเนินการ 2) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นในรูปแบบธรรมชาติและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมป่าไม้ น้ำตก หาดทรายตามแก่งต่าง ๆ รอบพื้นที่ 3) ควร

มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค 4) ควรมีการจัดระบบรักษาความปลอดภัย 5) ควรพัฒนาระบบการรักษาความสะอาด และ 6) การพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง

ชฎาพร ชุนทองเพชร (2550) ทำการศึกษาศึกษากายภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาถ้ำภูผาเพชร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากายภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของถ้ำภูผาเพชร ตำบลปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล เพื่อค้นหารูปแบบวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนและ วิวัฒนาการทางสังคมและกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ในชุมชนก่อนและหลังการ ค้นพบ “ถ้ำภูผาเพชร” ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง และเกี่ยวข้องกับจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลจากการศึกษากายภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” เพื่อนำไปสู่การสร้างแนวทางและความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าชุมชนให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการรักษาระบบนิเวศ รวมถึงการให้ความสำคัญต่อสาระด้านการศึกษา ความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ และการจัดการโดยใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดวงใจ หล่อธนวนิชย์ (2550) ศึกษาเงื่อนไขที่ทำให้การพัฒนาและการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืนได้ในระดับรัฐ ท้องถิ่น ชุมชน และระดับปัจเจก โดยศึกษาบทบาทของรัฐ ทุนชุมชน เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทย และญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่า 1) รัฐท้องถิ่นไทย มีความสัมพันธ์กับชุมชนค่อนข้างต่ำ และมีตรรกะแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเช่นเดียวกับรัฐส่วนกลาง ทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดขึ้นได้ยากในขณะที่ประเทศญี่ปุ่น รัฐท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง และมีความสัมพันธ์กับชุมชนค่อนข้างสูง ยึดหลักการท้องถิ่นนิยมเป็นแนวคิดในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงมีบทบาทในการต่อรองกับรัฐส่วนกลางได้ดีกว่า 2) กลุ่มทุนของชุมชนท่องเที่ยวในญี่ปุ่น เป็นทุนขนาดใหญ่ ที่มีเครือข่ายมั่นคงและเข้มแข็ง และสามารถเชื่อมประสานกับทุนขนาดเล็กภายในท้องถิ่นได้โดยอาศัยแผนงานที่วางไว้ ในขณะที่ประเทศไทย กลุ่มทุนที่เข้ามาใช้ท้องถิ่นเป็นกลุ่มทุนต่างถิ่นขนาดกลาง และขนาดเล็ก ที่มองหาโอกาสทางธุรกิจ เข้ามาเบียดเบียนทุนขนาดเล็กในท้องถิ่นออกไป 3) ชุมชนที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ให้ความรู้สึกผูกพันเหนียวแน่น และสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันได้ง่ายกว่า

ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร (2550) ได้ทำการศึกษาแบบการพัฒนาและการจัดการโรงแรม ตามทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงแรมชุมพรคานา ริสอร์ท อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร จากการศึกษาพบว่า มีการวางแผนจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมีความไปอย่างเหมาะสม โดยการผสมความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ อย่างบูรณาการ และอาศัยปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงแรม 8 ประการ คือ การบริหารจัดการโดยคนในชุมชน, คุณภาพและความพร้อมของทรัพยากร, นักท่องเที่ยว, กิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยว, การสร้างเครือข่าย, การลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและการสร้างความแตกต่างในตลาดการท่องเที่ยว

วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ และคณะ (2550) ทำการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกรณีศึกษา ชุมชนท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ ปัญหา และอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตลาดน้ำท่าคา ซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปถึงกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่าข้อสรุปในการจัดการท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน การแบ่งผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม การมีผู้นำที่เข้มแข็ง เสียสละ และมีวิสัยทัศน์ เพื่อสร้างกระบวนการทำงาน ตลอดจนกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมวัฒนธรรมดั้งเดิม ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ทั้งนักท่องเที่ยว พ่อค้า แม่ค้า ผู้อาศัยในชุมชน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมธำรงรักษาระบบนิเวศที่สมบูรณ์เอาไว้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

อำนาจ รักษาพล (2549) ได้ทำการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเกาะยวน้อย ตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยวน้อย จังหวัดพังงา เพื่อกำหนดตัวชี้วัดการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เกาะยวน้อย ตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยวน้อย จังหวัดพังงา พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ตามกลุ่มปัจจัยดังนี้ 1) ความพร้อมขององค์กรชุมชน 2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 3) การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม 4) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ 5) การยอมรับและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน 6) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการขยายเครือข่าย ซึ่งผลการศึกษามีความสอดคล้องกับความเป็นจริงที่ชุมชนเกาะยวน้อยได้รับรางวัลดีเด่นประเภทส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว และรางวัลพิทักษ์มรดกโลกประเภทการท่องเที่ยวที่รักษาสีสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากประสบการณ์ดังกล่าวทำให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ ว่าชุมชนเกาะยวน้อยเป็นชุมชนที่มีประสิทธิภาพในการจัดการและเป็นต้นแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

อรสา คงทอง (2549) ได้ศึกษาศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กรณีศึกษาเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา (คูขุด) จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบฯ 2) เพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ โดยพัฒนาแบบประเมินศักยภาพและความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า จากการศึกษพบว่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่า มีระดับศักยภาพรวม 76.22% ซึ่งจัดอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง หรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และจากผลการประเมินความเสี่ยง พบว่า เขตห้ามล่ามีความเสี่ยงด้านผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม 24.20% ด้านความเปราะบางของแหล่งท่องเที่ยว 20% และผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น 9.33% ดังนั้น เขตห้ามล่าฯ มีความเสี่ยงเท่ากับ 53.53% ซึ่งจัดอยู่ในระดับความเสี่ยงปานกลาง

ประกิจ พันธุ์จรรยา (2545) ได้ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยาได้กล่าวถึงเรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปสาระว่า ศักยภาพของพื้นที่นั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและยังประกอบไปด้วยด้านอื่น ๆ ได้แก่ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ภูมิอากาศ วัฒนธรรมประเพณี ศาสนาและความเชื่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ในชุมชนเริ่มมีความห่างเหิน ทางด้านที่อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปแบบและวัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้าน อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ความคาดหวังจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมนั้น ประการแรก คือ คาดหวังที่จะได้มีโอกาสสัมผัสกับความ สวยงาม

ของทัศนียภาพของเชียงราย รองลงมาคือ คาดหวังที่จะได้เรียนรู้วิถีชีวิตของประชาชน ท้องถิ่น และ ชาวเขา และคาดหวังว่าจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งปัจจัยที่ต้องการเดินทางคือต้องการเดินทางไปพักผ่อน และไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์และใช้เวลาเดินทางในวันหยุดสุดสัปดาห์

พนิตตา สิงห์ครา (2544) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนห้วยฮี้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิง นิเวศแบบโฮมสเตย์ จากการวิจัยพบว่านโยบายของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนนี้มีไม่มากนักแต่เป็น การกำหนดนโยบายโดยชุมชนเอง การดำเนินนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนด้วยตนเองของ สมาชิกในชุมชนนั้นย่อมแสดงให้เห็นถึงภาวะพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี ความสามารถในการพึ่งตนเองได้ นั้นเกิดขึ้นได้เพราะชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งเกิดมาจากคนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจเพื่อ ชุมชนนั่นเอง นอกจากนี้ความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ต้องอาศัยเศรษฐกิจชุมชน ผลผลิต ชุมชน และโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสร้างกลยุทธ์การตลาดเพื่อการท่องเที่ยว

มธุรส ปราบไพร (2543) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติชุมชนไทยทรงดำบ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ มีผลในการทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพประกอบด้วย 3 ปัจจัยได้แก่ 1) วัฒนธรรมชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่องและมีผลต่อความเป็นชุมชน 2) การพึ่งตนเองของชุมชน โดยการอาศัย ปัจจัยภายในชุมชนที่มีอาชีพและรายได้โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวคืออาชีพเสริมจึงไม่เกิดการพึ่งพาการ ท่องเที่ยว การมีผู้นำอาสา ผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ได้รับความเคารพนับถือจาก ชุมชนและเป็นผู้ที่มีความรู้ จึงทำให้ชุมชนต่างมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการ ท่องเที่ยวของชุมชน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย ชุมชน พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ เป็นการศึกษาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ศักยภาพ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การศึกษารูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว และการศึกษาโครงข่าย การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่ง ท่องเที่ยว ศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว การศึกษา องค์ประกอบ ปัญหา อุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาและจัดการทรัพยากรเพื่อ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเพื่อหาปัจจัยที่มีผลในการทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพ เพื่อปัจจัยที่มีผลต่อ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และข้อสรุปในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และรวมไปถึงเพื่อหาแนว ทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และแนวทางการพัฒนาศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ได้วิธีการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ มีขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา โดยอาศัยองค์ประกอบด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1 การวิเคราะห์ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ตามหลักเกณฑ์การจำแนกช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (Recreation opportunity spectrum : ROS) และการประเมินสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Evaluation of nature-based tourism site potential : ENTSP) ภายใต้กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.2 การวิเคราะห์ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นและทัศนคติของคนในชุมชนของประชาชนในชุมชน โดยเสนอผลการศึกษาตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1.2.1 ข้อมูลส่วนบุคคล ของคนในชุมชน บ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

1.2.2 การประเมินศักยภาพในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของคนในชุมชน

1.2.3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตามทัศนคติของคนในชุมชน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (Key success factor) ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

2.1 การกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ตามองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2 การกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ตามองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชน หัวหน้ากลุ่ม หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน

2.3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เพื่อหาปัจจัยบ่งชี้ในการพัฒนาชุมชนและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต

ตำบลแม่athom อำเภอบางกล้า จังหวัดสงขลา

3.1 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่athom อำเภอบางกล้า จังหวัดสงขลา โดยอาศัยปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

3.2 การสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของชุมชนบ้านห้วยอนวัต เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้สามารถจำแนกออกได้เป็นสัดส่วนตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาซึ่งประกอบไปด้วย

3.1.1 กลุ่มผู้นำชุมชน หัวหน้าชุมชน กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องกับบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่athom อำเภอบางกล้า จังหวัดสงขลาจำนวน 31 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ทั้งหมด 10 คน ซึ่งมีวิธีการเลือกกำหนดขนาดตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling)

3.1.2 กลุ่มประชากรในชุมชนของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่athom อำเภอบางกล้า จังหวัดสงขลา มีจำนวน 313 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ 176 คน ซึ่งวิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างใช้วิธีการคำนวณของ Taro Yamane (อ้างในบุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2535) มีสูตรดังนี้

$$n = N/(1+Ne^2)$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อ N = ขนาดของกลุ่มประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง (ในที่นี้ให้ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 เพราะกลุ่มตัวอย่างนี้เป็นข้อมูลเสริมส่วนหนึ่งที่จะนำมาประกอบในการทำวิจัย)

ในการศึกษานี้มีกลุ่มประชากรในชุมชนทั้งหมด 313 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 95 หรือ 0.05 ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้จากการคำนวณดังต่อไปนี้ แทนค่า n ของประชากร = $313/1+313(0.05^2) = 175.59$ (176)

3.1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งจะทำหน้าที่พิจารณาให้เห็นและให้คำแนะนำความสำคัญในแต่ละตัวชี้วัดที่ใช้ประกอบการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบให้ชื่อ (snowball sampling) ด้วยการสอบถามผู้เชี่ยวชาญคนแรก ให้เสนอรายชื่อบุคคลที่ควรสรรหามาเป็นผู้เชี่ยวชาญคนถัดไป โดยผู้วิจัยกำหนดจำนวน 9 คน

3.2 เครื่องมือในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือในการศึกษาที่สามารถแบ่งได้เป็น หัวข้อต่าง ดังนี้คือ

(1) แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถาม ที่ถามถึงศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนของชุมชนบ้านห้วยอนวัต ซึ่งแบบสอบถามนั้น เป็นแบบสอบถามสำหรับประชาชนในชุมชนจำนวน 176 ชุดโดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ข้อมูลส่วนบุคคลของคนในชุมชน

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน แบ่งย่อยเป็น 4 ส่วนดังนี้

- ศักยภาพด้านพื้นที่
- ศักยภาพด้านการจัดการ
- ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ
- ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม

กำหนดเกณฑ์ ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน แบ่งตามน้ำหนักคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

มีระดับศักยภาพน้อยที่สุด	เท่ากับ	1 คะแนน
มีระดับศักยภาพน้อย	เท่ากับ	2 คะแนน
มีระดับศักยภาพปานกลาง	เท่ากับ	3 คะแนน
มีระดับศักยภาพมาก	เท่ากับ	4 คะแนน
มีระดับศักยภาพมากที่สุด	เท่ากับ	5 คะแนน

ตอนที่ 3 สอบถามข้อมูลความคิดเห็น ความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน การแสดงความคิดเห็น เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย

กำหนดเกณฑ์ ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน แบ่งตามน้ำหนักคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เท่ากับ	1 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	เท่ากับ	2 คะแนน
ไม่แน่ใจ	เท่ากับ	3 คะแนน
เห็นด้วย	เท่ากับ	4 คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เท่ากับ	5 คะแนน

(2) แบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านห้วยอนวัต การมีส่วนร่วมของคนใน

ชุมชน และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ในการสัมภาษณ์ จาก กลุ่มผู้นำในชุมชน คณะกรรมการ กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน บุคคลสำคัญ ผู้รู้ในท้องถิ่น ที่หลากหลาย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านห้วยอนวัต จำนวน 10 คน

(3) แบบประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว จากแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 3 แบบดังต่อไปนี้

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อบ่งชี้แหล่ง หรือจุดท่องเที่ยวตามสถานภาพปัจจุบันและศักยภาพในอนาคต โดยเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

- แบบวิเคราะห์ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักเกณฑ์ของการจำแนกช่วงชั้นโอกาสทางด้านนันทนาการ Recreation opportunity spectrum (ROS) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งและขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยว ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ตอนที่ 3 การจำแนกเขตท่องเที่ยวตามหลักช่วงชั้นโอกาสทางด้านนันทนาการ พิจารณาตามปัจจัย ดังนี้ 1) ปัจจัยเกี่ยวกับการเดินทางและการเข้าถึง 2) ความเป็นธรรมชาติและการพัฒนาพื้นที่ 3) ลักษณะประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับ และ 4) ระดับการควบคุมนักท่องเที่ยว/ควบคุมกิจกรรมการใช้ประโยชน์โดยหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่

- แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว Evaluation of tourism site potential (ENTSP) พิจารณาตามปัจจัย ดังนี้ 1) ด้านทรัพยากร 2) ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย 3) ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านการมีส่วนร่วม

ดังนั้นการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำการสำรวจและศึกษาโดยแบบวิเคราะห์ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักเกณฑ์ (ROS) และแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (ENTSP) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวหลัก สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ ศักยภาพของพื้นที่ในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงสถานภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้จะพิจารณาเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เท่านั้น

(4) วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) เป็นการวิเคราะห์ชุมชนที่ทำการศึกษามีจุดแข็ง (S) จุดอ่อน (W) โอกาส (O) และอุปสรรค (T) ของชุมชนบ้านห้วยอนวัต ว่ามีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ศักยภาพด้านพื้นที่ 2) ศักยภาพด้านการจัดการ 3) ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ และ 4) ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม และเสนอแนวความคิดการพัฒนาชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

(5) การอภิปรายกลุ่ม จัดให้ชุมชนจัดอภิปรายกลุ่มย่อยขึ้น เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนบ้านห้วยอนวัตให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน รวมถึงแนวทางการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาชุมชน โดยจัดให้แต่ละกลุ่มร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนทรรศนะอย่างมีหลักเกณฑ์และมีเหตุผล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ รวบรวมข้อมูลจากหลายวิธีด้วยกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และเพียงพอสำหรับการวิจัย จำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และการสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ รวมทั้งการสังเกตการณ์ โดยการรวบรวมข้อมูลดังกล่าวนี้สามารถอธิบายได้ถึงศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 วิธี ดังนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย เอกสารทางด้านวิชาการ รายงานการวิจัย บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เพื่อศึกษาบริบทของสภาพพื้นที่ ประกอบด้วย สภาพการณ์ท่องเที่ยวในพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางชีวภาพ เพื่อให้ทราบถึง ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ท่อม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

2. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการทั้งสิ้น 5 ขั้นตอน ดังนี้ 2.1 ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามประชาชนในชุมชน 2.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้นำในชุมชน คณะกรรมการ กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน บุคคลสำคัญ ผู้รู้ในท้องถิ่น ที่หลากหลาย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านห้วยอนวัต 2.3 ข้อมูลที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินศักยภาพจากแบบประเมิน 2.4 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) 2.5 ข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายกลุ่ม

มีขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการวิจัยดังนี้

(1) กำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยอาศัยการตรวจเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ตัวชี้วัดของการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจากแบบประเมิน

1) แบบวิเคราะห์ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักเกณฑ์ของการจำแนกช่วงชั้นโอกาสทางด้านนันทนาการ Recreation opportunity spectrum (ROS) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งและขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยว ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ตอนที่ 3 การจำแนกเขตท่องเที่ยวตามหลักช่วงชั้นโอกาสทางด้านนันทนาการ พิจารณาตามปัจจัยดังนี้ 1) ปัจจัยเกี่ยวกับการเดินทางและการเข้าถึง 2) ความเป็นธรรมชาติและการพัฒนาพื้นที่ 3) ลักษณะประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับ และ 4) ระดับการควบคุมนักท่องเที่ยว/ควบคุมกิจกรรมการใช้ประโยชน์โดยหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่

2) แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว Evaluation of tourism site potential (ETSP) พิจารณาตามปัจจัย ดังนี้ 1) ด้านทรัพยากร 2) ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย 3) ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านการมีส่วนร่วม

ดังนั้นการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำการสำรวจและศึกษาโดยแบบวิเคราะห์ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักเกณฑ์ (ROS) และแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (ENTSP) (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวหลัก สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการศักยภาพของพื้นที่ในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงสถานภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดใน 3 ประเภทย่อยตามลักษณะของทรัพยากรและแรงจูงใจในการประกอบกิจกรรมท่องเที่ยว ทั้งนี้จะพิจารณาเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เท่านั้น

ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อบ่งชี้สถานภาพปัจจุบัน ได้จากการตรวจสอบเอกสารและอ้างอิงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยปัจจัยที่นำมาพิจารณา ประกอบด้วย ด้านทรัพยากร ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วม สรุปแยกตามประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นการท่องเที่ยวเชิง จำนวน 18 ตัวชี้วัด (ET) (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549) รายละเอียดดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ตัวชี้วัดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพื่อบ่งชี้สถานภาพปัจจุบัน จำแนกตามประเภทแหล่งท่องเที่ยว

ปัจจัยการประเมินศักยภาพ	NT	AT	ET
ด้านทรัพยากร			
1. ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและดึงดูดใจ	✓	✓	✓
2. ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณ	-	-	✓
3. โอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่า	-	-	✓
4. ทัศนียภาพและสภาพภูมิทัศน์ของทรัพยากรท่องเที่ยว	✓	✓	✓
5. รูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่	✓	✓	✓
6. ความหลากหลายของกิจกรรม	✓	-	✓
7. สภาพภูมิอากาศเหมาะสมกับพื้นที่	✓	✓	✓
8. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	✓	-	-
9. การได้พึ่งพาตนเอง	-	✓	-
10. โอกาสการได้รับประสบการณ์ตื่นเต้นและท้าทาย	-	✓	-

ตารางที่ 3.1(ต่อ) ตัวชี้วัดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพื่อบ่งชี้สถานภาพปัจจุบัน จำแนกตามประเภทแหล่งท่องเที่ยว

ปัจจัยการประเมินศักยภาพ	NT	AT	ET
ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย			
11. ความกลมกลืนของสิ่งอำนวยความสะดวก	✓	✓	✓
12. ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก	✓	✓	-
13. คุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านประโยชน์ใช้สอย	✓	✓	✓
14. การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน	✓	✓	✓
15. คุณภาพในการให้บริการ	✓	✓	✓
16. รูปแบบเนื้อหา ความรู้และวิธีการสื่อความหมาย	-	-	✓
ด้านการจัดการผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม			
17. การจัดแบ่งเขตพื้นที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว (Zoning)	✓	✓	✓
18. การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม	✓	✓	✓
19. มาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	✓	✓	✓
20. การจัดการขยะและของเสีย	✓	✓	✓
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน			
21. โอกาสในการเข้าร่วมดำเนินการและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว	-	-	✓
22. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์	-	-	✓
หมายเหตุ: NT=Nature Tourism AT=Adventure Tourism ET=Ecotourism			

หลังจากกำหนดตัวชี้วัดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตามความเหมาะสมของประเภทแหล่งท่องเที่ยว โดยจะพิจารณาเฉพาะประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเท่านั้น ผู้ศึกษาทำการกำหนดเกณฑ์ เพื่อใช้ประกอบการประเมินศักยภาพตามตัวชี้วัดข้างต้น โดยอ้างอิงจากการตรวจเอกสาร และผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทำการตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขให้สามารถนำไปใช้ในการศึกษาและสำรวจภาคสนาม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549)

การให้ค่าคะแนนแต่ละตัวชี้วัด (rated score หรือ ค่า R) 3 ระดับ จากค่าคะแนนระดับ 1 ถึง 3 พิจารณาเทียบเคียงกับเกณฑ์การประเมินที่กำหนดขึ้น แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประเมิน โดยใช้สมการถ่วงน้ำหนัก (weighting score equation) (ดร.รชนี เอมพันธุ์, 2541)

$$ENTSP = \frac{\sum_{i=1}^n W_i R_i}{\sum_{i=1}^n W_i} = \frac{W_1 R_1 + W_2 R_2 + W_3 R_3 + \dots + W_n R_n}{W_1 + W_2 + W_3 + \dots + W_n}$$

โดยที่

ENTSP = การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
(Evaluation of nature-based tourism site potential)

R_i = ค่าคะแนนระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ของตัวชี้วัด
ที่ 1 ถึง n มีค่าตั้งแต่ 1 ถึง 3 โดย 1 = ค่าคะแนนระดับต่ำ จนถึง 3 =
ค่าคะแนนระดับสูง

W_i = ค่าถ่วงน้ำหนักของตัวชี้วัดที่ 1 ถึง n ในที่นี้มีค่าเท่ากับ 1 เนื่องจาก
ทุกตัวชี้วัด มีค่าคะแนนความสำคัญเท่ากัน

จากนั้นทำการเปรียบเทียบระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติกับเกณฑ์ที่
กำหนด เพื่อบ่งชี้สถานภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1 ศักยภาพระดับต่ำ
ถึง 3 ศักยภาพระดับสูง จากสูตรแบ่งช่วงชั้น ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{การแบ่งช่วงชั้น} &= \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนช่วงชั้น}} \\ &= \frac{3-1}{3} \\ &= 0.66 \end{aligned}$$

จากการคำนวณ ระดับศักยภาพในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว มีรายละเอียดดังนี้

1.00-1.66 = ศักยภาพต่ำในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว (L)

1.67-2.33 = ศักยภาพปานกลางในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว (M)

2.34-3.00 = ศักยภาพสูงในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว (H)

การกำหนดปัจจัยชี้วัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่นำไปสู่ผลสำเร็จต่อการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตัวชี้วัดการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย
ชุมชน สรุปลักษณะตามกลุ่มปัจจัยดังนี้ 1) ความพร้อมขององค์กรชุมชน 2) การอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 3) การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม 4) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ 5)
การยอมรับและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และ 6) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการ

ขยายเครือข่าย ทำการกำหนดตัวชี้วัดตามกลุ่มปัจจัย จำนวน 33 ตัวชี้วัด เพื่อเป็นปัจจัยบ่งชี้วัดความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3.3.1 การทดสอบเครื่องมือและรวบรวมข้อมูล

โดยแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นจากการศึกษาจากงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบสอบถามในเรื่องดังต่อไปนี้

ความเที่ยงตรง (Validity) โดยตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) ว่าแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมานั้นได้เนื้อหาครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ นอกจากนี้ยังมีการตรวจสอบความตรงตามโครงสร้าง (Construct validity) โดยตรวจสอบว่าแบบสอบถามตรงตามแนวคิดและทฤษฎีที่ได้กำหนดไว้หรือไม่

ความยากง่าย (Difficulty) โดยตรวจสอบความยากง่ายของภาษาที่ใช้ เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

ความเป็นปรนัย (Objectivity) โดยตรวจสอบความชัดเจนของภาษาเพื่อความถูกต้องตามหลักวิชาการ

ความหมายในการวัด (Usability) จากการตรวจสอบเบื้องต้นด้วยผู้ทำการศึกษาวិจัยเอง

เมื่อตรวจสอบและแก้ไขขั้นต้นแล้ว ก่อนที่จะทำการเก็บข้อมูลจริงผู้วิจัยจะต้องมีการทำ Pilot survey หรือเรียกว่า Pre-test โดยใช้ขนาดของตัวอย่างจำนวน 40 ชุด ในการทำ Pilot survey ไปทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ได้ผลความเที่ยงตรง (Reliability) เท่ากับ 0.9492 และนำข้อบกพร่องมาทำการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

โดยก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นจึงได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ได้แก่ แบบสอบถามทั้งปลายปิดและปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลจากใช้สถิติเบื้องต้น ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

2) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจาก แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินศักยภาพ การวิเคราะห์ SWOT และแบบอภิปรายกลุ่ม โดยนำมาวิเคราะห์และหาคะแนนศักยภาพ ค่าเฉลี่ย และระดับคะแนนตัวชี้วัด

บทที่ 4

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ได้แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยอาศัยองค์ประกอบด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และส่วนที่ 2 คือการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ (Key success factor) ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจึงขอเสนอผลการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา โดยอาศัยองค์ประกอบด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1 การวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ตามหลักเกณฑ์การจำแนกช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (Recreation Opportunity Spectrum : ROS) และการประเมินสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Evaluation of Nature-based Tourism Site Potential : ENTSP) ภายใต้กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นและทัศนคติของคนในชุมชนของประชาชนในชุมชน โดยเสนอผลการศึกษาตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคล ของคนในชุมชน บ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา
- 2) การประเมินศักยภาพในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของคนในชุมชน
- 3) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตามทัศนคติของคนในชุมชน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (Key success factor) ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชน ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

2.1 การกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ตามองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2 การกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ตามองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชน หัวหน้ากลุ่ม หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน

2.3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนบ้านห้วยนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เพื่อหาปัจจัยบ่งชี้ในการพัฒนาชุมชน และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยนอนวัด

ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

3.1 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของบ้านห้วยนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา โดยอาศัยปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

3.2 การสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของชุมชนบ้านห้วยนอนวัด เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ผลการวิจัย

4.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านห้วยนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

ชุมชนบ้านห้วยนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ชื่อของบ้านห้วยนอนวัด มาจากความเชื่อของคนในภาคใต้ ที่ในสมัยโบราณที่นิยมหันศีรษะไปทางทิศใต้เพื่อความเป็นสิริมงคล จึงมักจะเรียกทิศใต้ว่า “ห้วยนอน” และหมู่บ้านนี้อยู่ทางทิศใต้ของวัดคูเต่าจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านห้วยนอนวัด”

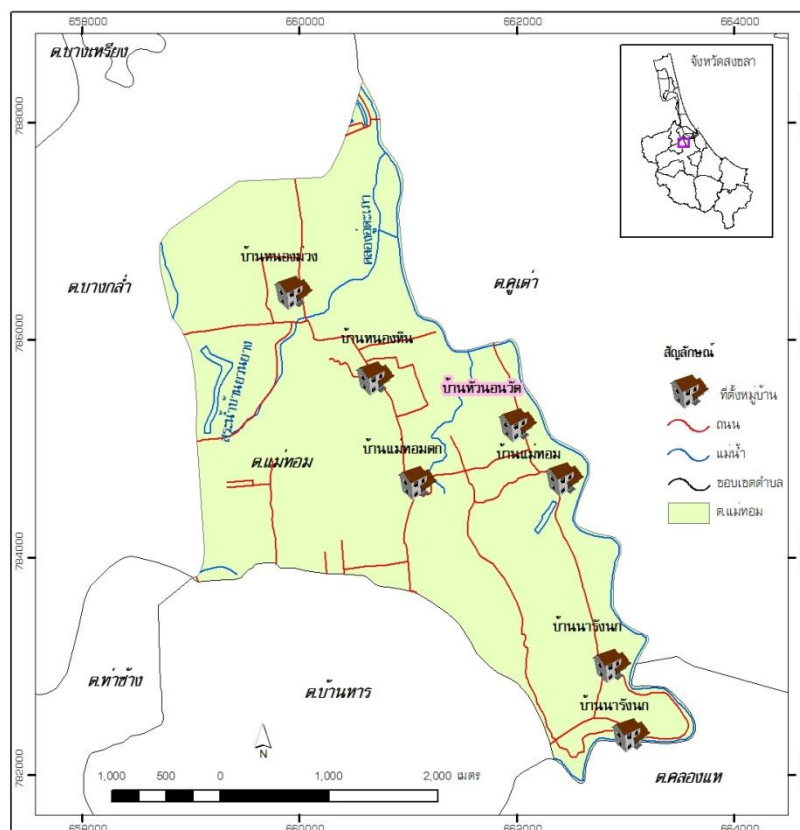
อาณาเขตและที่ตั้ง

บ้านห้วยนอนวัด ตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา มีอาณาเขตติดต่อและเชื่อมโยงกับพื้นที่ต่างๆ ดังนี้ (ภาพที่ 3.1)

ทิศเหนือ	ติดกับ	ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ทิศใต้	ติดกับ	หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 4 ตำบลแม่ทอม
ทิศตะวันออก	ติดกับ	เขตอำเภอคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันตก	ติดกับ	หมู่ที่ 1 ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านห้วยนอนวัด เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมคลองอยู่ตะเภาคลองสายหลักของอำเภอหาดใหญ่ และมีพื้นที่บางส่วนเป็นนาไร่ รมมีเนื้อที่ทั้งหมด 800 ไร่

ภาพที่ 3.1 อาณาเขตติดต่อและที่ตั้งของบ้านห้วยอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล้า จังหวัดสงขลา
ที่มา: Geographic information system : GIS มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2552

ประชากร

มีประชากรจำนวน 313 คน แยกเป็นเพศชาย 150 คน และเพศหญิง 163 คน นับเป็นครัวเรือนทั้งสิ้น 71 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม, 2552)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ลักษณะการประกอบอาชีพของคนในชุมชนมีความหลากหลาย อาชีพหลัก คืออาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น งานโรงงาน งานก่อสร้าง และช่างต่าง ๆ รองลงมาคืออาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกอ้อย เลี้ยงวัว และอาชีพประมง บริเวณทะเลแถบบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลคูเต่า อำเภหาดใหญ่ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากชุมชนมากนัก และอาชีพ เกษตรกรรม เช่น ปลูกอ้อย เลี้ยงวัว

ศาสนาและประเพณี

คนในชุมชนบ้านหันนอนวัด นับถือศาสนาพุทธ 100% โดยมีศาสนสถาน คือ วัดคูเต่า เป็นสถานที่สำหรับการประกอบพิธีกรรม และการจัดกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ของคนในชุมชน กิจกรรมประเพณีที่จัดทำทุกปีคือ

ทำบุญตักบาตร	ในวันขึ้นปีใหม่
ทำบุญกระดูกบรรพบุรุษและรดน้ำผู้สูงอายุ	เดือนเมษายน
ทำบุญวันสารทไทย (บุญเดือนสิบ)	เดือนตุลาคม
ทำบุญลากพระ	เดือนพฤศจิกายน
ประเพณีลอยกระทง	เดือนพฤศจิกายน

ศิลปะพื้นบ้าน

บ้านหันนอนวัดมีศิลปะพื้นบ้านที่สำคัญได้แก่ เพลงเรือแหลมโพธิ์ เป็นเพลงเรือที่มีศูนย์กลางการเล่นอยู่ที่บริเวณแหลมโพธิ์ พวกฝีพายเรือยาวร้องเล่นในเรือร่วมกับประเพณีชักพระ เพื่อชักลากเรือบุษบกพระไปส่งจุดนัดหมายในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เพลงเรือแหลมโพธิ์เป็นเพลงเรือเช่นเดียวกับเพลงเรือที่มีเล่นในภาคกลางของประเทศไทย แต่ความน่าสนใจและมีเอกลักษณ์เฉพาะ ตรงที่ภาษาเพลงเป็นภาษาถิ่นและเป็นเพลงที่เล่นกันในเรือ ว่าโต้ตอบกันระหว่างหนุ่มสาว

การเมือง การปกครอง

ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

1. นายชาญวิฑูรย์ สุขสว่าง เป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม
2. นายสมชาย เทพอริญ เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม
3. นายฉัตรชัย ธรรมชาติ เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม

ในหมู่บ้านมีการจัดตั้งคณะกรรมการปกครองภายในหมู่บ้าน ของหมู่ที่ 3 ดังต่อไปนี้

1. นายทิน เทพอริญ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน
2. นางอาภรณ์ สุวรรณมณี ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง
3. นายทวีป อินสระโร ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง
4. นายนวัตรณ กัญจนสุวรรณ ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ

กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) หมู่บ้าน ดังนี้

1. นางสาวจำเนียร กุลนิล
2. นางเดือนจิต ศรีสวัสดิ์
3. นายสุวัฒน์ รัตนชัย
4. นายทวี สกุลเต็ม

กองทุนชุมชน

ภายในชุมชนบ้านห้วยอนวัต มีการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ดังนี้

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นกลุ่มเครือข่าย ระหว่างหมู่ที่ 1 – หมู่ที่ 4 โดยจัดตั้งกลุ่มเมื่อปี 2529 สำหรับกลุ่มบ้านห้วยอนวัต หมู่ที่ 3 มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 112 คน มีเงินสะสม 3,225,000 บาท
2. กองทุนหมู่บ้าน ได้รับการจัดสรรงบประมาณปี 2544 มีสมาชิกจำนวน 111 คน มีเงินทุน 1,022,195 บาท
3. โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ได้รับการสนับสนุนเงินจากกรมพัฒนาชุมชนเมื่อปี 2542 จำนวน 280,000 บาท

ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปรชาญชาวบ้าน

บ้านห้วยอนวัต มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. นายวัน รัตนชัย	มีความรู้ด้านพิธีกรรมต่าง ๆ
2. นายเปลื้อง สุขสวัสดิ์	มีความรู้ด้านพิธีกรรมต่าง ๆ
3. นางเรียง จันทบูรณ์	มีความรู้ด้านหมอพื้นบ้าน
4. นางป้อม ทองชูช่วย	มีความรู้ด้านแพทย์แผนไทย/สมุนไพร
5. นางแผ้ว สุขสวัสดิ์	มีความรู้ด้านหมอพื้นบ้าน
6. นายแอต สุขสว่าง	มีความรู้ด้านช่างปั้น/แกะสลัก
7. นายชิต เทพอรัญญ	มีความรู้ด้านช่างไม้/ช่างปูน

การเดินทาง

การเดินทางเข้าสู่บ้านห้วยอนวัต สามารถเดินทางจากที่ว่าการอำเภอบางกล้า ตามถนนสายคลองแห – บางกล้า ระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร โดยต้องใช้รถส่วนตัว เนื่องจากภายในชุมชนไม่มีรถโดยสาร

การเดินทางภายในหมู่บ้านห้วยอนวัต มีลักษณะเป็นเส้นทางกลม และสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวจากชุมชน สู่แหล่งท่องเที่ยวใน อำเภอต่าง ๆ ของ จังหวัดสงขลา ตามระยะทาง ดังนี้ 1) อำเภอหาดใหญ่ ระยะทาง 19.04 กิโลเมตร 2) อำเภอเมืองสงขลา ระยะทาง 39.74

กิโลเมตร 3) อำเภอสะเตาะระยะทาง 60.53 กิโลเมตร 4) อำเภอนาทวีระยะทาง 72.24 กิโลเมตร 5) อำเภอเทพา ระยะทาง 90.83 กิโลเมตร 6) อำเภอสะบ้าย้อย ระยะทาง 116.13 กิโลเมตร และ 7) อำเภอสิงหนคร ระยะทาง 42.5 กิโลเมตร 8) อำเภอสะทิงพระ ระยะทาง 72.3 กิโลเมตร 9) อำเภอกระแสดินธุ์ ระยะทาง 97.98 กิโลเมตร 10) อำเภอระโนด ระยะทาง 112.79 กิโลเมตร 11) อำเภอควนเนียง ระยะทาง 11.98 กิโลเมตร 12) อำเภอจะนะ ระยะทาง 56.91 กิโลเมตร 13) อำเภอนาหม่อม ระยะทาง 30.76 กิโลเมตร 14) อำเภอคลองหอยโข่ง ระยะทาง 28.53 กิโลเมตร และ 15) อำเภอรัตนภูมิ ระยะทาง 21.64 กิโลเมตร (กรมทางหลวง, 2555)

ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

คลองอู่ตะเภา เป็นแม่น้ำสายหลักของหมู่บ้านห้วยอนวัต และหมู่บ้านอื่น ๆ ในจังหวัดสงขลา ต้นสายน้ำมาจากอำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา ไหลผ่านเทศบาลนครหาดใหญ่ ผ่านพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม บ้านห้วยอนวัต ก่อนไหลลงสู่ทะเลสาบที่บริเวณอ่าวแหลมโพธิ์ ถือว่าเป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำการเกษตรและประมงน้ำจืดของชุมชน และเป็นแหล่งกำเนิดวิถีชีวิตมาตั้งแต่อดีต จนสู่ปัจจุบันที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมเพื่อสัญจรไปมาระหว่างชุมชน ที่ แต่ปัจจุบันประสบกับปัญหาไม่ว่าจะเป็น น้ำท่วมชุมชน ในฤดูน้ำหลาก ปัญหาน้ำเน่าเสีย เพราะชุมชนเป็นชุมชนท้ายน้ำ อีกทั้งในช่วงฤดูแล้ง น้ำเค็มจากทะเลสาบสงขลาหนุนขึ้นมาตามคลองอู่ตะเภาจึงไม่สามารถส่งน้ำมาเพื่อทำการเกษตรได้

สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในชุมชน

ฐานเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากชุมชนยังเป็นชุมชนนำร่องหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้โครงการตอบสนองบุญคุณแผ่นดิน และโครงการสงขลาพอเพียง ทำให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนอย่างต่อเนื่อง จากการดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนาหมู่บ้านของโครงการอาสาตอบสนองบุญคุณแผ่นดินภายใต้การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และการร่วมบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้หลักคิดพึ่งพาตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการถ่ายทอดกิจกรรมจากวิทยากรในชุมชนและภายนอกชุมชน กำหนดจุดเรียนรู้กิจกรรมเป็นฐานการเรียนรู้ในชุมชนออกเป็น 15 ฐาน ดังนี้

1. ฐานการเรียนรู้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ

จากกระแสความต้องการของคนในชุมชนในการที่จะต่อต้านสารเคมี ต้องการให้คนในชุมชนได้ผลิต และบริโภค ผักผลไม้ ที่ปลอดจากสารเคมี จึงเกิดการรวมกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเพื่อใช้กันเองในชุมชน เพราะในแต่ละครัวเรือนของชุมชนบ้านห้วยอนวัต มีการปลูกผัก ผลไม้ ทุกครัวเรือน จึงมีความจำเป็นในการนำปุ๋ยมาใช้ในการบำรุงดิน บำรุงผลผลิต การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเป็นปุ๋ยธรรมชาติทดแทนสารเคมีที่มีส่วนช่วยให้แต่ละครัวเรือนประหยัดต้นทุนในการผลิต ปลอดภัยจาก

สารพิษ และยังส่งผลกระทบยาวที่จะไม่ทำให้ดินเสียอีกด้วย การทำปุ๋ยชีวภาพในชุมชนนั้นเป็นการนำเอาโดยการเอาเศษ พืช ผักและผลไม้ ต่าง ๆ ที่เหลือจากการประกอบอาหารในแต่ละครัวเรือนมาหมักไว้ในภาชนะที่เตรียมไว้และปิดฝาให้สนิท มีการใส่สารเร่งสำหรับการช่วยในการย่อยสลาย

2. ฐานการเรียนรู้จุลินทรีย์

คนในชุมชนบ้านห้วยอนวัตมีความรู้และเรียนรู้ที่จะใช้น้ำจุลินทรีย์ เพื่อช่วยในการปรับสภาพความสมดุลของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ในการช่วยกำจัดกลิ่นเหม็นได้ หลายครัวเรือนของชุมชนบ้านห้วยอนวัตหันมาผลิตน้ำหมักจุลินทรีย์ (EM) ซึ่งการผลิตก็ไม่ได้ยุ่งยาก เพราะในชุมชนมีวัตถุดิบที่หาได้ง่ายมาเป็นส่วนผสมในการผลิต เป็นการเอาของที่เหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นเศษผัก เศษผลไม้ เศษอาหาร ใช้ระยะเวลาในการหมักประมาณ 1-2 เดือน ซึ่งแต่ละครั้งก็จะได้น้ำหมักเป็นจำนวนมาก คุ่มค่าต่อการลงทุน และมีการแจกจ่ายให้คนในชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

3. ฐานการเรียนรู้ธนาคารปุ๋ย

ในชุมชนมีการจัดทำจุดให้บริการปุ๋ยโดยการจัดปล้องบ่อซีเมนต์และให้แต่ละครัวเรือนนำเศษอาหาร เศษผัก และผลไม้ ที่เหลือใช้จากการประกอบอาหารในครัวเรือนนำมาใส่ในจุดบริการทุก ๆ วัน ทั้งนี้จะมีผู้ดูแลทำหน้าที่ในการใส่กากน้ำตาล และจุลินทรีย์เพื่อเป็นการช่วยในการย่อยสลาย เมื่อครบกำหนด แต่ละครัวเรือนก็สามารถนำปุ๋ยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ต่อไป

4. ฐานการเรียนรู้น้ำยาเอนกประสงค์

น้ำยาเอนกประสงค์ถือว่าเป็นสินค้าอุปโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน มีราคาค่อนข้างสูง ถือเป็นภาระค่าใช้จ่ายของทุกครัวเรือน และเป็นสินค้าสิ้นเปลือง ชุมชนบ้านห้วยอนวัต ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการใช้จ่ายในแต่ละครัวเรือน จึงจัดตั้งกลุ่มในการศึกษาข้อมูล การผลิตน้ำยาเอนกประสงค์เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของแต่ละครัวเรือน ทั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดหาวัตถุดิบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น มะนาว มะกรูด และการมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต และกระบวนการบรรจุภัณฑ์ ในครั้งแรกทำการผลิตน้ำยาล้างจาน และมีการแจกจ่ายให้ทุกครัวเรือนในชุมชน ได้ทดลองใช้ และมีการปรับปรุงสูตรเพื่อให้สะดวกในการใช้งานและมีคุณภาพมากขึ้น หลังจากนั้นมีการผลิตน้ำยาเอนกประสงค์ชนิด ๆ อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น น้ำยาล้างจาน น้ำยาถูพื้น น้ำยาซักผ้า แชมพู ครีมนวดผม เป็นต้น ทำให้คนในชุมชนนิยมใช้ และทำ

น้ำยาอเนกประสงค์ใช้เองในครัวเรือน เนื่องจากมีขั้นตอนการผลิตที่ไม่ยุ่งยาก และวัตถุดิบที่หาได้ไม่ยาก จากในท้องถิ่น และในท้องตลาด รวมไปถึงต้นทุนในการผลิตที่มีราคาถูก

5. ฐานการเรียนรู้เลี้ยงปลา

เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของคนในชุมชนบ้านห้วยนอนวัด จึงรณรงค์ให้คนในชุมชนเรียนรู้การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก ซึ่งประมาณร้อยละ 80 ของครัวเรือนในชุมชนบ้านห้วยนอนวัดมีการเลี้ยงปลา เพื่อการบริโภคในครัวเรือน และเป็นอาชีพเสริมให้กับคนในชุมชน จึงมีการเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก ซึ่งมีต้นทุนน้อย และใช้พื้นที่ในการเลี้ยงน้อย ระยะเวลาการเลี้ยงที่สั้นเลี้ยงง่าย ใช้ระยะเวลาเพียง 3-4 เดือน สามารถจับมาบริโภคหรือขาย อาหารที่ใช้เลี้ยงปลาก็จะใช้เศษอาหารจากการทำเกษตร เช่น รำข้าว มาเป็นอาหารได้

6. ฐานการเรียนรู้ขนมพื้นเมือง(ขนมฝิง)

ขนมฝิงโบราณเป็นขนมพื้นบ้านของชุมชนมีกลิ่นหอม รสหวาน กินแล้วละลายในปาก ทานที่มีสีน้ำตาลอ่อน เก็บไว้กินได้นานวัน การทำขนมฝิงในชุมชน มีเพียงไม่กี่ครัวเรือนเท่านั้นที่ยังทำอยู่จนถึงปัจจุบัน และกรรมวิธีในการทำก็คงยังใช้วัตถุดิบ เครื่องมือ และสูตรแบบดั้งเดิม โดยใช้ส่วนผสมของแป้ง น้ำตาลและกะทิสด เพียงแต่ต้องอาศัยประสบการณ์ ถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง

7. ฐานการเรียนรู้ขนมพื้นเมือง (ขนมทองม้วน)

ขนมทองม้วนถือเป็นโบราณของชุมชน เนื่องจากปัจจุบันนี้มีเพียงไม่กี่ครัวเรือนที่ทำ และการทำขนมทองม้วนก็ถือว่าเป็นการทำแบบและการใช้สูตรดั้งเดิม มีวางจำหน่ายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง

8. ฐานการเรียนรู้มีไข่สำหรับครอบครัว

ด้วยสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน อาหาร และสินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาสูงขึ้น เช่น ไข่ไก่ ที่มีการปรับราคาเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย จึงมีการเลี้ยงไก่ไข่สำหรับการบริโภคในครัวเรือน ในแต่ละครัวเรือนจึงมีการเลี้ยงไก่ไข่เฉลี่ยครัวเรือนละ 20 ตัว โดยปล่อยให้หาอาหารจากธรรมชาติ ควบคู่ไปกับเศษอาหารที่ได้จากครัวเรือน หรือรำข้าวที่ได้จากโรงสีในชุมชน บางครัวเรือนก็เลี้ยงไว้ได้ทุนบ้าน ซึ่งถือว่าไม่มีต้นทุนมาก และเลี้ยงง่าย

9. ฐานการเรียนรู้บัญชีครัวเรือน

การทำบัญชีครัวเรือนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวทางสู่ความพอเพียง จะทำให้รู้จักประมาณตน มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ มีสติในการดำรงชีวิต การวางแผนที่ดีจะต้องมีการจดบันทึกอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาหาวิธีการเพิ่มรายรับและลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น การจัดทำบัญชีครัวเรือนทำให้นักเรียนรู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด คิดก่อนใช้เป็นการเริ่มต้นการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พอมี พอกิน ไม่มีหนี้สิน คนในชุมชนจึงรวมตัวกันในการทำบัญชีครัวเรือน

10. ฐานการเรียนรู้การปลูกผัก

จากกิจกรรม คนในชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญในการมีสุขภาพที่แข็งแรงปลอดภัย จากโรคภัยต่าง ๆ ทั้งนี้สาเหตุของการเกิดโรคต่าง ๆ ก็มาจากการบริโภคอาหารปลอดภัยจากสารพิษ ทำให้ทุกครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกผักสวนครัวไว้ทุกหลังหรือครบ 100% เพื่อสำหรับการบริโภค โดยไม่ต้องซื้อจากท้องตลาด ทำให้ลดค่าใช้จ่าย และมีความปลอดภัยต่อสุขภาพคนในชุมชน และไม่มีสารเคมีตกค้าง และหลีกเลี่ยงการบริโภคยังสามารถนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนกับครัวเรือนอื่น ๆ ในชุมชนการปลูกผัก มักจะปลูกบริเวณรอบ ๆ ที่พักอาศัย ในแต่ละครัวเรือน ผักที่นิยมปลูก อาทิ ชะมอ ตำลึง ผักหวาน ตะไคร้ มะเขือ แตงกวา ถั่วฝักยาว เป็นต้น มีรายได้เพิ่ม มีรูปแบบการปลูกผักหลาย ๆ แบบ เช่นการปลูกริมรั้วของบ้าน การปลูกในกะบะที่ดัดแปลงจากยางรถยนต์ การปลูกในแปลงสวนยาง

11. ฐานการเรียนรู้การเลี้ยงกบ

การเลี้ยงกบถือเป็นอาชีพเสริมให้กับคนในชุมชนบ้านห้วยอนวัต เพื่อการบริโภคและจำหน่ายสู่ท้องตลาด เป็นการเลี้ยงไว้ในบ่อปูนซีเมนต์ มีความแข็งแรงและปลอดภัย สะดวก ทำความสะอาดง่าย มีระยะเวลาในการเลี้ยงเพียง 3-5 เดือน สามารถเลี้ยงได้หลายตัว ให้ผลตอบแทนคุ้มค่าต่อการลงทุน

12. ฐานการเรียนรู้น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น

น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น มีประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายทั้งภายในและภายนอก ช่วยในการป้องกันโรคภัยต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น และการมีสุขภาพที่แข็งแรง รวมไปถึงการใช้น้ำมันมะพร้าวในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการรักษาผิวพรรณ และเส้นผม จึงหันมาทำน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็นเพื่อแจกจ่ายให้แต่ละครัวเรือนนำไปใช้ และการสร้างมูลค่าให้แก่เพิ่มให้แก่ครัวเรือนได้

13. ฐานการเรียนรู้ปลาหน้าวัดเขตอภัยทาน

เนื่องจากมีชาวประมงหลายคน ที่สร้างเครื่องมือหาปลาที่ผิดประเภท ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณลำคลองอู่ตะเภาลดลง คนในชุมชนบ้านห้วยอนวัตจึงร่วมมือร่วมใจในการที่จัดบริเวณเพื่อการเลี้ยงปลาเพื่อการอนุรักษ์และการกำหนดอาณาเขตให้เป็นเขตอภัยทาน บริเวณหน้าวัดคูเต่า เพื่ออนุรักษ์พันธุ์ปลา และสัตว์น้ำไว้ให้ลูกหลานได้เรียนรู้ต่อไป ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนพันธุ์ปลาชนิดต่าง ๆ จากกรมประมง จังหวัดสงขลา

14. ฐานการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนานาข้าว

เนื่องจากพื้นที่ของบ้านห้วยอนวัตมีนาข้าวอยู่มากมายไม่ได้ใช้ประโยชน์ คนในชุมชนบ้านห้วยอนวัตจึงร่วมกันรณรงค์ฟื้นฟู เพื่อพัฒนานาข้าวให้เป็นนาข้าว เพื่อใช้สำหรับการบริโภคในครัวเรือน หรือเมื่อสิ้นสุดฤดูทำนาก็ใช้พื้นที่ในการปลูกผักสวนครัว หรือการปลูกข้าวโพดทดแทนระหว่างรอฤดูการปลูกข้าว

15. สถานการณ์เรียนรู้ภูมิทัศน์และทรัพยากรชุมชน

เพื่อให้ชุมชนมีความสวยงาม น่าอยู่ คนในชุมชนจึงร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชน เกี่ยวกับการปรับปรุงภูมิทัศน์ในชุมชน และแต่ละครัวเรือนมีการประดับตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้ประดับให้ดูสวยงาม มีการร่วมมือกันจัดสร้างที่พักผ่อนหย่อนใจ ให้แก่ผู้ที่มาเยือน และการร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกันของชุมชนคือ “ริมน้ำงามตา น้ำท่ากินได้ สบายพอเพียง”

โบราณสถาน วัดคูเต่า

“วัดคูเต่า” ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2299 เดิมตั้งอยู่ เลขที่ 1 บ้านแม่ทอม กิ่งอำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา บริเวณที่ตั้งวัดเดิมมีลักษณะเป็นที่ลุ่ม และเป็นที่อยู่อาศัยของเต่าเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า “วัดสระเต่า”

ในปี พ.ศ. 2529 มีชาวจีนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน สองฝั่งของคลองอู่ตะเภา จึงทำให้บริเวณริมน้ำจึงเกิดการตั้งบ้านเรือนมากขึ้น จึงมีการย้ายวัดมาตั้งในหมู่ที่ 3 ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา เนื่องจากการเดินทางคมนาคมของวัดเดิมไม่สะดวก สาเหตุที่เรียกชื่อวัด คูเต่า มาจากคำบอกเล่าที่เล่าต่อกันว่า จากการที่ชาวจีนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ มีการถางป่า ขุดต่อเพื่อทำสวนผลไม้ “ส้มจุก” ทำให้ป่าไม้ค่อย ๆ หมดไป ชาวบ้านจึงต้องเดินทางไปหาไม้เสรมีตจากทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน จึงรวมตัวกันขุดคูขึ้นทางทิศเหนือของวัดที่เชื่อมต่อกับลำคลอง และขุดยาวไปทางทิศตะวันตก เพื่อให้เรือเล็กสามารถสัญจรไปมาได้ ในฤดูฝนมีเต่าจากสระน้ำ ออกมาวางไข่ตลอดสายคูน้ำ ซึ่งมีความยาวหลายสิบกิโลเมตร คูน้ำแห่งนี้จึงเรียกกันว่า คูเต่า และเป็นที่มาของ “วัดคูเต่า”

ลักษณะที่โดดเด่นของวัดคูเต่า

พระอุโบสถ นับเป็นศาสนสถานที่มีคุณค่าทางศิลปะอย่างยิ่งของวัด ชุ่มประตูก่ออิฐถือปูน บริเวณยอดเป็นจัตุรมุขแกะลายกนก ชุ่มสีมาทำเป็นลายกนก หน้าบันเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณและพระพรหมทรงหงส์ มีลายกนกและรูปสัตว์ประกอบ นอกจากนี้ยังมี ชุ่มนิมิต (ชุ่มครอบใบโพธิ์สีมา) มีกำแพงแก้วล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน ภายในพระอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังพระเวสสันดรชาดก ศิลปกรรมนับแต่บริเวณกำแพงแก้วเข้าไปจนถึงในพระอุโบสถ เป็นศิลปะพื้นบ้านของภาคใต้อยู่ในช่วงรัชกาลที่ 5 – 6 สถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังล้วนมีวัฒนธรรมจีนผสมผสานอยู่ เป็นการสะท้อนถึงคตินิยมและเทคนิคของช่างฝีมือของช่างพื้นเมือง พระอุโบสถวัดคูเต่าได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร โดยได้มีการปฏิสังขรณ์ใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2538

ศาลาโบราณ มีอายุกว่า 100 ปี เป็นศาลาหลังแรก que สร้างขึ้นมาพร้อมกับวัดเดิม ได้รับการบูรณะจากสถาบันอาศรมศิลป์ กรุงเทพฯ ที่ร่วมกับประชาชนในชุมชนร่วมมือกันจนได้รับรางวัลเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ปี ค.ศ. 2011 จากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO

ตลาดนัดคูเต่า เป็นตลาดนัดเก่าแก่ที่มีมา ร่วม 100 ปี โดยสมัยก่อนตลาดนัดจะอยู่ติดกับสะพานแขวนที่ชำรุดอยู่ สมัยนั้นผู้คนจะใช้เรือกันเป็นส่วนใหญ่ เพราะไม่มีถนนที่สะดวกสบายเหมือนปัจจุบัน ตลาดนัดคูเต่า เปิดขายสินค้าพื้นบ้าน สินค้าอุปโภค บริโภค ให้แก่คนในชุมชนบ้านหัวนอนวัด บ้านคูเต่าและชุมชนใกล้เคียงได้มาเลือกซื้อสินค้า ซึ่งเปิดขายทุกเช้าตรู่ของวันพฤหัสบดี

4.2 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของบ้านหัวนอนวัด ตำบลแม่athom อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา โดยอาศัยองค์ประกอบด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การศึกษาในครั้งนี้ทำการศึกษาโดยการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักเกณฑ์การจำแนกช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (Recreation opportunity spectrum : ROS) และการประเมินสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Evaluation of nature-based tourism site potential : ENTSP) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และแบบสอบถามศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากคนในชุมชน เหตุที่ต้องใช้การศึกษา 3 รูปแบบเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความเที่ยงตรง และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลตามหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และการวัดความรู้ความเข้าใจ และความคิดเห็นของคนในชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริง และนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการและพัฒนาชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

การพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวที่ทำการสำรวจ และประเมินศักยภาพภายในชุมชนบ้านหัวนอนวัด ในงานวิจัยครั้งนี้ จะต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันหมายถึง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีการให้ความรู้ แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และให้ชุมชนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ แก่ชุมชนท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึก ให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน โดยพิจารณาภายใต้องค์ประกอบ ดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545)

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or endemic or unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-

system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการที่ยั่งยืน (Sustainable managed tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความประทับใจ ที่จะนำไปสู่การสร้างทัศนคติและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-base tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชากรท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตาม ตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพท้องถิ่น ในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation-base tourism)

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านห้วยอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ทำการสำรวจพื้นที่ภายในชุมชน รวบรวมข้อมูลด้วยแบบวิเคราะห์ประเภทแหล่งท่องเที่ยว หลักเกณฑ์การจำแนกช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (Recreation Opportunity Spectrum : ROS) และการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Nature-based Tourism Site Potential : ENTSP) ภายใต้กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

1) ผลการสำรวจตามแบบวิเคราะห์ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักเกณฑ์ช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (ROS)

จากผลการสำรวจ ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายในชุมชนบ้านห้วยอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้งทางบก และทางน้ำ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านห้วยอนวัด จัดอยู่ในประเภทของแหล่งนันทนาการ หรือแหล่งศึกษาธรรมชาติตามหลักการของ ROS ในภาพรวมจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ประเภทกึ่งพัฒนา (Semi-Developed-SD) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.15 โดยปัจจัยที่ได้รับผลคะแนนสูงสุด เป็นปัจจัยด้านระดับการควบคุมนักท่องเที่ยว/ควบคุมกิจกรรมการใช้ประโยชน์โดยหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.22 รองลงมาเป็นปัจจัยด้านลักษณะประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.44 ปัจจัยด้านการเดินทางและการเข้าถึง (Accessibility) มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.38 และ ปัจจัยด้านความเป็นธรรมชาติและการพัฒนาพื้นที่ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.00 ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ประเภทแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักเกณฑ์ช่วงชั้นโอกาส
ด้านนันทนาการ (ROS)

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนบ้านห้วยอนวัต	ค่าคะแนน
1. ปัจจัยเกี่ยวกับการเดินทางและการเข้าถึง (Accessibility)	
1.1 ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	2.00
1.2 ประเภทของเส้นทางและยานพาหนะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว	2.56
1.3 ระดับการพัฒนาของเส้นทางที่ไม่ใช้รถยนต์	3.43
1.4 ระยะทางของเส้นทางเดินเท้า (วิเคราะห์จากจุดสุดท้ายที่รถเข้าถึง)	1.56
ค่าคะแนนเฉลี่ย	2.38
2. ความเป็นธรรมชาติและการพัฒนาพื้นที่	
2.1 ระดับความเป็นธรรมชาติและรูปลักษณะการพัฒนา	2.22
2.2 ขนาดเนื้อที่ที่มีการพัฒนา	1.44
2.3 วัตถุประสงค์ของสิ่งอำนวยความสะดวก	2.33
ค่าคะแนนเฉลี่ย	2.00
3 ลักษณะประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับ	
3.1 ระดับการพึงพาตัวเอง	2.44
ค่าคะแนนเฉลี่ย	2.44
4. ระดับการควบคุมนักท่องเที่ยว/ควบคุมกิจกรรมการใช้ประโยชน์ โดย หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่	3.22
ค่าคะแนนเฉลี่ย	3.22

จากผลการจำแนกประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตามหลักเกณฑ์ช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (ROS) ซึ่งพิจารณาจากองค์ประกอบหลัก 3 ส่วนที่เกี่ยวข้องในการประกอบกิจกรรมนันทนาการของคนทั่วไป คือ (1) กิจกรรม (Activities) (2) สภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่ประกอบกิจกรรม (Setting) และ (3) ประสบการณ์ที่ได้รับจากการประกอบกิจกรรม (Experiences) อันหมายถึงประสบการณ์นันทนาการที่นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะตัวอันเป็นผลมาจากการจัดการสภาพแวดล้อมของพื้นที่ จึงมี

ความหลากหลายตั้งแต่ประสบการณ์นันทนาการประเภทสันโดษ และกึ่งสันโดษ ซึ่งเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติสูง ไปจนกระทั่งประสบการณ์นันทนาการที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมประเภทธรรมชาติที่มีการดัดแปลงหรือเลียนแบบธรรมชาติ ชนบท และประสบการณ์นันทนาการเมือง (อำนาจ รักษาพล, 2555)

ทั้งนี้ ผลการจำแนกช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ ภายในชุมชนบ้านหัวนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทกึ่งพัฒนา (SD) ซึ่งหมายถึงชุมชนบ้านหัวนอนวัดมีการจัดการให้เกิดสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในลักษณะสภาพการเลียนแบบธรรมชาติ เช่น มีการตกแต่งพื้นที่ด้วยไม้ดอกไม้ประดับ การตกแต่งรั้วและมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในบ้านพักอาศัยของคนในชุมชน หรือบริเวณพื้นที่สาธารณะภายในชุมชน จากการปลูกผัก หรือการปลูกผักในกระบะยางรถยนต์ หรือการสร้างศาลาริมน้ำ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ บริเวณริมถนนเลียบริมคลองอยู่ตะเภา ทำให้ดูร่มรื่น เป็นธรรมชาติ และเพื่อการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ตัวชุมชนยังอยู่ไม่ห่างไกลจากตัวเมืองนัก หรือการเข้าถึงง่ายและสะดวกสบาย ประสบการณ์นันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้รับคือ การได้พักผ่อนกับธรรมชาติที่ปรุงแต่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติ เพื่อรองรับคนหมู่มาก และกิจกรรมทางสังคมที่มีการพบปะคนอื่น ๆ สูง ส่วนความสะดวกสบายคล้ายอาศัยในชุมชนหรือหมู่บ้านที่อยู่ชานเมืองหรือนอกเมืองใหญ่ ประสบการณ์ท่องเที่ยวแบบสะดวกสบาย และเน้นการปรุงแต่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติ ซึ่งจะสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ โดยชุมชนบ้านหัวนอนวัดสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ดังนั้นแนวทางในการจัดพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบ้านหัวนอนวัดในลักษณะกึ่งพัฒนานั้น ควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้ (ดรชณี เอ็มพันธ์, 2546)

1. เน้นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั่วไป รวมถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือการท่องเที่ยวชนบทที่มีผู้คนอาศัยหนาแน่น
2. การเข้าถึง รถยนต์ 4 ล้อ หรือรถบัสทัศนศึกษาเจ้าถึงได้สะดวกและค่อนข้างรวดเร็ว มีการจัดการระบบถนน จัดเส้นทางเดินเท้า จักรยาน หรือสัตว์ ที่มีขนาดและพื้นผิวที่คงทนสามารถรองรับปริมาณการใช้ประโยชน์ของคนจำนวนมาก รวมไปถึงการมีรถสาธารณะจากพื้นที่ปากทางเข้าสู่ตัวชุมชน เพื่อรองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน
3. สามารถปรุงแต่งพื้นที่โดยใช้พืชหรือสัตว์เลี้ยงในลักษณะเลียนแบบธรรมชาติ หรือการปรุงแต่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติผสมกับธรรมชาติที่ปรุงแต่งบ้าง
4. อนุญาตให้ใช้อุปกรณ์ท่องเที่ยวที่ใช้เครื่องยนต์ได้ เช่นรถยนต์ จักรยานยนต์ รวมไปถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือระบบอิเล็กทรอนิกส์ ในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ
5. มีสิ่งอำนวยความสะดวกเกือบทุกรูปแบบที่สามารถจัดให้มีได้ในพื้นที่ใกล้เคียงเมืองใหญ่ เช่นร้านอาหาร ร้านขายกาแฟ ของที่ระลึก ที่พัก บริการร้านสะดวกซื้อ ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น สิ่งอำนวยความสะดวกออกแบบให้น่าสนใจ มีความทันสมัย (Modern) หรืออาจเลียนแบบธรรมชาติ หรือสถาปัตยกรรมท้องถิ่น สำหรับรองรับการใช้ประโยชน์จากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก บ้านพักที่มีหลากหลายรูปแบบตั้งแต่ โรงแรม เกสต์เฮาส์ บังกะโล เรือนพัก ห้องแบ่งเช่าพักๆ โฮมสเตย์ เป็นทางเลือกสำหรับที่พักในเขตนี้

6. การจัดการขยะ และระบบบำบัดของเสียอย่างถูกสุขลักษณะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

7. ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่อิงธรรมชาติ เช่นกีฬาต่าง ๆ การเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี หรือกิจกรรมการเกษตรต่าง ๆ ที่อาจเป็นไปตามปกติวิสัยหรือสร้างขึ้นมา

8. มีระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา และโทรศัพท์

9. มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ตำรวจ กู้ระเบียบ และการรักษากฎหมายสำหรับคนหมู่มากอยู่ร่วมกันอย่างชัดเจน

10. การสื่อความหมายมีได้ทุกประเภท

2) ผลการประเมินศักยภาพตามแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (ENTSP)

จากผลการศึกษาและสำรวจ ตามแบบประเมินศักยภาพตามแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวพบว่าชุมชนบ้านห้วยอนวัดโดยทำการพิจารณาเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้านตามตัวชี้วัดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังนี้ (ดังแสดงในตารางที่ 4.2)

1. ด้านทรัพยากร พบว่าแต่ตัวชี้วัดตามประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านทรัพยากรมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.86 การพิจารณาระดับค่าคะแนนในตัวชี้วัดตามประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีค่าคะแนนสูงสุด เป็นตัวชี้วัดด้านสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมกับพื้นที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 รองลงมาเป็นตัวชี้วัด ด้านความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและดึงดูดใจ ด้านทัศนียภาพและสภาพภูมิทัศน์ของทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านรูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่ และด้านความหลากหลายของกิจกรรม ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากันคือ 2.00

2. ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย มีค่าเฉลี่ยตามตัวชี้วัดตามหลักเกณฑ์ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เท่ากับ 2.00 ทุกตัวชี้วัดไม่ว่าจะเป็นด้านความกลมกลืนของสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านคุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านการจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ก้านคุณภาพในการให้บริการ และด้านรูปแบบเนื้อหา ความรู้และวิธีการสื่อความหมาย

3. ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยตามตัวชี้วัดตามหลักเกณฑ์ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เท่ากับ 1.75 ในแต่ละตัวชี้วัดมีค่าคะแนนสูงสุดเท่ากันถึง 3 ตัวชี้วัดด้วยกันดังนี้ ด้านการจัดแบ่งเขตพื้นที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว (Zoning) ด้านมาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม และด้านการจัดการของเสีย มีค่าคะแนนเท่ากันที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 2.00 สำหรับตัวชี้วัดที่มีค่าคะแนนน้อยที่สุดเป็นด้านการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ย 1.00

4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีค่าเฉลี่ยตามหลักเกณฑ์ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2 ตัวชี้วัด มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 โดยตัวชี้วัดด้านโอกาสในการเข้าร่วมดำเนินการและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.00 และด้านการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ย 2.00

ตารางที่ 4.2 ผลการประเมินศักยภาพตามแบบประเมินศักยภาพ (ENTSP)
พิจารณาเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถานภาพแหล่งท่องเที่ยว	ET
ด้านทรัพยากร	
1. ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและดึงดูดใจ	2.00
2. ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณ	1.00
3. โอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่า	1.00
4. ทัศนียภาพและสภาพภูมิทัศน์ของทรัพยากรท่องเที่ยว	2.00
5. รูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่	2.00
6. ความหลากหลายของกิจกรรม	2.00
7. สภาพภูมิอากาศเหมาะสมกับพื้นที่	3.00
8. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	
9. การได้พึ่งพาตนเอง	
ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการและการสื่อความหมาย	
10. โอกาสการได้รับประสบการณ์ตื่นเต้นและท้าทาย	
11. ความกลมกลืนของสิ่งอำนวยความสะดวก	2.00
12. ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก	
13. คุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านประโยชน์ใช้สอย	2.00
14. การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน	2.00
15. คุณภาพในการให้บริการ	2.00
16. รูปแบบเนื้อหา ความรู้และวิธีการสื่อความหมาย	2.00
ด้านการจัดการผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	
17. การจัดแบ่งเขตพื้นที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว (Zoning)	2.00
18. การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม	1.00
19. มาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	2.00
20. การจัดการขยะและของเสีย	2.00
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	
21. โอกาสในการเข้าร่วมดำเนินการและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว	3.00
22. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์	2.00
ระดับคะแนนเฉลี่ยรวม	1.94

จากผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ตามแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (ENTSP) ของบ้านห้วยหนองวัดสามารถพัฒนาพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมมีค่าคะแนนสูงสุด เนื่องจาก ในชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วน

ร่วมในการดำเนินการและตัดสินใจในทุก ๆ กิจกรรม รวมไปถึงการเตรียมการจัดการท่องเที่ยว และการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน ทำให้เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนในการวางแผนและดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับปัจจัยด้านทรัพยากรในชุมชนมีพื้นที่เกษตรกรรม หรือพื้นที่ฐานการเรียนรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือการถ่ายทอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้าน ในการรองรับการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมไปถึงการสร้างความปลอดภัยของฐานเรียนรู้และกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับอำนาจ รักษาพล, 2555 ทำการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร และพื้นที่เชื่อมโยง พบว่า ฐานเรียนรู้/ศูนย์เรียนรู้เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพสูงในการศึกษาดูงานด้านเกษตรอินทรีย์ ธนาคารต้นไม้ และเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเส้นทางท่องเที่ยวผ่านโครงข่าย การท่องเที่ยวตามศาสตร์พระราชา จากภูผาสุ่มหานที่ เช่น ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อชุมชนคนอยู่กับป่า , ศูนย์เรียนรู้ฯ บ้านกำนันเครือดี, บ้านลุงสานนทร์ , บ้านลุงนิล , บ้านพี่น้อง (วิถีจินตนา) , บ้านทุ่งหงส์ , ธนาคารต้นไม้สาขาบ้านเขาค่าย , โครงการพัฒนาพื้นที่หนองใหญ่ตามพระราชดำริ และศูนย์เรียนรู้ฯ เพลิน (ชุมพรคาบาน่ารีสอร์ท) เป็นต้น ซึ่งศูนย์เรียนรู้/ฐานเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวในระบบการศึกษาดูงานและนำไปสู่การท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ จะเป็นการสร้างองค์การชุมชนในการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในขณะที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548 ทำการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย พบว่าเส้นทางที่สถานศึกษาจัดไปเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิปัญญาไทยนั้นส่วนใหญ่เป็นแหล่งภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมมากที่สุด เช่นการทำเกษตรผสมผสาน การทำปุ๋ยชีวภาพ การเพาะเห็ด สำหรับวิธีการให้ความรู้เมื่อนักท่องเที่ยวมาชม เจ้าของบ้านหรือชุมชนเจ้าของจะมีวิทยากรเป็นบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนวิธีการทำ พร้อมทั้งสาธิตให้ดูตัวอย่างประกอบ บางแหล่งอธิบายโดยมีการจัดทำบอร์ดความรู้ แผนภูมิขั้นตอนกระบวนการผลิตผลงาน/ผลิตภัณฑ์ของภูมิปัญญาไว้ตามผนังและโรงเรือนสำหรับปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก บริการและการสื่อความหมาย อาจจะมีการดูแลในการจัดการให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม อาจมีการเพิ่มเติมในการกำหนดมาตรการเพิ่มเติมเพื่อกำหนดนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม สำหรับการวางแผนจัดการเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้นจะต้องอาศัยกรอบแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่าจะต้องมีศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นั้นหมายถึงความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ตามหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีการสร้างจิตสำนึก เกี่ยวกับการรับผิดชอบ เอาใจใส่ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และรวมถึงการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ชุมชน (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2548)

4.2.2 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านห้วยอนวัต ตำบล แม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นและทัศนคติของคนในชุมชนของประชาชนในชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จากประชาชนในชุมชน บ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 176 ตัวอย่าง

4.2.2.1 ข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ของคนในชุมชน บ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนในชุมชนซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง (ดังแสดงในตารางที่ 4.3) พบว่า

1. เพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.6 รองลงมา เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 49.4
2. อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.9 รองลงมา มีอายุระหว่าง 30 -39 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.7 อายุระหว่าง 20 - 29 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.9 อายุระหว่าง 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 19.3 อายุ 50 - 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.4 และ อายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.8 ตามลำดับ
3. สถานภาพการสมรส กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 66.5 รองลงมา ได้แก่สถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 25.6 และสถานภาพหม้าย/หย่าร้าง คิดเป็นร้อยละ 7.9 ตามลำดับ
- 4.ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในชั้นประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 39.8 รองลงมาได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 27.3 ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 14.2 ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 8.5 และสูงกว่าระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 1.7 ตามลำดับ
5. อาชีพหลัก กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 17.6 รองลงมา ได้แก่ อาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 16.5 อาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 14.2 อาชีพพนักงานบริษัท คิดเป็นร้อยละ 11.4 อาชีพแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 10.2 อาชีพข้าราชการและนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 8.0 ว่างานคิดเป็นร้อยละ 6.8 อาชีพ อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 4.5 และอาชีพอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 2.8 ตามลำดับ
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,000 - 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 56.2 รองลงมาได้แก่ รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.6 รายได้ระหว่าง 10,001 - 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.4 รายได้ระหว่าง 15,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.1 และรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 1.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลด้านเศรษฐกิจของคนในชุมชน

n = 176

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	89	50.6
หญิง	87	49.4
2. อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	5	2.8
20 – 29 ปี	35	19.9
30 – 39 ปี	40	22.7
40 – 49 ปี	42	23.9
50 – 59 ปี	20	11.4
60 ปีขึ้นไป	34	19.3
3. สถานภาพการสมรส		
โสด	45	25.6
สมรส	117	66.5
หย่าร้างหรือหม้าย	14	7.9
อื่นๆ	-	-
4. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	15	8.5
ประถมศึกษา	70	39.8
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	48	27.3
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	15	8.5
ปริญญาตรี	25	14.2
สูงกว่าปริญญาตรี	3	1.7

ตารางที่ 4.3(ต่อ) ข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลด้านเศรษฐกิจของคนในชุมชน

n = 176

ข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลด้านเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
5. อาชีพหลัก		
นักเรียน/นักศึกษา	14	8.0
แม่บ้าน	18	10.2
รับจ้างทั่วไป	31	17.6
เกษตรกร	25	14.2
ธุรกิจส่วนตัว	29	16.5
ข้าราชการ	14	8.0
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	8	4.5
พนักงานบริษัท	20	11.4
ว่างงาน	12	6.8
อื่นๆ	5	2.8
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	45	25.6
5,000 – 10,000 บาท	99	56.2
10,001 – 15,000 บาท	20	11.4
15,001 – 20,000 บาท	9	5.1
20,001 บาทขึ้นไป	3	1.7

4.2.2.2 การประเมินศักยภาพในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของคนในชุมชน

การนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ ตามกรอบเนื้อหาครอบคลุมประเด็นศักยภาพ 4 ด้านได้แก่ 1) ศักยภาพด้านพื้นที่ 2) ศักยภาพด้านการจัดการ 3) ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ และ 4) ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม (แสดงในตารางที่ 4.4) ดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ในภาพรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.14 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ ศักยภาพด้านพื้นที่ ค่าเฉลี่ย 4.16 รองลงมาได้แก่

ศักยภาพด้านการจัดการ ค่าเฉลี่ย 4.15 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ค่าเฉลี่ย 4.13 และด้านการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ย 4.12 ตามลำดับ

1. ศักยภาพด้านพื้นที่ ในภาพรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ชุมชนมีวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีระดับศักยภาพมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.27 รองลงมาได้แก่ ลักษณะที่ตั้งของชุมชนสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้ มีค่าเฉลี่ย 4.17 ชุมชนมีเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางภายในชุมชนง่ายและไม่ยุ่งยากปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย 4.14 ชุมชนมีทรัพยากรที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ชุมชนมีป้ายและสัญลักษณ์บอกเส้นทางเดินทางที่เข้าใจง่าย ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.12 ส่วนชุมชนมีศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาในอนาคต มีค่าคะแนนน้อยที่สุด 4.10 ของศักยภาพด้านพื้นที่

2. ศักยภาพด้านการจัดการ ในภาพรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.15 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการจัดการด้านความปลอดภัยในชุมชน มีระดับศักยภาพมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.34 รองลงมาได้แก่ มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ย 4.22 มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกในการรองรับนักท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 4.12 การคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ในชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.10 การคำนึงถึงคุณภาพในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน มีค่าเฉลี่ย 4.09 และมีการสร้างมาตรการเฝ้าระวัง และป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.04 ตามลำดับ

3. ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ในภาพรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.13 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ชุมชนมีกิจกรรมงานประเพณีของชุมชน เช่น ประเพณีการแข่งขันเรือ เป็นต้น มีระดับศักยภาพมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.22 รองลงมาได้แก่ ชุมชนมีกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชุมชน กิจกรรมประจำวันของชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน และมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน และผู้มาเยือน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชุมชน หรือการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 มีกิจกรรมฝึกหัดหรือเยี่ยมชม ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น การจับปลา การทำขนม เป็นต้น มีค่าเฉลี่ย 4.02 และมีการร่วมมือของรัฐ/เอกชน จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.97 ตามลำดับ

4. ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม ในภาพรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.12 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ชุมชนมีความเข้มแข็งมีศักยภาพในการพัฒนาชุมชน มีระดับศักยภาพมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.36 รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.21 การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 4.13 การมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับคือ 4.12 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการบริหารจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มี

ค่าเฉลี่ย 3.97 และมีการรวมกลุ่มของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรในรูปแบบของชมรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ
กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอปางก๊อ จังหวัดสงขลา

n = 167

ประเด็นความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ลำดับ
ด้านพื้นที่			
1. ชุมชนมีวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	4.27	มาก	1
2. ลักษณะที่ตั้งของชุมชนสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ได้	4.17	มาก	2
3. เส้นทางที่ใช้ในการเดินทางภายในชุมชนง่ายและไม่ยุ่งยากปลอดภัย	4.14	มาก	3
4. ชุมชนมีทรัพยากรที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม	4.12	มาก	4
5. มีป้ายและสัญลักษณ์บอกเส้นทางเดินทางที่เข้าใจง่าย	4.12	มาก	4
6. ศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาในอนาคต	4.10	มาก	5
ในภาพรวม	4.16	มาก	
ด้านการจัดการ			
1. มีการจัดการด้านความปลอดภัยในชุมชน	4.34	มากที่สุด	1
2. มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนอยู่เสมอ	4.22	มาก	2
3. มีการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับนักท่องเที่ยว	4.12	มาก	3
4. การคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ในชุมชน	4.10	มาก	4
5. การคำนึงถึงคุณภาพในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน	4.09	มาก	5
6. การสร้างมาตรการเฝ้าระวัง และป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านวัฒนธรรม	4.04	มาก	6
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ			
1. ชุมชนมีกิจกรรมงานประเพณีของชุมชน เช่น ประเพณีการแข่งขันเรือเป็นต้น	4.22	มาก	1
2. ชุมชนมีกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชุมชน กิจกรรมประจำวันของชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน	4.21	มาก	2
3. มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน และผู้มาเยือน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชุมชน หรือการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นต้น	4.21	มาก	2
4. มีกิจกรรมฝึกหัดหรือเยี่ยมชม ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น การจับปลา การทำขนม เป็นต้น	4.02	มาก	3
5. มีการร่วมมือของรัฐ/เอกชน จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	3.97	มาก	4
ในภาพรวม	4.13	มาก	

ตารางที่ 4.4(ต่อ) ค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ
กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

n = 167

ประเด็นความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ลำดับ
ด้านการมีส่วนร่วม			
1. ชุมชนมีความเข้มแข็งมีศักยภาพในการพัฒนาชุมชน	4.36	มากที่สุด	1
2. การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน	4.21	มาก	2
3. การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	4.13	มาก	3
4. การมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	4.12	มาก	4
5. มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	4.12	มาก	5
6. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการบริหารจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	3.97	มาก	6
7. มีการรวมกลุ่มของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรในรูปแบบของชมรม โดยมีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม/ชมรม	3.94	มาก	7
ในภาพรวม	4.12	มาก	
ในภาพรวมทั้งหมด	4.12	มาก	

4.2.2.3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตามทัศนคติของคนในชุมชน

ผลการการสอบถามระดับความคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ในภาพรวมมีความคิดเห็นเห็นด้วย ค่าเฉลี่ย 4.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีระดับความเห็นด้วยมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ค่าเฉลี่ย 4.44 รองลงมาได้แก่ สมาชิกในชุมชนต้องถือว่าเป็นภารกิจของชุมชนในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ค่าเฉลี่ย 4.40 การจัดการท่องเที่ยวจะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมหากมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ค่าเฉลี่ย 4.36 สมาชิกในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมหรือวางแผนการท่องเที่ยว และ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การพัฒนาการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.34 คนในชุมชนมีส่วนร่วมหรือผู้นำในกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.32 การติดตาม และดูแลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวอย่างใกล้ชิด จะสามารถช่วยแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมได้ ค่าเฉลี่ย 4.31 ชุมชนควรมีการวางแผนกำหนด

ระเบียบแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 4.29 การท่องเที่ยวในชุมชนควรจะเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.27 การท่องเที่ยวในชุมชนจะสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชน และส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น และ การแนะนำและชี้แจงการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวก่อนเยี่ยมชมชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.26 คนในชุมชนควรมีความรู้ และเข้าใจถึงเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ค่าเฉลี่ย 4.24 คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.19 การจัดการท่องเที่ยวจะเป็นการเพิ่มภาระ และก่อให้เกิดปัญหาชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.08 และการท่องเที่ยวในชุมชนไม่ใช่สาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาพแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ค่าเฉลี่ย 3.91 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่าง

ประเด็นความคิดเห็น	Mean	ระดับ	ลำดับที่
1. การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	4.44	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
2. สมาชิกในชุมชนต้องถือว่าเป็นภารกิจของชุมชนในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม	4.40	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	2
3. การจัดการท่องเที่ยวจะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมหากมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ	4.36	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	3
4. สมาชิกในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมหรือวางแผนการท่องเที่ยว	4.34	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	4
5. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การพัฒนาการท่องเที่ยว	4.34	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	4
6. คนในชุมชนมีส่วนร่วม หรือผู้นำในกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน	4.32	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
7. การติดตาม และดูแลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวอย่างใกล้ชิด จะสามารถช่วยแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมได้	4.31	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	6
8. ชุมชนควรมีการวางแผนกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยว	4.29	เห็นด้วย	7
9. การท่องเที่ยวในชุมชนควรจะเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน	4.27	เห็นด้วย	8
10. การท่องเที่ยวในชุมชนจะสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชน และส่งผลให้ชีวิต	4.26	เห็นด้วย	9
11. การแนะนำและชี้แจงการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวก่อนเยี่ยมชมชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน	4.26	เห็นด้วย	9

n = 167

ตารางที่ 4.5(ต่อ) ค่าเฉลี่ย ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่าง

n = 167

ประเด็นความคิดเห็น	Mean	ระดับ	ลำดับที่
12. คนในชุมชนควรมีความรู้ และเข้าใจถึงเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	4.24	เห็นด้วย	10
13. คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน	4.19	เห็นด้วย	11
14. การจัดการท่องเที่ยวจะเป็นการเพิ่มภาระ และก่อให้เกิดปัญหาชุมชน	4.08	เห็นด้วย	12
15. การท่องเที่ยวในชุมชนไม่ใช่สาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาพแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม	3.91	เห็นด้วย	13
ในภาพรวมทั้งหมด	4.27	เห็นด้วย	

จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นและทัศนคติของคนในชุมชนของประชาชนในชุมชน คนในชุมชนบ้านห้วยอนวัต มองเห็นว่าชุมชนมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่ามีระดับศักยภาพด้านพื้นที่มากที่สุด ซึ่งมองในเรื่องของ ความเป็นวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติ และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชน ในขณะที่องค์ประกอบด้านอื่น ๆ มีความสำคัญรองลงมา ซึ่งองค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้นครอบคลุมองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน องค์ประกอบด้านพื้นที่นั้นถือว่าการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ เหตุที่คนในชุมชนมองเรื่ององค์ประกอบด้านพื้นที่เป็นอันดับแรกถือว่าเป็นสิ่งที่มองเห็นชัดเจน และมั่นใจว่าสภาพพื้นที่ของชุมชนมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนได้ มองว่าชุมชนมีสิ่งดึงดูดใจ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม และธรรมชาติภายในชุมชนตามหลักพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่คำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ และมีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและปรับให้เกิดความสมดุล (วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ และคณะ, 2550) และสอดคล้องกับแนวคิดของกอบกุล ศรีวงศ์เจริญ (2550) ที่ว่า หากประชาชนในท้องถิ่นมองเห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการดำรงชีวิตและอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาและความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวจะส่งผลให้การจัดการการท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืนได้ เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาสัมผัส และประหยัด ตะคอมรัมย์ (2554) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวคือ อาหารพื้นถิ่นและเอกลักษณ์ของชุมชน ในขณะที่องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมนั้นคนในชุมชนยังให้ความสำคัญอยู่ในระดับน้อยที่สุด นั่นเป็นเพราะคนในชุมชนต้องการให้มีการมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดขึ้นในชุมชนมากกว่านี้ เนื่องจากเรื่องของการจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้น เป็นเรื่องใหม่สำหรับคนในชุมชน ระดับความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนมีไม่เท่ากัน การที่จะให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จะต้องมีการส่งเสริมให้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และได้รับการยอมรับจากหลายฝ่ายในชุมชน ดังนั้น การพัฒนาระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นจะต้องกระตุ้นและสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอนอย่างเป็นธรรมจะช่วยส่งเสริมให้ร่วมกันกระจายความรับผิดชอบ และลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งนี้ต้องมีข้อตกลงร่วมกันที่จะวางแผนในการดำเนินการที่ไม่ขัดต่อสภาพแวดล้อม และความเหมาะสมของพื้นที่ โดยมุ่งหวังผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ แต่ควรรักษาเอกลักษณ์ เน้นการบริการด้วยน้ำใจ และความเป็นมิตร ความมีอัธยาศัยไมตรีเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ รวมทั้งร่วมกันดูแลสภาพแวดล้อมให้เป็นธรรมชาติและอุดมสมบูรณ์ (วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะและคณะ, 2550)

จากความคิดเห็นของคนในชุมชนเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน พบว่าไม่สอดคล้องกับแบบประเมินการศึกษาในครั้งนี้ทำการศึกษาโดยการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามหลักเกณฑ์การจำแนกช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (Recreation opportunity spectrum : ROS) และการประเมินสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Evaluation of nature-based tourism site potential : ENTSP) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างแท้จริง เป็นการให้ข้อมูลตามความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองเท่านั้น ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินและวิเคราะห์ตามหลักการทางวิชาการและตัวชี้วัดของแบบประเมินที่ถูกกำหนดไว้ ดังนั้นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัตนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่คนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยที่สนับสนุนชุมชนดำเนินการท่องเที่ยว ของพจนานาว สนวนศรี (2543) ที่กล่าวถึงการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนรับรู้ เรียนรู้ มีส่วนร่วมในทุกๆระดับตามบทบาทของชุมชนที่กำหนดไว้ตามข้อตกลงของชุมชน และคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน และแนวทางในการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่จะต้องสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว สิ่งหนึ่งคือการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมีโอกาสได้รับข้อมูลอย่างรอบคอบเพื่อพินิจพิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถกำหนดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการเป็นกิจกรรมรองที่เชื่อมโยงกับภาคการผลิตหลักของชุมชนได้ และทำให้ชุมชนไม่ต้องพึ่งพาการท่องเที่ยวแต่เพียงด้านเดียว ดังนั้นการให้ข้อมูล การสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คนในชุมชนเกี่ยวกับข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้ชุมชนได้พิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการท่องเที่ยว จึงเป็นขั้นตอนแรกของการเตรียมความพร้อมชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยว

4.3 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (Key success factor) ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ(KSF) ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยอาศัยตัวชี้วัดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 ด้าน ควบคู่ไปกับการศึกษาปัจจัยชี้วัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย

ชุมชน โดยนำผลการศึกษาจากการกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค นำผลการสัมภาษณ์ และการอภิปรายกลุ่ม เพื่อสร้างและกำหนดกลยุทธ์ หรือวางแผนกลยุทธ์ เพื่อหาปัจจัยที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวในการมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่ชัดเจน เลือกสถานการณ์ที่เหมาะสม เกิดความชัดเจนในภารกิจ บทบาทและความเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายในชุมชน พร้อมทั้งมีแนวทางในการวัดและประเมินผลสำเร็จ

4.3.1 การกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา โดยการระดมความคิดของคนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ตามองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (แสดงในตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
ด้านพื้นที่	- ชุมชนมีทรัพยากรทางวัฒนธรรม ที่สำคัญคือ วัดคูเต่า มีอายุเก่าแก่ และประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นคือประเพณีการแข่งชันเรือยาว	- ทรัพยากรในชุมชนบางส่วนยังไม่ได้รับการพัฒนา หรือส่วนที่ได้รับการพัฒนาหรือปรับปรุง - พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนขาดความต่อเนื่อง ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนมีความเสื่อมโทรม	- ชุมชนอยู่ในพื้นที่จังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่ติดต่อกับประเทศมาเลเซียสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้านได้	- การจัดสรรงบประมาณ ในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนจากส่วนกลาง มีความล่าช้า และไม่มีความต่อเนื่อง
	- ชุมชนมีวิถีชีวิตดั้งเดิม ใช้คลองอยู่ตะเภาสำหรับการประกอบอาชีพ รวมทั้งกิจกรรมการเกษตรแบบพื้นบ้าน	- ที่ตั้งของชุมชน อยู่ริมคลองในฤดูน้ำหลาก มักประสบกับปัญหาอุทกภัยทุกปี	- ชุมชนมีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาในอนาคต ในการได้รับการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาชุมชนและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้	- องค์กรภาครัฐ ยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

ตารางที่ 4.6 (ต่อ) ผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
ด้านพื้นที่	<p>- ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมีความโดดเด่นจากการตั้งบ้านเรือน การจัดทำสถานที่พักผ่อนภายในชุมชนและทัศนียภาพของทุ่งนา</p>	<p>- ที่ตั้งของชุมชนอยู่ท้ายน้ำของคลองอู่ตะเภา ยังพบปัญหาน้ำเน่าเสีย ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำในคลอง</p>	<p>- จังหวัดสงขลามีแผนพัฒนาจังหวัดในการพัฒนาจังหวัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p>	<p>- ความล่าช้าของโครงการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก/สาธารณูปโภค ที่มีอุปสรรคจากฤดูกาล</p>
	<p>- ที่ตั้งของชุมชนเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในอำเภอหาดใหญ่ มีความสะดวกในการเข้าถึง</p>	<p>- การใช้ประโยชน์จากที่ดินยังไม่เหมาะสม มีการปล่อยให้ที่นาว่างเปล่าเยอะ กลายเป็นนาร้าง</p>	<p>- ในจังหวัดสงขลา มีองค์กรหน่วยงานที่มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว</p>	<p>- เนื่องจากจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีปัญหาและภัยคุกคามเรื่อง of ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้คนส่วนใหญ่มีความหวาดกลัว ไม่กล้าที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา</p>

ตารางที่ 4.6 (ต่อ) ผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
ด้านพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> - มีฐานการเรียนรู้ 15 ฐาน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว - มีปราชญ์และภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้และถ่ายทอดให้ลูกหลานและผู้สนใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาฐานการเรียนรู้ยังขาดความทันสมัย และขาดการปรับเปลี่ยนหรือการเพิ่มฐานเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับยุคปัจจุบัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ในจังหวัดสงขลาและพื้นที่เชื่อมโยงมีนักวิชาการที่มีความรู้ความชำนาญที่สามารถถ่ายทอดความรู้สำหรับการพัฒนาฐานเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างล่าช้า และขาดความต่อเนื่อง และจังหวัดกลับมุ่งเน้นการพัฒนาโครงการใหญ่ ๆ แทนการพัฒนาหรือการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคที่จำเป็นสู่แหล่งท่องเที่ยว
ด้านการจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> - ภายในชุมชนได้รับการวางแผนจัดการด้านขยะและสิ่งปฏิกูล โดยการจัดวางอุปกรณ์รองรับขยะในจุดต่างๆ ภายในบริเวณชุมชน - มีการวางแผนในการสร้างกลุ่มเครือข่ายในการพัฒนาชุมชนและสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวกับชุมชนอื่น 	<ul style="list-style-type: none"> - มีคนในชุมชนบางส่วนที่ยังมีการละเมิดกฎของชุมชน และยังไม่มีการวางแผนที่เป็นรูปธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อม - คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนสู่การท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - มีบุคลากรที่เป็นพี่เลี้ยงจากองค์การภาครัฐและเอกชน และมีเครือข่ายการท่องเที่ยวในชุมชนใกล้เคียงมาช่วยในการวางแผนในการจัดการภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดการสิ่งแวดล้อม และการจัดการท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดการศึกษาและวิจัยด้านการจัดการท่องเที่ยว เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการบริหารจัดการ และส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตารางที่ 4.6 (ต่อ) ผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
ด้านการจัดการ	- มีการนำขยะ ของเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ เช่น ขยะเปียก นำกลับมาทำปุ๋ย นำถุงพลาสติกกลับมาใช้ซ้ำ ยางรถยนต์มาทำเป็นกระเบื้องสำหรับปลูกต้นไม้	- คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการ การวางแผนและป้องกันและกำจัดมลพิษอย่างแท้จริง ทำให้มีการนำไปปฏิบัติบางอย่างผิดวิธี และมีความเข้าใจผิดพลาดไปจากหลักวิชาการ	- มีบุคลากรจากภายนอกที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการของเสียในการถ่ายทอดประสบการณ์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ทันสมัยให้แก่ชุมชน	- องค์การบริหารส่วนตำบลมีบุคลากร และอุปกรณ์ในการจัดเก็บ ขยะ ของเสียไม่เพียงพอ ในการรองรับของเสียภายในชุมชน
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	- ภายในชุมชนมีการกำหนดมาตรการในการจัดการน้ำใช้และน้ำทิ้ง โดยกำหนดให้คนในชุมชนไม่ทิ้งของเสีย สารเคมี หรือน้ำเสียลงในคลองอู่ตะเภาและร่วมมือกันเฝ้าระวังสังเกตการณ์ของน้ำเสีย	- ภายในชุมชนยังไม่มี การกำหนดมาตรการ แผนงาน ในการดูแลเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในชุมชน รวมถึงมาตรการด้านการรักษาความปลอดภัยอย่างจริงจัง	- มีองค์ภาครัฐ และภาคเอกชนในการช่วยให้ข้อมูล และ ช่วย กำหนด มาตรการ และวางแผนงานในการเฝ้าระวังผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และกำหนด มาตรการในการรักษาความปลอดภัย	- นโยบายในการพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลไม่สอดคล้องกับชุมชน และพื้นที่ จึงควรมีการกำหนดการพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจน และเหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

ตารางที่ 4.6 (ต่อ) ผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	- มีการจัดตั้งกลุ่มกองทุนออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน ภายในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนมาเป็นสมาชิก เกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย	- คนในชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มกองทุน หรือการจัดตั้งกลุ่มองค์กรในชุมชน	- ได้รับความร่วมมือจากองค์กรเครือข่าย หรือการสร้างเครือข่ายในกลุ่มสมาชิก ตำบล อำเภอ หรือ จังหวัดใกล้เคียง ในการเป็นพี่เลี้ยง และการพัฒนาและขยายเครือข่าย	- การพัฒนากิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ ไม่สอดคล้องและไม่เป็นไปในทิศทางการพัฒนาของจังหวัด
ด้านการมีส่วนร่วม	- ชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนา โดยความร่วมมือจากคนในชุมชน ชุมชนมีการประชุม ร่วมมือ ร่วมใจในการทำกิจกรรมในชุมชนเป็นประจำ	- การส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่ทั่วถึง และยังขาดการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการปลูกจิตสำนึกให้เกิดแก่คนในชุมชนในการร่วมมือร่วมใจพัฒนาชุมชนในทิศทางเดียวกัน	- ได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนจากองค์กรภาครัฐ เอกชน ในการสนับสนุนงบประมาณ และได้รับการสนับสนุนจากข้อมูลทางวิชาการในการจัดทำข้อมูลงานวิจัยด้านการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดองค์ความรู้	- งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ หรือเอกชน มีจำกัด และมีความล่าช้า

จากการกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของชุมชน เป็นวิวิเคราะห์ สถานการณ์หรือวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในชุมชน ที่ทำให้ทราบจุดอ่อน จุดแข็ง ของชุมชนเพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการวางแผนพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา สามารถนำมาวิเคราะห์และสรุปถึงปัจจัยที่จะส่งผลให้ชุมชนบ้านห้วยนอนวัดจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนให้ประสบผลสำเร็จจากองค์ประกอบการท่องเที่ยวได้ตั้งนั้นจากผลการวิจัยด้านจุดแข็ง และโอกาส พบปัจจัยที่จะส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

- ชุมชนมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากชุมชนบ้านห้วยนอนวัด มีทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น เนื่องจากลักษณะการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเรียงรายอยู่ริมคลองอู่ตะเภา และมีการสร้างและตกแต่งสถานที่ที่เหมาะสมในการพักผ่อนหย่อนใจให้แก่คนในชุมชนและผู้มาเยือนได้วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ เช่นการประมงพื้นบ้านที่อาศัยคลองอู่ตะเภาในการประกอบอาชีพ รวมถึงการสร้างฐานเรียนรู้ในชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนและผู้มาเยือน ในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงความได้เปรียบของที่ตั้งของชุมชนที่สามารถเชื่อมต่อหรือเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในชุมชนใกล้เคียง หรือแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในอำเภอหาดใหญ่ และความสะดวกในการเดินทางที่สามารถเลือกเดินทางได้ทั้งทางถนนและทางน้ำ

- ความโดดเด่นของแหล่งโบราณสถานที่เก่าแก่และทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม คือ วัดคูเต่า ศาลาโบราณวัดคูเต่า ที่ได้รับรางวัลจาก UNESCO ที่สามารถดึงดูดการมาเยือนของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งมีวัฒนธรรมประเพณีและศิลปะพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอันได้แก่ ประเพณีทำบุญวันสารทไทย (บุญเดือนสิบ) ประเพณีทำบุญลากพระ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีทำบุญกระดูกบรรพบุรุษและรดน้ำผู้สูงอายุ ประเพณีทำบุญตักบาตร ศิลปะพื้นบ้านที่สำคัญของชุมชนคือ เพลงเรือแหลมโพธิ์

- ชุมชนได้รับความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลแม่athom องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา สถาบันการศึกษา และองค์การภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนในการพัฒนาชุมชน การจัดการการของเสียในชุมชน การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการของเสีย การให้ข้อมูลข่าวสารและช่วยในการกำหนดมาตรการการวางแผนเฝ้าระวังผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและกำหนดมาตรการในการรักษาความปลอดภัย การเป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่และงบประมาณในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

- มีการวางกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการวางแผนและจัดการสิ่งแวดล้อม ในเรื่องของการนำของเสียหรือของเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ต่าง ๆ เช่นการนำขยะมาทำปุ๋ย รวมไปถึงการวางแผนในการเฝ้าระวังสังเกตการณ์ของผลกระทบสิ่งแวดล้อมในชุมชน

- มีการวางแผนในเรื่องของการจัดการและสร้างเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและจังหวัดตามแผนพัฒนาจังหวัด

- ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มกองทุนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกองทุนออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน ในการรวมตัวของ คนในชุมชนและเกิดการพัฒนาเป็นเครือข่าย ซึ่งเอื้อประโยชน์ในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

- ความพร้อมของคนในชุมชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งคนในชุมชนให้ความร่วมมือในการเข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการระดม การมีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรมของชุมชน

จากการวิเคราะห์ SWOT ของคนในชุมชนแสดงให้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมของ ชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นจะต้อง เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว และชุมชน ดังนั้นชุมชนจะต้องสามารถประเมินสถานภาพของชุมชน โดยการ ร่วมกันอภิปราย ระดมความคิดเห็นจากคนในชุมชน ในการหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนได้ องค์ประกอบ ของการประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ระบุถึง ผู้นำชุมชนและกลุ่มแกน นำชุมชน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก และสภาพปัญหาชุมชน ตลอดจนมองแนวทางการ แก้ไขปัญหาโดยภาพรวมของชุมชนได้ แล้วจึงสามารถกำหนดเป็นวัตถุประสงค์เป้าหมายการทำกิจกรรม การท่องเที่ยว และการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ในขั้นที่ 4 ที่ระบุว่า จะต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งในด้านศักยภาพ - ข้อจำกัดของชุมชน และปัญหาของชุมชน ร่วมกันให้ชุมชนได้มองเห็นด้วยตนเอง และสามารถเชื่อมโยงเรื่องท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้ การ วิเคราะห์ข้อมูลจะทำให้เกิดการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และอาจพบแนวทางการแก้ปัญหาให้ ตรงจุด อาจจะไม่จำเป็นต้องใช้เรื่องการท่องเที่ยวเลยก็ได้ (พจนานา สนวนศรี, 2543)

4.3.2 การกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย ชุมชน ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชน หัวหน้ากลุ่ม คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มอาสาพัฒนา ชุมชน บุคคลสำคัญในชุมชน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน

จากผลการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ เพื่อเป็นแนวทางการในการวางแผนพัฒนา ชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. เพศ

กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 6 เป็นเพศหญิง 4 คน ตามลำดับ

2. อายุ

กลุ่มตัวอย่าง มีอายุระหว่าง 50 – 60 จำนวน 5 คน อายุระหว่าง 40 – 50 จำนวน 2 คน อายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 2 คน และอายุน้อยกว่า 40 ปี จำนวน 1 คน

3. ระดับการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 4 คน ระดับอนุปริญญา จำนวน 4 คน และระดับปริญญาตรี 2 คน

4. อาชีพ

กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือทำการเกษตร เช่น ปลูกอ้อย เลี้ยงวัว และ ประมง และมีตำแหน่งทางการเมือง/ตำแหน่งในองค์กร เช่นตำแหน่งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น

5. รายได้ต่อเดือน

กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาทขึ้นไป

6. ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านห้วยอนวัต

กลุ่มตัวอย่างทั้ง 10 คนจะอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านห้วยอนวัตมาตั้งแต่เกิด

7. ตำแหน่งที่เกี่ยวข้องในชุมชนบ้านห้วยอนวัต

กลุ่มตัวอย่างจะมีตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านห้วยอนวัต ได้แก่ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม, ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มออมทรัพย์ อาสาพัฒนาชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

8. หน้าที่ความรับผิดชอบ

กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่มีหน้าที่รับผิดชอบ ในการดูแลผลประโยชน์ของชุมชน ดูแลประชาชน ดูแลและอำนวยความสะดวกให้แก่คนในชุมชน

9. เหตุผลหรือแนวคิดในการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการขององค์กรชุมชนท้องถิ่น

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าต้องการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้ชุมชนน่าอยู่เป็นมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และสิ่งสำคัญคือต้องการพัฒนาและรับใช้แผ่นดินเกิด

10. ความถี่ในการประชุมของคณะกรรมการที่สังกัด

กลุ่มตัวอย่างทุกคนจะมีการประชุมคณะกรรมการที่สังกัดอยู่มีความถี่เดือนละ 1 ครั้ง

11. การให้ความสำคัญต่อการเข้าร่วมการประชุม

กลุ่มตัวอย่างทุกคนจะให้ความสำคัญในการประชุม คือจะเข้าร่วมประชุมทุกครั้งที่จัดการประชุม

ตอนที่ 2 ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านห้วยอนวัต

1) หลังจากทีศาลาวัดคูเต่า ได้รับรางวัลเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกปี 2011 จาก UNESCO ด้านการมีส่วนร่วม ทางชุมชน/องค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาท มีการวางแผน ปรัชญาหรือเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนมากขึ้น การวางแผนพัฒนาชุมชนในเรื่อง การส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ไปพร้อมกับการพัฒนาชุมชน การเตรียมวางแผนเพื่อเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน และการเตรียมการหรือกับคนในชุมชนในการจะเตรียมการบูรณะศาลาหลัง

อื่นในวัดคูเต่า อีกด้วย ในเบื้องต้นจะต้องมีการจัดสร้างป้ายสื่อความหมายบอกที่มาของรางวัลดังกล่าว เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน

3) บทบาทขององค์กรชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีทิศทาง หรือแนวทาง สามารถสรุปได้ต่อไป นี้ การวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาพื้นที่ริมคลองพัฒนาหนองน้ำธรรมชาติ ให้มีความสะอาด โดยจะต้องขอความร่วมมือจากคนในชุมชนในการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และทำอย่างต่อเนื่อง การจัดทำป้ายสื่อความหมายภายในชุมชน การจัดการเกี่ยวกับฐานเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ให้มีการพัฒนาและขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือจากปราชญ์ท้องถิ่นในเรื่องต่าง ๆ เพื่อสืบทอดให้แก่ลูกหลานต่อไป การส่งเสริมและสนับสนุนอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชน โดยมีการเสนอเรื่องผ่านไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม และส่งต่อไปให้จังหวัด เพื่อผลักดันส่งเสริมให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น และการประสานไปยังองค์กรอื่น ๆ ที่จะเข้ามาช่วยในการขับเคลื่อน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนต่อไป เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สถาบันการศึกษาในจังหวัดสงขลา โดยมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ร่วมหารือ และหาแนวทางในการพัฒนาและรองรับนักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน

4) องค์กรชุมชนท้องถิ่นมีการวางแผนจัดสรรงบประมาณหรือได้รับงบประมาณเพื่อการท่องเที่ยว โดยการเสนอแผนพัฒนาชุมชนให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอมในการจัดสรรงบประมาณพัฒนาพื้นที่ในชุมชน เช่นงบประมาณในการบูรณะสะพานแขวนบริเวณวัดคูเต่า และการสร้างสะพานเชื่อมต่อไปยังชุมชนอื่น รวมไปถึงการของบประมาณในการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคภายในชุมชนให้มีความสมบูรณ์ และสามารถรองรับการท่องเที่ยวในอนาคตได้ และรวมไปถึงการเตรียมจัดตั้งกองทุนในสำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ประเพณีในชุมชน

5) องค์กรชุมชนท้องถิ่นมีข้อตกลงหรือข้อปฏิบัติในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องของการท่องเที่ยวหรือไม่นั้น ได้ข้อสรุปว่า ขณะนี้ยังไม่ได้มีข้อตกลงหรือข้อปฏิบัติที่แน่นอน เพราะการท่องเที่ยวยังไม่เกิดขึ้นชัดเจน แต่มีการวางแผนเพื่อเตรียมรองรับการท่องเที่ยวในเบื้องต้นจะส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในขั้นแรกนั้นจะต้องมีการประชุมกลุ่มชุมชน ในการจัดทำองค์กรชุมชนในการทำหน้าที่รับผิดชอบในส่วนต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว โดยจะเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรชุมชน และมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของชุมชน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้คนในชุมชนสามารถทำงานหรือหารายได้เสริมจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งในชุมชน

6) องค์กรชุมชนท้องถิ่นมีการวางแผนรับมือกับผลที่จะเกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างไรนั้น ได้ข้อสรุปว่า ขณะนี้มีการวางแผน ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยต้องการเน้นย้ำให้คนในชุมชนเข้าใจคำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนก่อน เพราะต้องการให้คนในชุมชนเข้าใจ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นและในขณะเดียวกันก็ให้คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เตรียมจัดกลุ่มรับผิดชอบในแต่ละส่วน แต่ในเบื้องต้น ต้องการผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้ามาให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้ทุกคนมองเห็นภาพและเข้าใจมากขึ้น หลังจากนั้นทำการจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อรับผิดชอบด้านการ

ท่องเที่ยวในชุมชน ในการวางแผน ปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ และปรับปรุง เพื่อให้การท่องเที่ยวในชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

7) แนวคิดหรือแนวทางในการให้คนในชุมชนหรือองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุหรือวิธีการแก้ปัญหาด้านการท่องเที่ยวในชุมชน และมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อจัดการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างไร สรุปได้ว่า การพบปะพูดคุย ประชุมกลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการให้ความรู้ และการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางของชุมชน และร่วมกันวางแผน จัดการ การท่องเที่ยว และการไปเยี่ยมเยือนชุมชนอื่นที่มีการจัดการท่องเที่ยว และร่วมหารือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำมาปรับใช้กับชุมชนบ้านห้วยอนวัต การสร้างเครือข่ายและองค์กรภาคีการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

8) การเสนอแนวคิดหรือแนวทางปฏิบัติให้คนในชุมชนหรือองค์กรชุมชนในการร่วมกันแสดงความคิดเห็นเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน พบว่า การร่วมกันปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้รักชุมชน รักบ้านเกิด ตั้งถิ่นฐานของ ฯพณฯ ท่านพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่ว่า “คนเราเกิดมาต้องทดแทนคุณแผ่นดินเกิด” และสโลแกนของจังหวัดคือสงขลาพอเพียง การให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและสร้างแรงบันดาลใจให้คนในชุมชนในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมประเพณีท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนในชุมชน ในการรักชุมชน รักขนบธรรมเนียมและประเพณีของชุมชน รวมไปถึงการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่น

9) การเสนอแนวคิดหรือแนวทางปฏิบัติเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชนเกิดความพอใจ ประทับใจ โดยส่วนใหญ่ให้แนวคิดว่าจะต้อนรับและดูแลนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเป็นเสมือนญาติ การบริการอาหาร เครื่องดื่ม อาหารว่าง ที่มาจากชุมชน / ใช้วัตถุดิบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่นการนำขนมของชุมชนมาบริการให้แก่ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นขนมพื้นบ้าน เช่นขนมทองม้วน ขนมฝิง เครื่องดื่มก็จะเน้นเครื่องดื่มที่เป็นสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน เช่นน้ำใบเตย น้ำตะไคร้ น้ำอัญชัญ อาหารที่บริการก็จะนำมาจากของที่มีอยู่ในชุมชนมาปรุงเป็นอาหาร ไม่ว่าจะเป็นปลาตุ๋น กบ ไข่ไก่ ผักปลอดสารพิษต่าง ๆ มาปรุงเป็นอาหารเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มีวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ไปพร้อมกับการท่องเที่ยวในชุมชน โดยจะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากคนในชุมชนในการดูแลนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

จากผลของแบบสัมภาษณ์ข้างต้นพบประเด็นปัจจัยที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของชุมชนบ้านห้วยอนวัต ดังนี้

- การสร้างการยอมรับและมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการพัฒนาชุมชน เพื่อมุ่งสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในทุก ๆ กระบวนการ มีการพบปะ พูดคุย เพื่อสร้างความสัมพันธ์และมิตรภาพให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ เพื่อสร้างความสุขให้แก่คนในชุมชน

- การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ทั้งทางด้านปัจจัยพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อปรับเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างพื้นที่ “สามเหลี่ยมวัฒนธรรม” รวมถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ในการรอรอบนักท่องเที่ยวในอนาคต รวมถึงการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชน ในด้าน แหล่งท่องเที่ยว ทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

- การจัดตั้งองค์กรชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ตั้งแต่การจัดการวางแผน การปฏิบัติ การติดตามและตรวจสอบ ประเมินผล การปฏิบัติการท่องเที่ยว ทั้งนี้จะเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกลุ่มและบริหารจัดการดังกล่าว

- การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชน ในการเฝ้าระวังผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมของชุมชน มีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

จากประเด็นการให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนในกลุ่มต่าง ๆ พบประเด็นปัจจัยที่จะส่งผลความสำเร็จต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จะเห็นได้ว่าการที่ผู้นำชุมชนมีความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ซึ่งแสดงถึงศักยภาพของผู้นำในชุมชนในการเตรียมการสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยผู้นำชุมชนนั้นจะต้องมีทราบถึงบริบทชุมชน ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชน สภาพปัญหา ตลอดจนอุปสรรคในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ในขณะเดียวกันผู้นำชุมชนนั้นจะต้องมีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมค้นหา สภาพปัญหาของชุมชน และการพัฒนาชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน และเห็นศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนร่วมกันทำให้คนในชุมชน เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง มีการกระจายรายได้สู่ชุมชน ถือเป็นอาชีพเสริมจากการท่องเที่ยว

4.4 การศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอ บางกล้า จังหวัดสงขลา

เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เพื่อหาปัจจัยบ่งชี้ในการพัฒนาชุมชนและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

การนำเสนอผลการอภิปรายกลุ่มของคนในชุมชน เป็นการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปที่นำไปสู่การวางแผนการพัฒนาที่เหมาะสม โดยการอภิปรายมีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งเป็นการพูดคุยที่เป็นธรรมชาติ และมีการสร้างบรรยากาศการอภิปรายให้เป็นไปอย่างเป็นกันเอง ในการหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัตเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยได้ทำการสรุปประเด็นจากการอภิปรายกลุ่มดังนี้

1. การให้ความสำคัญในการพัฒนาคน เนื่องจากชุมชนยังเป็นชุมชนกำลังที่จะพัฒนาหรือเกิดการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยว สิ่งแรกที่จะต้องคำนึงถึงคือการพัฒนาคน ในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่คนในชุมชน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ มองภาพของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งผลกระทบด้านบวก ด้านลบของการท่องเที่ยวและประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน การให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้หรือเยี่ยมชมการดำเนินงานภายใต้การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีการขับเคลื่อนชุมชนจนประสบความสำเร็จ เพื่อสร้างพลังและสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชน

ต้องการพัฒนาชุมชนของตนเองให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่ประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพสูงสุด การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ นับเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งสมาชิกในชุมชนไม่อาจมีความรู้ความเข้าใจที่เท่าเทียมเสมอไปการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จึงเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนได้เป็นอย่างดี (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545)

2. การจัดตั้งคณะกรรมการ หรือองค์กรชุมชน เพื่อเป็นตัวแทนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ตามรูปแบบของคณะกรรมการ เพื่อทำหน้าที่ในการออกแบบ วางแผน รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน ให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างโปร่งใส การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ให้คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน พร้อมทั้งขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

3. การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง เก่ง มีภาวะความเป็นผู้นำสูง มีความรู้และไหวพริบที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือ และเป็นผู้ผลักดันและมีบทบาทในการ นำเรื่องของการพัฒนาชุมชนไปนำเสนอต่อที่ประชุมในระดับท้องถิ่น ตำบลต่อไป และเป็นผู้ผลักดันและประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนการให้ความรู้แก่คนในชุมชน ในการส่งบุคลากร ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการมาให้ความรู้แก่คนในชุมชน และการของบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาชุมชน ด้าน ต่าง ๆ และรวมไปถึงเป็นผู้ผลักดันและมีบทบาทในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน และให้การท่องเที่ยวในชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชนด้วย พร้อมทั้งจะต้องเป็นผู้ประสาน และสร้างความรัก ความสามัคคีแก่คนในชุมชน

4. การใช้หลักพึ่งตนเอง โดยอาศัยวัตถุดิบ หรือปัจจัยที่มีอยู่ในชุมชน โดยอาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และการขับเคลื่อนชุมชนจากโครงการค่ายอาสาตอบแทนคุณแผ่นดิน เพื่อเป็นต้นแบบของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เรียนรู้การบริหารจัดการทรัพยากร การอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน และการจัดการสิ่งแวดล้อม ป้องกันและกำจัดมลพิษในชุมชน มีวิถีชีวิตแบบพอเพียง เป็นการสร้างชุมชน พัฒนาชุมชน จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ไม่ต้องรองบประมาณหรือแรงสนับสนุนจากองค์กร ภาครัฐหรือเอกชน แต่ใช้หลักการพึ่งตนเองจากคนในชุมชนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยสิทธิ์ เถลิงมีประเสริฐ (อ้างใน สุจริต ขวัญทอง. 2545) อธิบายถึงแนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในทางเศรษฐศาสตร์ว่า การผลิตเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุด โดยประชาชนจะต้องผลิตเพื่อให้พออยู่พอกินเสียก่อน แล้วจึงนำส่วนที่เหลือไปจำหน่าย ระบบเศรษฐกิจนี้จะให้ความสำคัญกับการค้า การแลกเปลี่ยนเป็นตัวกำหนดการผลิต เน้นการรวมตัวของกลุ่มชาวบ้าน กادتัดสินใจ การร่วมมือกันดำเนินการรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน

5. การพัฒนาพื้นที่ ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในชุมชน และสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยอาจจะอาศัยการพัฒนาฐานเรียนรู้เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยจะต้องมีความเชื่อมโยงกับความเป็นวิถีชีวิตของชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน โดยความร่วมมือจากคนในชุมชน

6. การสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่น หรือแหล่งท่องเที่ยวและจังหวัดใกล้เคียงเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่ เพื่อร่วมกันพัฒนา

มาตรฐานการให้บริการทางการแพทย์ และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียง รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการวางแผนพัฒนาร่วมกันในเครือข่ายเกี่ยวกับบทเรียนจากอดีตสู่ปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเพื่อความเข้มแข็ง ละการผลักดันสู่ระดับนโยบายของจังหวัด และประเทศต่อไป ดร.ชนันท์ (2546) กล่าวถึงมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวในการกำหนดตัวชี้วัดมาตรฐานเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลทักษะ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2545) กล่าวถึงการเชื่อมโยงทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ควรเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวที่เป็นวงรอบและจะต้องสอดคล้องกับปริมาณของแหล่งท่องเที่ยวระยะทางที่จะสามารถเชื่อมถึงกัน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่เข้าสู่ระบบตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวมของประเทศได้

7. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมรับรู้ และมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในทุก ๆ กระบวนการ ตั้งแต่กระบวนการวางแผน ปฏิบัติการตามแผน และร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ดร.ชนันท์ (2545) ได้กล่าวว่าสาเหตุที่ต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวก็เพราะชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการท่องเที่ยว หรือในบางกรณีการท่องเที่ยวอาจทำให้การใช้ทรัพยากรบนพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นลดน้อยลง จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้รู้ปัญหาและความต้องการของชุมชนคนได้ดีกว่าผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าน่าประทับใจ แก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการที่เอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุก ๆ กระบวนการหรือทุก ๆ กิจกรรม นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับการสืบทอดอย่างถูกวิธี เพื่อการรักษาเอกลักษณ์ และคุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอันดีของชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ในการกระจายรายได้ และโอกาสในการที่จะได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนาต่าง ๆ จากองค์กรภาครัฐ เอกชน เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต

4.5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

4.5.1 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา โดยอาศัยปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ประเด็นจากการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จากแบบสำรวจและแบบประเมิน การวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จากความคิดเห็นของคนในชุมชน การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค และการอภิปรายกลุ่มร่วมกับคนในชุมชน ในการวางแผน การจัดการ การปฏิบัติ และการประเมินผล เพื่อ

การสร้างแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยอาศัยตัวชี้วัด ประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของชุมชนเกาะยาวน้อย ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา (อำนาจ รักษาพล, 2548) ซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งที่เป็นสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นผู้ดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดูแลรักษาทรัพยากรชายฝั่งและห้วงเป็นรายได้เสริมแก่คนในชุมชน ซึ่งดำเนินการภายใต้กฎระเบียบและกติกาที่เอื้อต่อการส่งเสริมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ในปี 2545 ชุมชนเกาะยาวน้อยจึงได้รับรางวัลดีเด่นประเภทส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และได้รับรางวัลพิทักษ์มรดกโลก ประเภทการท่องเที่ยวที่รักษาสีสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากนิตยสารเนชั่นแนลจีโอกราฟฟิก สหรัฐอเมริกา ในปี 2547 ดังนั้น แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของชุมชนบ้านห้วยนอนวัด สามารถนำปัจจัยชี้วัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของชุมชนเกาะยาวน้อยมาเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนชุมชนสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ โดยสามารถสรุปประเด็นตามปัจจัยชี้วัดดังแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
ของบ้านห้วยอนวัต

ปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จ	แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
ความพร้อมขององค์กรชุมชน	
1. จัดตั้งองค์กรชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	✓ จัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว
2. ความเพียงพอของบุคลากรในการปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	✓ เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. คุณภาพของบุคลากรในการปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	✓ การจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการในการปฏิบัติงานชัดเจน
4. ความหลากหลายของสมาชิกในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการ	✓ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนจังหวัด สถาบันการศึกษาและองค์กรเอกชน ในการสนับสนุนความรู้และความร่วมมือในการบริหารจัดการองค์กรรวมไปถึงการสนับสนุนงบประมาณต่าง ๆ
5. บุคลากรมีเวลาให้กับงานบริหารจัดการขององค์กร	✓ คณะกรรมการ จะต้องสร้างกฎระเบียบกติกาดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน
6. การแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงานภายในองค์กรอย่างชัดเจน	✓ มีการจัดทำแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชน
7. การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก	
8. การกำหนดกฎระเบียบและกติกาดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้มติร่วมของสมาชิก	
9. กระบวนการออกกฎระเบียบและกติกายเป็นการลงมติร่วมกันของสมาชิก	
10. สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบและกติกากำหนดไว้	
11. การกำหนดแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	

ตารางที่ 4.7(ต่อ) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
ของบ้านห้วยอนวัต

ปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จ	แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
12. ความครอบคลุมของแผนการจัดการการท่องเที่ยว 13. การปฏิบัติตามแผนการจัดการการท่องเที่ยว 14. การติดตามประเมินผลการจัดการตามแผนที่วางไว้ 15. การปรับปรุงแผนตามผลการประเมิน	<ul style="list-style-type: none"> ✓ สามารถดำเนินการหรือปฏิบัติงานตามแผนการท่องเที่ยวที่วางไว้ ✓ พร้อมทั้งตรวจสอบประเมินและติดตามผลการจัดการท่องเที่ยวตามแผนที่วางไว้ ✓ มีการนำแผนการท่องเที่ยวในชุมชนมาปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม	
16. การกำหนดมาตรการ แผนงานในการดูแลเฝ้าระวัง และ ป้องกัน ผลกระทบ หรือ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 17. การจัดกิจกรรมร่วมกันด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมให้กับชาวบ้าน และ หรือกลุ่มเยาวชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 18. การจัดสรรรายได้บางส่วนจากการท่องเที่ยว มาส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ วัฒนธรรม และ/หรือสวัสดิการแก่สมาชิกในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ✓ คนในชุมชนจะต้องช่วยกันกำหนดมาตรการในการป้องกันและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่สืบไป ✓ มีการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ภายในชุมชนขึ้นทุกเดือนโดยผ่านความร่วมมือจากประชาชนทุกคนในชุมชน ✓ มีการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านหรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชนในชุมชน ✓ จัดตั้งกองทุนปันผลจากรายได้การท่องเที่ยวไว้ สำหรับ เป็น ส วัส ตี ก ร ใน ก ร อ นุ ร ัก ษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม	
19. สร้างความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจกันของ คนในชุมชนท้องถิ่น 20. คนในชุมชนท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจใน วัฒนธรรม และวิถีชีวิต 21. คนในชุมชนท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 22. ผลกระทบด้านสังคม และวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> ✓ มีการจัดกิจกรรมในชุมชนที่เปิดโอกาสให้คน ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและทำกิจกรรมร่วมกัน มากขึ้นเช่นกิจกรรมพัฒนาชุมชน ✓ การสืบทอดกิจกรรมท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นให้คน ในชุมชนมีส่วนร่วมและมีความภาคภูมิใจในความ เป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

ตารางที่ 4.7(ต่อ) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
ของบ้านห้วยอนวัต

ปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จ	แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ	
23. ก่อให้เกิดรายได้เสริมแก่คนในท้องถิ่น 24. ก่อให้เกิดการจ้างงานคนในชุมชนท้องถิ่น 25. ก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนท้องถิ่น 26. การจัดการผลประโยชน์มีความโปร่งใส และเป็นธรรม	<ul style="list-style-type: none"> ✓ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและสร้างผลชุมชนให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานและสนับสนุนให้คนในชุมชนใช้ผลิตภัณฑ์ชุมชน ✓ จัดตั้งกองทุนหรือกลุ่มสหกรณ์เพื่อการจัดสรรปันผลจากรายได้จากกระจายสู่คนในชุมชนอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส
การยอมรับและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน	
27. การยอมรับของคนในชุมชนให้มีการจัดการการท่องเที่ยว 28. ความพึงพอใจของสมาชิกในองค์กรชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 29. สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมนับตั้งแต่ การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล	<ul style="list-style-type: none"> ✓ การจัดฝึกอบรมและให้ความรู้แก่คณะกรรมการบริหารจัดการท่องเที่ยว ในเรื่องของการวางแผน การดำเนินการ การประเมินผล และติดตามการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการขยายเครือข่าย	
30. การศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อเพิ่มองค์ความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่สมาชิกในชุมชน 31. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสรุปบทเรียนจากการดำเนินงานที่ผ่านมา 32. ได้รับการเผยแพร่กิจกรรมของชุมชนออกสู่ภายนอก 33. การขยายเครือข่ายความร่วมมือด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนกับองค์กรชุมชนอื่น ๆ ภายนอก	<ul style="list-style-type: none"> ✓ จัดกิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ให้แก่คณะกรรมการและสมาชิกในชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและประสบความสำเร็จ ✓ มีการสรุปบทเรียนจากกิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่และนำมาปรับใช้กับชุมชน ✓ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวกับพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อสร้างภาคีการท่องเที่ยวในการจัดโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกัน

จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาหรือขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา จากคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมองในหลาย ๆ ด้าน ทั้งนี้จากปัจจัยปัจจัยประสิทธิภาพประสิทธิผลดังกล่าว ชุมชนสามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดการวางแผนการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการขับเคลื่อนภายในชุมชนเอง เป็นการสร้างฐานชุมชนให้เข้มแข็ง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเกิดขึ้นได้ควรคำนึงถึงความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย เพื่อให้การท่องเที่ยวดำเนินไปด้วยดี รูปแบบของการท่องเที่ยวเป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน เป็นสิ่งที่ชุมชนควรเข้าใจ และให้ความสำคัญ พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสตร์ (2553) ทั้งนี้ชุมชนบ้านห้วยอนวัต ยังเป็นชุมชนที่ยังไม่เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนที่ชัดเจน ดังนั้นการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนสำเร็จได้นั้น จะต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ ปัจจัยด้านความพร้อมขององค์กรชุมชน ปัจจัยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ปัจจัยการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยการยอมรับและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการขยายเครือข่าย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมุ่งสู่ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน สอดคล้องกับอำนาจ รักษาพล (2549) ที่ทำการประเมินประสิทธิภาพประสิทธิผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเกาะยวน้ำ ตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา ภายใต้ขอบเขตมิติทางด้านชุมชน เป็นมิติหนึ่งที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งนี้การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จำเป็นจะต้องมีการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อบ่งชี้ความสามารถ สถานภาพการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ทั้งนี้จะช่วยให้สามารถตัดสินใจหาทางเลือกในการจัดการ ตลอดจนการกำหนดนโยบาย แผนงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น และส่งเสริมประสบความสำเร็จเกิดการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป อุษาวดี พูลพิพัฒน์ (2544) ได้กล่าวว่า มิติทางด้านชุมชน หมายถึง คนในชุมชนมีทักษะในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงมาตรการในการประเมินผล ป้องกันผลกระทบและกฎระเบียบที่ชุมชนให้การยอมรับ โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง สุดท้ายคือควรมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และคืนส่วนหนึ่งให้กับการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นข้อสรุปในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน การแบ่งผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และการมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ เข้มแข็ง เสียสละ ในการสร้างกระบวนการทำงานและการส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม (วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ และคณะ, 2550) นอกจากนี้ปรีชาติ วิสุทธิสมาจาร (2551) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการโรงแรมคามทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงแรมชุมพรคานา รีสอร์ท อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร ประกอบด้วย การบริหารจัดการโรงแรมโดยคนในชุมชน คุณภาพ ความพร้อมของทรัพยากร นักท่องเที่ยว กิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยว การสร้างเครือข่าย การลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและการสร้างความแตกต่างในตลาดการท่องเที่ยวและมรดก ปราบไพรี (2543) ได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลในการทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) วัฒนธรรมชุมชน

ที่มีความเข้มแข็งได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่องและมีผลต่อความเป็นชุมชน 2) การพึ่งตนเองของชุมชน โดยการอาศัยปัจจัยภายในชุมชนที่มีอาชีพและรายได้ 3) การมีผู้อาวุโส ผู้นำที่ได้รับความเคารพนับถือ จากชุมชนและเป็นผู้มีความรู้ ถือเป็นปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4.5.2 ตัวอย่างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

จากการอภิปรายกลุ่ม เพื่อหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชนบ้านห้วยอนวัต เมื่อได้แนวทางการจัดการและรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนั้นเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และมองเป็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น คนในชุมชนจึงร่วมกันเสนอโปรแกรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนเพื่อ เป็นการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวในมุมมองของคนในชุมชนที่วางแผนเพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ โดยเป็นโปรแกรมทัวร์ครึ่งวัน (Half day tour) ทั้งนี้ทางกลุ่มจะขอความร่วมมือ หรือหาแนวทางที่จะรวมกลุ่มกับเครือข่ายภาคีเพื่อรวมโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชนเข้าไปอยู่ในโปรแกรมทัวร์ที่จัดให้นักท่องเที่ยวด้วย

โปรแกรมที่ 1 (ทางรถ)

09.00 น.	ออกเดินทางจากอำเภอหาดใหญ่ มุ่งหน้าสู่ชุมชน บ้านห้วยอนวัต
9.30 น.	ถึงชุมชนบ้านห้วยอนวัต โดยมีคณะตัวแทนของชุมชนรอต้อนรับทุกท่าน บริเวณ ศาลาโบราณ พร้อมชมความงดงามของโบราณสถานที่มีอายุเก่าแก่ ภายในวัดคูเต่า
10.00 – 11.30 น.	นำชมและเรียนรู้กิจกรรมจากฐานเศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิตของชุมชน ผ่านการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผัก ผลไม้ ขนมพื้นบ้านโบราณ
11.30 - 12.00	รับประทานอาหารกลางวัน บริการอาหารพื้นบ้านปลอดสารพิษของชุมชน
13.00 น.	เดินทางกลับพร้อมความรู้และความประทับใจที่ได้รับจากชุมชน

โปรแกรมที่ 2 (ทางเรือ)

09.00 น.	ออกเดินทางจากคลองแห อำเภอลาดใหญ่ มุ่งหน้าสู่ชุมชน บ้านหัวนอนวัด พร้อมชมทัศนียภาพวิถีชีวิตของชุมชนริมคลอง
9.30 น.	ถึงชุมชนบ้านหัวนอนวัด โดยมีคณะตัวแทนของชุมชนรอต้อนรับทุกท่าน บริเวณ ศาลาโบราณ พร้อมชมความงามของโบราณสถานที่มีอายุเก่าแก่ ภายในวัดคูเต่า
10.00 – 11.30 น.	นำชมและเรียนรู้กิจกรรมจากฐานเศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิตของชุมชน ผ่านการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผัก ผลไม้ ขนมพื้นบ้านโบราณ
11.30 - 12.00	รับประทานอาหารกลางวัน บริการอาหารพื้นบ้านปลอดสารพิษของชุมชน
13.00 น.	เดินทางกลับพร้อมความรู้และความประทับใจที่ได้รับจากชุมชน

การกำหนดโปรแกรมท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านหัวนอนวัด จะเกิดขึ้นและสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของกิจกรรม และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว การสร้างสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว และสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นอกจากนี้ปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งผลให้การท่องเที่ยวเกิดการขับเคลื่อน และมีความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้นั้นชุมชนจะต้องสร้างเครือข่าย หรือพันธมิตร ดังที่สามารถ สุขบรรจงและคณะ (2546) ได้กล่าวว่า แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แล้วยังเป็นเป็นเครื่องมือในการแสวงหาพันธมิตร ในขณะที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2549) กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายหรือโครงข่ายการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบวงจร เป็นแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ควรพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวในลักษณะโครงข่ายการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในพื้นที่ใกล้เคียงหรือจังหวัดใกล้เคียง เพื่อการสร้างแรงจูงใจหรือจุดขายทางการท่องเที่ยว สามารถพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว และการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นในการสร้างงานสร้างรายได้ และส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบครบวงจร และอำนาจ รักษาพล, 2555 กล่าวว่า การท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพร ที่ดำเนินการภายใต้เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพรผ่านเครือข่าย พบว่ามีการขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดการพัฒนอย่างยั่งยืนภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวหรือชุมชนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานของภูมิปัญญา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่องศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของชุมชนบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอน อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยอาศัยองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอน อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ (Key success factor) ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอน อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา โดยผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ผลการจำแนกประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามหลักเกณฑ์ช่วงชั้นโอกาส ด้านนันทนาการ (ROS) พิจารณาจากองค์ประกอบหลัก 3 ส่วนที่เกี่ยวข้องในการประกอบกิจกรรมนันทนาการของคนทั่วไป คือ 1) กิจกรรม 2) สภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่ประกอบกิจกรรม และ 3) ประสพการณ์ที่ได้รับจากการประกอบกิจกรรม ซึ่งผลการจำแนกช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ ภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านห้วยอนวัตพบว่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทกึ่งพัฒนา ซึ่งพื้นที่บ้านห้วยอนวัตมีการจัดการพื้นที่ให้เกิดสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในลักษณะสภาพ การเลียนแบบธรรมชาติ ที่ตั้งของชุมชนอยู่ไม่ไกลจากตัวเมือง ง่ายแก่การเข้าถึง มีความสะดวกสบาย ประสพการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับคือการได้พักผ่อนกับธรรมชาติที่ปรุงแต่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติ เพื่อการรองรับคนหมู่มาก และกิจกรรมทางสังคมมีการพบปะคนผู้สูงอายุ

ส่วนผลการศึกษาและสำรวจ ตามแบบประเมินศักยภาพตามแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ระดับปานกลาง มีค่าคะแนนเฉลี่ย 1.94 แบ่งตามตัวชี้วัด 4 ด้าน พบว่าด้านการมีส่วนร่วมมีค่าคะแนนสูงสุดที่ค่าเฉลี่ย 2.50 รองลงมาเป็นการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการและการสื่อความหมาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 ด้านทรัพยากร มีค่าเฉลี่ย 1.86 และด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย 1.75 ตามลำดับ

สำหรับผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านห้วยอนวัต ตามความคิดเห็นและทัศนคติของคนในชุมชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงเพียงเล็กน้อย โดยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 40-49 ปี มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษา โดยมีอาชีพหลักคือรับจ้างทั่วไป และมีรายได้เฉลี่ย 5,000 - 10,000 บาท ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่เกิด รวมถึงจะพักอาศัยอยู่ในบ้านพักของตนเอง สำหรับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน พบว่าระดับความคิดเห็นด้านพื้นที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.16 รองลงมาเป็นระดับความคิดเห็นด้านการจัดการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ระดับความคิดเห็นด้านกิจกรรมและกระบวนการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 และระดับความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ตามลำดับ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เป็นการสอบถามความคิดเห็น จำนวน 12 ประเด็น ส่วนใหญ่เห็นด้วย และเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าไม่ทำลายสภาพแวดล้อมจะเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รองลงมาคิดเห็นว่าสมาชิกในชุมชนต้องการถือว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็น

ภารกิจของคนในชุมชนในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม รวมถึงถือว่าการจัดการการท่องเที่ยวจะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมหากมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำ การวิเคราะห์จากจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค และการอภิปรายกลุ่มร่วมกับคนในชุมชน พบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นด้านทรัพยากร ลักษณะการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนที่เรียงรายอยู่ริมคลองอยู่ตะเภา วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน วัฒนธรรมประเพณีและศิลปะพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่ตั้งชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงในอำเภอหาดใหญ่ ความโดดเด่นของแหล่งโบราณสถานที่น่าสนใจทางวัฒนธรรมคือวัดคูเต่า และศาลาโบราณวัดคูเต่าที่ได้รับรางวัลจาก UNESCO ด้านการมีส่วนร่วม 2) ชุมชนได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลแม่athom องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา องค์การจากโครงการค่ายอาสาตอบแทนคุณแผ่นดิน สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นต้น และองค์กรภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการสนับสนุน ช่วยเหลือ ในการพัฒนาชุมชน 3) การจัดการภายในชุมชนไม่ว่าจะเป็นจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการด้านทรัพยากรในชุมชนทั้งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม การจัดการให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชนและผู้ที่มาเยือน มีการจัดตั้งกลุ่มกองทุนต่าง ๆ เช่นกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน รวมไปถึงการจัดตั้งคณะกรรมการหรือองค์กรชุมชน เพื่อเป็นตัวแทนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน 4) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการเข้ามามีส่วนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมพัฒนาชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยว 5) การสร้างการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน ในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่คนในชุมชน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งด้านบวกและด้านลบ 6) การมีผู้นำที่เข้มแข็ง เก่ง และมีภาวะความเป็นผู้นำสูง ได้รับการยอมรับจากคนในและนอกชุมชน สามารถสร้างความน่าเชื่อถือ พร้อมทั้งเป็นผู้ผลักดันและมีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 7) การใช้หลักพึ่งตนเอง โดยใช้วัตถุดิบ หรือปัจจัยที่มีอยู่ในชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 8) การสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่น เพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของบ้านห้วยอนวัต โดยอาศัยปัจจัยชีวิตประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อกำหนดแผนและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จ ภายใต้ขอบเขตมิติทางด้านชุมชน อาศัยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านความพร้อมขององค์กรชุมชน 2) ปัจจัยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 3) ปัจจัยการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม 4) ปัจจัยการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ 5) ปัจจัยการยอมรับและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และ 6) ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการขยายเครือข่าย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางให้แก่องค์กรการบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน หรือชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยแบ่งออกเป็นข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย ข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น,จังหวัด

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการกำหนดนโยบาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรปกครองส่วนจังหวัด นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่ หรือรองรับการพัฒนาพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

(1) การผลักดันและการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชนใน ในการรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต โดยการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ชุมชน ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคในชุมชน พร้อมทั้งการกำหนดแนวทางบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของชุมชนบ้านห้วยอนวัต

(2) องค์กรภาคี ภาครัฐและเอกชนควรมีการเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นแกนนำ จัดกิจกรรม จัดสรรงบประมาณ หรือจัดโครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง และกระตุ้นให้ผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้ากลุ่ม ต่าง ๆ เกิดการกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมและการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

(3) การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน รวมทั้งการเข้ามาช่วยดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มีศักยภาพและมีความพร้อมในการรองรับพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม ที่จะต้องเข้ามาดูแลและช่วยบริหารจัดการขยะในชุมชน การจัดสรรอุปกรณ์รองรับของเสีย การบริหารจัดการน้ำเสีย และการรักษาความปลอดภัยในชุมชน กรมศิลปากร ที่จะต้องเข้ามาช่วยเหลือชุมชนในการดูแลทรัพยากรทางวัฒนธรรม การบูรณะและการทำนุบำรุงศิลปะทางวัฒนธรรม เป็นต้น

(4) ควรมีการจัดกิจกรรม จัดอบรม และส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ทั้งผลกระทบด้านบวกและลบ รวมทั้งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชน และการดูแล การรักษาการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน และการสนับสนุนด้านการจัดกิจกรรมภายในชุมชน ให้มีการขับเคลื่อนและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

(5) การจัดทำป้ายสื่อความหมายบริเวณจุดต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อบอกความสำคัญ และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

(6) สนับสนุนให้มีการศึกษาและวิจัยด้านการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการบริหารจัดการและส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

5.2. ข้อเสนอแนะระดับชุมชน

(1) ควรดำเนินการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรในชุมชน และความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน การจัดตั้งกลุ่มชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำหน้าที่วางแผน บริหาร ดำเนินการและการประเมินผลและติดตามผล เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดความต่อเนื่องและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

(2) ควรหาโอกาสได้ไปเยี่ยมชมชุมชนอื่น หรือศึกษาดูงานจากชุมชนที่มีการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และศึกษาแนวคิด แนวปฏิบัติ ของชุมชนอื่น เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนอื่นและการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่เชื่อมโยง

(3) ควรมีการประสานความร่วมมือจากองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้ประกอบการทั้งในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ และจังหวัดใกล้เคียง เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์พื้นที่และการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หรือบริเวณคลองอู่ตะเภา และการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงไปยังประเทศเพื่อนบ้าน

(4) ควรมีการเร่งประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้ามาช่วยเหลือเป็นพี่เลี้ยง ผู้ให้ความรู้ในการบริหารจัดการพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนได้

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวและกีฬา. 2551. *ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ.2551-2554*.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2539. *พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน ครั้งที่2*.
เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
_____. 2553. เข้าถึงได้จาก : <http://www.tat.or.th> (23 เมษายน 2553)
- _____. 2545. *รายงานฉบับสุดท้าย: แผนปฏิบัติการ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านดอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน*. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กฤษณ์ โคตรสมบัติ. 2553. *การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเขตแก่งสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- กุลวรา สุวรรณพิมล. 2550. *หลักการมัคคุเทศก์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โสภณการพิมพ์.
- ชฎาพร ขุนทองเพชร. 2550. *การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาอำเภูปะนาง*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลานครินทร์.
- ชุตินา แจงประดิษฐ์. 2550 *การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณอ่าวสลักเพชร เกาะช้าง จังหวัดตราด*. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต.
- ชูวิทย์ ศิริเชากุล. 2544. *การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดการ Home-Stay*. จุลสารการท่องเที่ยว
โครงการการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. 2540. *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ :
โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. Mild Graphic.
- ดร.ชนันท์ เอมพันธ์. 2546. *เอกสารประกอบการสอน วิชาการจัดการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา, คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- _____. 2545. *การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. น.78-140. ใน พรพิมล นุ่นปาน, บรรณาธิการ. *การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
_____ และสุรเชษฐ์ เชษฐมาส. 2539. “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : แนวคิด หลักการและความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ในอุทยานแห่งชาติ”. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาอุทยานแห่งชาติกับนันทนาการ และการท่องเที่ยวในทศวรรษหน้าเพื่อทรัพยากรที่ยั่งยืน. 27-28 พฤษภาคม 2539. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- ดวงใจ หล่อธนวิชัย. 2550 *รัฐ ทูต ชุมชน กับการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่น*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, วิทยาลัยสหวิทยาการ สาขาสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นภวรรณ ฐานะกาญจน์. 2545. *การติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์การจัดการพื้นที่อนุรักษ์*. ใน*เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการจัดการพื้นที่อนุรักษ์*. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. 2537. *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์.

- บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา. 2542. *การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. 2548. *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด : กรุงเทพฯ.
- ประกิจ พันธุ์จิวรรณ. 2545. *ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมหาวิทยาลัยนครสวรรค์วิทยาเขต สารสนเทศพะเยา*. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พจนนา สวนศรี. 2546. *คู่มือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- _____. 2550. *เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 3 นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พนิตตา สิงห์ครา. 2544. *ศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยฮี้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. 2553. *การท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ไพฑูรย์ พงศบุตร. 2552. *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม 5. พิมพ์ครั้งที่ 5.
- ภราเดช พย์มิเชียร. 2539. *การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางยั่งยืน*. จุลสารการท่องเที่ยว 2 (เดือนเมษายน- เดือนมิถุนายน) : 4-7.
- มธุรส ปราบโพธิ์. 2543. *ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว : กรณีชุมชนไทยทรงคำ บ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุวดี นิรัตน์ตระกูล. 2544. *การท่องเที่ยวชุมชน*. จุลสารการท่องเที่ยว
- ศมา ณ ระนอง. 2545. *การจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริจรรยา ประพุดติกิจ. 2553. *การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมืองตราด เพื่อจัดทำเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. วิทยาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศุณย์วิชัยป่าไม้. 2538. *โครงการศึกษาท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ : กรณีภาคใต้*. กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. *การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ*. เสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. โรงพิมพ์สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย: กรุงเทพฯ.
- สินธุ์ สโรบล. 2546. *การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ ภาคเหนือ*. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- เสรี เวชบุษกร.2545. *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. น.309-376. ในปีน พิมพ์บางกูร. บรรณาธิการ.
การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. 2548. *คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*.
 สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว : กรุงเทพฯ.
- สุจริต ขวัญทอง. 2545. *การศึกษาการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในโครงการเศรษฐกิจชุมชน
 พึ่งตนเอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
- อรสา คงทอง. 2549 *ศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำ
 ทะเลสาบสงขลา กรณีศึกษา เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา (คูขุด) จังหวัดสงขลา*.
 วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม, คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม,
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อุไรพรรณ ปรางอุดมทรัพย์. 2544. *ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิง
 อนุรักษ์: กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่*. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต,
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุษาวดี พูลพิพัฒน์. 2544. *การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนใน
 ประเทศไทย*, ใน เอกสารสัมมนาทางวิชาการ ครั้งที่ 1 (สาขาอุทยานและนันทนาการ),
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อำนาจ รักษาพล. 2548. *การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการการท่องเที่ยวเชิง
 นิเวศโดยชุมชนเกาะยาวน้อย ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา*.
 วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____ ชลตรงค์ ทองสง และเบญจมาศ ณ ทองแก้ว. 2555. *การวิจัยเพื่อการพัฒนาโครงการ
 ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดชุมพร และพื้นที่เชื่อมโยง*. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- Boo, E. 1991. "Planning for ecotourism" Parks 2(3) : 4-8.
- Janet Richardson. 1993, *Ecotourism & Nature based Holidays*. Syney: Australiam
 Print Group.
- The Ecotourism Society. 1991. *The Ecotourism Society's definition*. The Ecotourism Society
 Newsletter.
- Visuthismajarn.P, Buakwuan.N, and Subanpawong.K. 2008. *Model of Sufficiency
 Theory-based Resort Management and Development : A case study of
 Chumporn Cabana Resort, Pathew District*,
- World Commission for the Environment and Development. 1988. *Brundtland Report :
 Our Common Future*. pp.29. Madrid, Spain.
- _____. 1997. *Sustainable Tourism and Environment*. In: *International Tourism : a
 global perspective*. 2nd edition. WTO, Spain.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เลขที่แบบสอบถาม.....

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บ้านห้วยหนองวัด ตำบลแม่ทอม
อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลการทำวิทยานิพนธ์ และเพื่อนำเสนอผลการศึกษาสำหรับเป็นแนวทางการใช้ประโยชน์พื้นที่ศึกษาเพื่อการท่องเที่ยวต่อไป คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้นผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาจากท่านได้ช่วยตอบแบบสอบถามชุดนี้ และขอได้โปรดตอบให้ครบทุกข้อ ตามความเป็นจริงมากที่สุด
2. คำตอบทุกข้อในแบบสอบถามฉบับนี้ ถือเป็นความลับ และจะนำเสนอผลงานวิจัยในภาพรวมเท่านั้น ดังนั้นจึงไม่ต้องระบุชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม
3. แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน
  - ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว
  - ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
  - ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นและความคาดหวังต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

นางสาวภัทรธันท์ กัลย์ ศาลิรัศ
นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม
คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

1.1 เพศ

ชาย หญิง

1.2 อายุ

☐ 1. ต่ำกว่า 20 ปี	☐ 2. 20 – 29 ปี
☐ 3. 30 – 39 ปี	☐ 4. 40 – 49 ปี
☐ 5. 50 - 59 ปี	☐ 6. 60 ปีขึ้นไป

1.3 ระดับการศึกษา

☐ 1. ไม่ได้รับการศึกษา	☐ 2. ประถมศึกษา
☐ 3. มัธยมศึกษา	☐ 4. อนุปริญญา
☐ 5. ปริญญาตรี	☐ 6. สูงกว่าปริญญาตรี

1.4 อาชีพหลัก

☐ 1. นักเรียน/นักศึกษา	☐ 2. แม่บ้าน
☐ 3. รับจ้างทั่วไป	☐ 4. เกษตรกร
☐ 5. ธุรกิจส่วนตัว	☐ 6. ข้าราชการ
☐ 7. พนักงานรัฐวิสาหกิจ	☐ 8. พนักงานบริษัท
☐ 9. ว่างาน	☐ 10. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

1.5 รายได้ต่อเดือน

☐ 1. ต่ำกว่า 5,000 บาท	☐ 2. 5,000 – 10,000 บาท
☐ 3. 10,001 – 15,000 บาท	☐ 4. 15,001 – 20,000 บาท
☐ 5. 20,001 บาท ขึ้นไป	

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องตารางที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านตามเกณฑ์พิจารณาดังนี้

- 1 ระดับคะแนน 5 หมายถึง ระดับศักยภาพมากที่สุด
- 2 ระดับคะแนน 4 หมายถึง ระดับศักยภาพมาก
- 3 ระดับคะแนน 3 หมายถึง ระดับศักยภาพปานกลาง
- 4 ระดับคะแนน 2 หมายถึง ระดับศักยภาพน้อย
- 5 ระดับคะแนน 1 หมายถึง ระดับศักยภาพน้อยที่สุด

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านหัวนอนวัด	ระดับศักยภาพ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านพื้นที่					
1. ชุมชนมีวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น					
2. ชุมชนมีทรัพยากรที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม					
3. เส้นทางที่ใช้ในการเดินทางภายในชุมชนง่ายและไม่ยุ่งยากปลอดภัย					
4. มีป้ายและสัญลักษณ์บอกเส้นทางเดินทางที่เข้าใจง่าย					
5. ลักษณะที่ตั้งของชุมชนสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้					
6. ศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาในอนาคต					
ด้านการจัดการ					
1. มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนอยู่เสมอ					
2. มีการจัดการด้านความปลอดภัยในชุมชน					
4. การจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับนักท่องเที่ยว					
5. การคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ในชุมชน					
6. การคำนึงถึงคุณภาพในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว/ ผู้มาเยือน					
7. การสร้างมาตรการเฝ้าระวัง และป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม					

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านห้วยอนวัต	ระดับศักยภาพ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ					
1. ชุมชนมีกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชุมชน กิจกรรมประจำวันของชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน					
2. มีกิจกรรมฝึกหัดหรือเยี่ยมชม ศิลปวัฒนธรรม พื้นบ้าน เช่น การจับปลา การทำขนม เป็นต้น					
3. มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน และผู้มาเยือน เช่นกิจกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชุมชน หรือการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นต้น					
4. ชุมชนมีกิจกรรมงานประเพณีของชุมชน เช่น ประเพณีการแข่งขันเรือ เป็นต้น					
5. มีการร่วมมือของรัฐ เอกชน จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว					
ด้านการมีส่วนร่วม					
1. มีการรวมกลุ่มของชุมชน ในการจัดการในรูปแบบของชมรม					
2. การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว					
3. การมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว					
4. การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน					
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการบริหารจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว					
6. มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว					
7. ชุมชนมีความเข้มแข็งมีศักยภาพในการพัฒนาชุมชน					

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นและความคาดหวังต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
1. การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมเป็นการ ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน					
2. การจัดการท่องเที่ยวจะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมหากมีการ วางแผนอย่างเป็นระบบ					
3. การท่องเที่ยวในชุมชนจะสามารถแก้ไขปัญหาความ ยากจนในชุมชนและส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนใน ชุมชนดีขึ้น					
4. คนในชุมชนควรมีความรู้ และเข้าใจถึงเรื่องการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ					
5. สมาชิกในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม หรือวางแผนการท่องเที่ยว					
6. การท่องเที่ยวในชุมชนควรจะเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน					
7. ชุมชนควรมีการวางแผนกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติใน การท่องเที่ยว					
8. การติดตาม ควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวอย่างใกล้ชิด จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมได้					
9. การท่องเที่ยวในชุมชนไม่ใช่สาเหตุสำคัญที่ทำให้ สภาพแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม					
10. สมาชิกในชุมชนต้องถือว่าเป็นภารกิจของชุมชนในการ อนุรักษ์สภาพแวดล้อม					
11. การแนะนำและชี้แจงการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยว ก่อนเยี่ยมชมชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญในการรักษา สภาพแวดล้อมในชุมชน					
12. การจัดการท่องเที่ยวจะเป็นการเพิ่มภาระและก่อให้เกิด ปัญหาชุมชน					

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
13. คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทาง ท่องเที่ยวภายในชุมชน					
14. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์การ พัฒนาการท่องเที่ยว					
15. คนในชุมชนมีส่วนร่วม หรือผู้นำในกิจกรรมการ ท่องเที่ยวในชุมชน					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม
อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

วันที่.....เดือน.....พ.ศ 255...

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของบ้านห้วยอนวัต ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา ของนางสาวภัทรธันท์ ศาสตร์ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อนำข้อมูลไปจัดทำข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงเกี่ยวกับการศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยผลการวิจัยในครั้งนี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้งสิ้น

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. เพศ

 ชาย หญิง

2. อายุ ..... ปี

3. ระดับการศึกษา

 ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี ไม่ได้รับการศึกษา

4. อาชีพ .....

5. รายได้ต่อเดือนประมาณ

 ต่ำกว่า 5,000 บาท 5,001 – 10,000 บาท 10,000 ขึ้นไป

6. ท่านอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านห้วยอนวัตนานเพียงใด

 ต่ำกว่า 1 ปี 1 – 5 ปี 6 – 10 ปี 11 ปีขึ้นไป อยู่มาตั้งแต่เกิด

7. ตำแหน่งที่เกี่ยวข้องในชุมชนของท่าน

.....

8. ท่านมีหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างไร

.....

.....

.....

9. ท่านมีเหตุผลหรือแนวคิดในการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการขององค์กรชุมชนท้องถิ่นอย่างไร

.....

.....

.....

10. การประชุมของคณะกรรมการที่ท่านสังกัดมีความถี่อย่างไร

- เดือนละครั้ง   2 เดือน ต่อครั้ง   3 เดือน ต่อครั้ง
- 6 เดือน ต่อครั้ง   1 ปี ต่อครั้ง   ไม่แน่นอน

11. ท่านให้ความสำคัญอย่างไรต่อการเข้าร่วมการประชุม

- ไม่เคยเข้าร่วม   เข้าร่วมบ้าง
- เข้าร่วมเกือบทุกครั้ง   เข้าร่วมทุกครั้ง

ส่วนที่ 2 ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านห้วยอนวัต

2.1 หลังจากที่ได้สาธิตวัดคูเต่า ได้รับรางวัลเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกปี 2011 จาก UNESCO ด้านการมีส่วนร่วมองค์กรชุมชนท้องถิ่นของท่านมีการวางแผน หรือปรึกษาหารือ เกี่ยวกับเรื่องนี้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 องค์กรชุมชนท้องถิ่นของท่านเคยได้มีการปรึกษาหรือกำหนดแนวทางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 บทบาทขององค์กรชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีทิศทางหรือแนวทางใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2.4 องค์กรชุมชนท้องถิ่นมีการวางแผนจัดสรรงบประมาณหรือได้รับงบประมาณเพื่อการท่องเที่ยว หรือไม่
อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.5 องค์กรชุมชนท้องถิ่นมีการวางแผนแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในชุมชนอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.6 องค์กรชุมชนท้องถิ่นมีข้อตกลงหรือข้อปฏิบัติในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.7 องค์กรชุมชนท้องถิ่นมีการวางแผนรับมือกับผลที่จะเกิดกับการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.8 ท่านมีแนวคิดหรือแนวทางปฏิบัติอย่างไรให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศโดยชุมชน

.....
.....
.....
.....

2.9 ท่านมีแนวคิดหรือแนวทางปฏิบัติอย่างไรในให้คนในชุมชนหรือองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุหรือวิธีการแก้ปัญหาด้านการท่องเที่ยวในชุมชน และมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อจัดการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2.10. ท่านมีแนวคิดหรือแนวทางปฏิบัติให้คนในชุมชนหรือองค์กรชุมชนในการร่วมกันแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ของชุมชนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2.11 ท่านมีแนวคิดหรือแนวทางปฏิบัติอย่างไรให้คนในชุมชนหรือองค์กรชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม รวมทั้งพื้นที่สาธารณะต่างๆ ของชุมชนให้มีความสวยงามและสะอาดเรียบร้อย

.....

.....

.....

.....

.....

2.12 ท่านมีแนวคิดหรือแนวทางปฏิบัติอย่างไรให้คนในชุมชนหรือองค์กรชุมชนได้มีส่วนร่วมในการติดตามดูแลผลประโยชน์ของชุมชนที่ควรได้รับจากการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

2.13 ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2.14 ท่านมีแนวคิดหรือแนวทางปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนเกิดความพอใจประทับใจ

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

**แบบวิเคราะห์ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวตามหลักเกณฑ์ของ
Recreation Opportunity Spectrum (ROS)
และแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
Evaluation of Nature-based Tourism Site Potential (ENTSP)**

1. ชื่อแหล่งท่องเที่ยว.....
2. ที่ตั้ง.....
3. กลุ่มของแหล่งท่องเที่ยว
 ธรรมชาติทั่วไป   เขิงนิเวศ   ผจญภัย

การจำแนกเขตท่องเที่ยวตามหลักช่วงชั้นโอกาสันทนาการ(Recreation Opportunity Spectrum, ROS)

ปัจจัย	ค่าคะแนน	หมายเหตุ
1. ปัจจัยเกี่ยวกับการเดินทางและการเข้าถึง (Accessibility)		
1.1 ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว		
1.2 ประเภทของเส้นทางและพาหนะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว (วิเคราะห์จากจุดเริ่มต้นเข้าถึงพื้นที่)		
1.3 ระดับการพัฒนาของเส้นทางที่ไม่ใช่ยานยนต์ (ถ้าไม่มีปรากฏไม่ต้องนำมาพิจารณา)		
1.4 ระยะทางของเส้นทางเดินเท้า วิเคราะห์จากจุดสุดท้ายที่รถเข้าถึง		
ค่าคะแนนเฉลี่ย		
2. ความเป็นธรรมชาติและการพัฒนาพื้นที่		
2.1 ระดับความเป็นธรรมชาติและรูปลักษณะการพัฒนา		
2.2 ขนาดเนื้อที่ที่มีการพัฒนา		
2.3 วัตถุประสงค์ของสิ่งอำนวยความสะดวก		
ค่าคะแนนเฉลี่ย		
3. ระดับการพึ่งพาตัวเอง		
4. ระดับการควบคุมนักท่องเที่ยว / ควบคุมกิจกรรมการใช้ประโยชน์		
ค่าคะแนนเฉลี่ย 4 ปัจจัย		แหล่งนันทนาการประเภท .....

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (ENTSP)

ด้านทรัพยากร	W	R	W x R	หมายเหตุ
1. ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและดึงดูดใจ	3			NT/AT/ET
2. ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณ	3			ET
3. โอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่า	3			ET
4. ทัศนียภาพและสภาพภูมิทัศน์ของทรัพยากรท่องเที่ยว	3			NT/AT/ET
5. รูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่	3			NT/AT/ET
6. ความหลากหลายของกิจกรรม	3			NT/ET
7. สภาพภูมิอากาศเหมาะสมกับพื้นที่	3			NT/AT/ET
8. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3			NT
9. การได้พึ่งพาตนเอง	3			AT
10. โอกาสในการได้รับประสบการณ์ท้าทายและตื่นเต้น	3			AT
ระดับคะแนนรวม ($\sum W, \sum R, \sum(R \times W)$)				
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($(\sum(R \times W) / \sum W)$)			/	=
ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย	W	R	W x R	หมายเหตุ
11. ความกลมกลืนของสิ่งอำนวยความสะดวก	3			NT/AT/ET
12. ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก	3			NT / AT
13. คุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านประโยชน์ใช้สอย	3			NT/AT/ET
14. การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน	3			NT/AT/ET
15. คุณภาพในการให้บริการ	3			NT/AT/ET
16. รูปแบบ เนื้อหา ความรู้และวิธีการสื่อความหมาย	3			ET
ระดับคะแนนรวม ($\sum W, \sum R, \sum(R \times W)$)				
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($(\sum(R \times W) / \sum W)$)			/	=
ด้านการจัดการผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม/ภูมิทัศน์/ชุมชน	W	R	W x R	หมายเหตุ
17. การจัดแบ่งเขตพื้นที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว (Zoning)	3			NT/AT/ET
18. การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม (CC)	3			NT/AT/ET
19. มาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	3			NT/AT/ET
20. การจัดการขยะและของเสีย	3			NT/AT/ET
ระดับคะแนนรวม ($\sum W, \sum R, \sum(R \times W)$)				
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($(\sum(R \times W) / \sum W)$)			/	=
ปัจจัยบ่งชี้ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	W	R	W x R	หมายเหตุ
21. โอกาสในการเข้าร่วมดำเนินการและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว	3			ET
22. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์	3			ET
ระดับคะแนนรวม ($\sum W, \sum R, \sum(R \times W)$)				
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($(\sum(R \times W) / \sum W)$)			/	=

หมายเหตุ NT = Nature-based Tourism

ET = Ecotourism

AT = Adventure Tourism

คู่มือการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว

(Tourism Site Analysis)

การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านห้วยนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอปางก๋ำ จังหวัดสงขลา

คำอธิบายคู่มือ

- คู่มือฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นบรรทัดฐานและกรอบการตัดสินใจในการจำแนกเขตการท่องเที่ยวและวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภท ภายในจังหวัดเชียงใหม่
- คู่มือนี้ใช้ร่วมกับ แบบวิเคราะห์ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักเกณฑ์ของ Recreation Opportunity Spectrum และแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Evaluation of Nature-based Tourism Site Potential, ENTSP)

ตอนที่ 1: ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งและขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยว

1. การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับขอบเขตและที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ให้เก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1.1 ชื่อแหล่งท่องเที่ยว

1.2 ที่ตั้งตามเขตการปกครองท้องถิ่น

1.3 ที่ตั้งพิกัด (กรณีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ให้เก็บตำแหน่งจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดเส้นทางและตลอดเส้นทางเป็นระยะๆให้ห่างกันไม่เกิน 500 เมตร โดยประมาณ)

1.4 การเข้าถึง : ประเภทและระยะทางของเส้นทางที่ไปสู่ฐานทรัพยากรท่องเที่ยวหลัก (เริ่มต้นบันทึกจากเส้นทางสายรอง หรือเส้นทางประเภทสุดท้าย ก่อนเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว)

ประเภทเส้นทาง.....พาหนะ.....ระยะทาง.....เมตร/กม.

ประเภทเส้นทาง.....พาหนะ.....ระยะทาง.....เมตร/กม.

ประเภทเส้นทาง.....พาหนะ.....ระยะทาง.....เมตร/กม.

1.5 แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง (รัศมี 10 กม.)

1.6 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

1.7 ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการประกอบกิจกรรม

1.8 จำนวนนักท่องเที่ยว /เดือน หรือ/ปี (สอบถามจากเจ้าหน้าที่ หรือสถิตินักท่องเที่ยว ในวันธรรมดา วันหยุดราชการ และช่วงฤดูท่องเที่ยว)

1.9 ชุมชน/หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (สอบถามจากเจ้าหน้าที่ หรือประชาชนในชุมชน)

ตอนที่ 2: ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

2.1 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ให้เลือกหัวข้อที่ตรงมากที่สุด

 น้ำตก ป่าไม้ ทุ่งหญ้า ภูเขา / เนินเขา

☐ หน้าผา	☐ ถ้ำ
☐ ธรณีฐาน	☐ ลำน้ำ
☐ แอ่งน้ำ / อ่างเก็บน้ำ / ทะเลสาบ	☐ บ่อน้ำร้อน
☐ โบราณสถาน / แหล่งโบราณวัตถุ	☐ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ
☐ ชุมชน/วัฒนธรรม	☐ เส้นทางเดินป่า
☐ พื้นที่พัฒนา / เขตบริการ	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

2.2 ลักษณะเด่นของพื้นที่ / ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ .....

2.3 กิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น.....(พิจารณาจากศักยภาพของพื้นที่/สอบถาม)

2.4 ขนาดเนื้อที่ประกอบกิจกรรมหลัก.....ตร.ม. (วัดขนาดของพื้นที่)

2.5 กิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นที่มีในพื้นที่ (หากมีมากกว่า 1 ประเภท ให้ระบุลำดับ 1 2 3 หรือ อื่นๆ ในวงเล็บโดย 1 หมายถึง กิจกรรมที่ปรากฏมากที่สุด)

( ) ปิกนิก	( ) เที่ยวชมน้ำตก
( ) ชมทัศนียภาพ / ทิวทัศน์ธรรมชาติ	( ) เดินป่าระยะไกล (มากกว่า 10 กม. ใน 1 วัน)
( ) เดินศึกษาธรรมชาติ	( ) ดูนก
( ) ถ่ายภาพธรรมชาติ / บันทึกเทปวีดีโอ / เทปเสียงธรรมชาติ	( ) พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ
( ) ศึกษา / เที่ยวถ้ำ	( ) ล่องเรือ/แพศึกษาธรรมชาติ
( ) ล่องแพ	( ) ล่องเรือ/แพชมธรรมชาติ
( ) ศึกษาท้องฟ้า/ดาราศาสตร์	( ) ล่องแก่งแบบตื่นเต้นผจญภัย
( ) ส่องสัตว์	( ) เล่นน้ำตก / น้ำในแอ่ง หรือลำน้ำธรรมชาติ
( ) ขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ	( ) ปีนเขา / ไต่เขา
( ) ตั้งค่ายพักแรม	( ) ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรทางธรรมชาติ
( ) อื่นๆ โปรดระบุ	

2.6 ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยว (เลือกทุกประเภทที่มี)

☐ ถนนลาดยาง / ซีเมนต์ มีทางระบายน้ำ	☐ ถนนลาดยาง/ซีเมนต์ ไม่มีทางระบายน้ำ
☐ ถนนดิน	☐ ลานจอดรถ บดอัด/ลาดผิว มีทางระบายน้ำ
☐ ลานจอดรถ บดอัด / ลาดผิว ไม่มีทางระบายน้ำ	☐ ลานจอดรถ ไม่มีการบดอัด / ลาดผิว
☐ ทางเดินเท้าลาด / เสริมผิวทาง	☐ ทางเดินเท้าไม่ลาด / ไม่เสริมผิวทาง
☐ ทางเดินยกระดับ (board walk)	☐ รั้ว / ราวเกาะ
☐ สะพาน	☐ ท่าจอดเรือ / แพ
☐ ม้านั่ง / เก้าอี้	☐ ชุมนดอกเห็ด
☐ ศาลาชมวิว	☐ ไฟส่องสว่าง
☐ ระบบน้ำใช้	☐ ถังขยะ
☐ ระบบกำจัดขยะ	☐ ระบบบำบัดน้ำเสีย
☐ ห้องสุขา	☐ ห้องอาบน้ำ
☐ สำนักงาน	☐ อาคารสนับสนุน เช่น โรงเก็บพัสดุ
☐ ป้อมยาม	☐ ป้ายให้ข้อมูล / บอกรหัสทาง

☐ ป้ายสื่อความหมาย	☐ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
☐ เรือนแถวสำหรับผู้มาเยือน	☐ เรือนแถวสำหรับเจ้าหน้าที่
☐ บ้านเดี่ยวสำหรับผู้มาเยือน	☐ บ้านเดี่ยวสำหรับเจ้าหน้าที่
☐ พื้นที่กางเต็นท์	☐ ร้านอาหาร
☐ ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	☐ บ้านพักชุมชน (home stay)
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	

ตอนที่ 3: การจำแนกเขตท่องเที่ยวตามหลักช่วงชั้นโอกาสันทนาการ (Recreation Opportunity Spectrum, ROS)

ประเภทของแหล่งนันทนาการ หรือ แหล่งศึกษาธรรมชาติตามหลักการของ ROS

1 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวประเภทพัฒนามาก (Developed-D)	พิสัย	1.00 – 1.80
2 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวประเภทกึ่งพัฒนา (Semi-Developed-SD)	พิสัย	1.81 – 2.60
3 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวประเภทกึ่งธรรมชาติใช้ยานยนต์ (Semi-Primitive Motorized-SPM)	พิสัย	2.61 – 3.410
4 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวประเภทกึ่งธรรมชาติไม่ใช้ยานยนต์ (Semi-Primitive Non-Motorized-SPNM)	พิสัย	3.41 – 4.20
5 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติสันโดษ (Primitive-P)	พิสัย	4.21 – 5.00

3.1 ปัจจัยเกี่ยวกับการเดินทางและการเข้าถึง (Accessibility) (กรณีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ พิจารณาจากทางเข้าเส้นทาง)

3.1.1 ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ง่ายและสะดวกมาก
2	ค่อนข้างง่าย
3	ค่อนข้างยาก
4	ลำบาก
5	ลำบากมาก

ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางจากจุดแรกที่เข้าถึงพื้นที่ไปยังฐานทรัพยากรท่องเที่ยวหลักประมาณ ..... นาที

3.1.2 ประเภทของเส้นทางและพาหนะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว (วิเคราะห์จากจุดเริ่มต้นเข้าถึงพื้นที่)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ถนนไฮเวย์ คอนกรีตหรือลาดยาง 4 เลน ขึ้นไป มีเกาะกลางแบ่งถนนชัดเจน พาหนะทุกชนิดเข้าถึงได้
2	มีถนนลาดยาง 2 เลน มีไหล่ถนน พาหนะเข้าถึงได้ทุกชนิด
3	ถนนลาดยางแคบ ไม่มีไหล่ถนน รถพ่วงวิ่งสวนกันได้ หรือเป็นถนนลูกรังเข้า-ออกได้ทุกฤดูกาล และ/หรือ เส้นทางเดินเท้า พาหนะทุกประเภทเข้าถึงได้ ยกเว้นรถบัสขนาดใหญ่
4	-ถนนลูกรังที่ไม่สามารถเข้า-ออกได้ทุกฤดูกาล และ/หรือ ถนนดินที่ใช้พาหนะที่ไม่ใช้เครื่องยนต์ และ/หรือ เส้นทางจักรยาน และ/หรือ เส้นทางเดินเท้า
5	ไม่มีถนนเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง ต้องเดินเท้ามากกว่า 1,500 เมตร เส้นทางเดินเท้าที่ไม่มีการพัฒนา

3.1.3 ระดับการพัฒนาของเส้นทางที่ไม่ใช่ยานยนต์ (ถ้าไม่มีปรากฏ ไม่ต้องนำมาพิจารณา)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	เส้นทางเดินเท้า/จักรยานที่พัฒนาแล้วอย่างมาก พบมากกว่าร้อยละ 80 ของระยะทางเส้นทางทั้งหมด เดินสะดวกและง่ายต่อคนทุกกลุ่ม ทุกวัย
2	เส้นทางเดินเท้า/จักรยานที่พัฒนาแล้วอย่างมาก พบตั้งแต่ร้อยละ 50-80 ของระยะทางเส้นทางทั้งหมด
3	เส้นทางเดินเท้า/จักรยานที่พัฒนาแล้วอย่างมาก พบน้อยกว่า ร้อยละ 50 และ/หรือ เป็นเส้นทางที่พัฒนาบ้าง พบประมาณร้อยละ 50 หรือน้อยกว่า มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการป้องกันอันตรายจากการเดินบนเส้นทาง เช่น ขึ้นบันได ราวเกาะ
4	เป็นเส้นทางที่มีการพัฒนาบ้าง พบมากกว่า ร้อยละ 50 ของระยะทางทั้งหมด
5	เส้นทางเดินเท้าที่ไม่ได้รับการพัฒนามากกว่าร้อยละ 80 (ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ไม่ได้ลาดพื้นผิว และทำสิ่งอำนวยความสะดวก ประเภทสะพาน หรือราวเกาะไว้) เส้นทางไม่ชัดเจน ขนาดเล็ก นักท่องเที่ยวต้องดูแลความปลอดภัยด้วยตนเอง

3.1.4 ระยะทางของเส้นทางเดินเท้า วิเคราะห์จากจุดสุดท้ายที่รถเข้าถึง

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	เดินเท้าถึงแหล่งท่องเที่ยวระยะทางน้อยกว่า 20 เมตร จากที่จอดรถ
2	การเดินเท้าไม่เกิน 100 เมตรจากบริเวณที่จอดรถ
3	การเดินเท้า ไม่เกิน 1,500 เมตร
4	การเดินเท้ามีระยะทางมากกว่า 1,500 เมตร จากบริเวณที่จอดรถ
5	ต้องเดินเท้าไปบนเส้นทางเดินที่ไม่ได้พัฒนา มีระยะทางการเดินมากกว่า 1,500 เมตร

3.2 ความเป็นธรรมชาติและการพัฒนาพื้นที่

3.2.1 ระดับความเป็นธรรมชาติและรูปลักษณะการพัฒนา

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ความเป็นธรรมชาติน้อยมาก มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติอย่างเห็นได้ชัดเจน (บอกได้ถึงความเป็นธรรมชาติอย่างชัดเจน) ไม่กลมกลืนและเป็นการพัฒนาอย่างถาวร ระดับการพัฒนาสูง-สูงมาก เต็มรูปแบบ
2	ยังมีความเป็นธรรมชาติบ้าง แต่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติ และ/หรือสร้างเลียนแบบธรรมชาติ มีการพัฒนาแบบถาวรมากกว่า ร้อยละ 80 แต่กลมกลืนกับธรรมชาติ ระดับของการพัฒนาปานกลาง-สูง มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็นและเพื่อความความสะดวกสบาย
3	มีสภาพความเป็นธรรมชาติค่อนข้างสูง แต่ยังมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนสภาพธรรมชาติอยู่บ้างซึ่งยังพบเห็นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าวในลักษณะทั้งถาวรและไม่ถาวร หรือกึ่งถาวร โดยสัดส่วนการพัฒนาที่ไม่ถาวรมีสูงกว่า การพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง
4	ความเป็นธรรมชาติสูง มีการปรับเปลี่ยนธรรมชาติบ้างแต่น้อยมาก แทบไม่สามารถระบุได้ มีการปรับเปลี่ยนในลักษณะไม่ถาวร สามารถกลับคืนสู่ความเป็นธรรมชาติได้ไม่ยาก
5	ความเป็นธรรมชาติสูงมาก ไม่มีสิ่งใดแปลกปลอม ไม่มีการพัฒนาใดๆ เว้นแต่เส้นทางที่เข้าถึงซึ่งยังคงความเป็นธรรมชาติ (เส้นทางที่ไม่มีการพัฒนา)

3.2.2 ขนาดเนื้อที่ที่มีการพัฒนา

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ขนาดเนื้อที่ที่มีการพัฒนามีมากกว่า ร้อยละ 50 ของเนื้อที่แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด
2	ขนาดเนื้อที่ที่มีการพัฒนาประมาณร้อยละ 21-50
3	ขนาดเนื้อที่ที่มีการพัฒนาประมาณร้อยละ 11-20
4	ขนาดเนื้อที่ที่มีการพัฒนาประมาณร้อยละ 10 หรือน้อยกว่า แต่ยังพบเห็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาอยู่
5	ไม่มีพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนา

3.2.3 วัตถุประสงค์ของสิ่งอำนวยความสะดวก

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็นและเพื่อความสะดวกสบายมาก สำหรับคนทุกประเภท
2	สะดวกสบายปานกลาง – มาก เน้นสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ป้องกันอันตรายแก่นักท่องเที่ยว และความสะดวกสบาย เช่น ห้องสุขา ศาลานั่งพักผ่อน ถังขยะ
3	เน้นความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและป้องกันผลกระทบต่อพื้นที่ เช่นราวเกาะ สะพานข้ามน้ำ ถังขยะ มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นและจำกัดจำนวน
4	เน้นการป้องกันผลกระทบต่อพื้นที่ และป้องกันอันตรายสำหรับนักท่องเที่ยวบ้าง
5	ไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เว้นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเส้นทางเดินป่า อาจพบสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทป้ายสื่อความหมายในบริเวณจุดเริ่มต้นเส้นทางและจุดปลายทาง

3.3 ลักษณะประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับ

3.3.1 ระดับการพึ่งพาตัวเอง (วัดจากลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยว และการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกจากการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ นักท่องเที่ยวได้ใช้ทักษะในการประกอบกิจกรรมและการพึ่งพาตนเองในระดับใด)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	มีการพึ่งพาตนเองในการประกอบกิจกรรมน้อยมาก เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประเภท
2	มีการพึ่งพาตนเองในการประกอบกิจกรรมน้อย เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็น
3	มีการพึ่งพาตนเองในการประกอบกิจกรรมระดับปานกลาง มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็นบ้าง และมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่
4	มีการพึ่งพาตนเองในการประกอบกิจกรรมระดับสูง สิ่งอำนวยความสะดวกมีเพียงพอป้องกันผลกระทบต่อพื้นที่ และป้องกันอันตรายสำหรับนักท่องเที่ยว
5	มีการพึ่งพาตนเองในการประกอบกิจกรรมสูงมาก และต้องใช้ทักษะความชำนาญในการประกอบกิจกรรมเฉพาะตัว

3.4 ระดับการควบคุมนักท่องเที่ยว /ควบคุมกิจกรรมการใช้ประโยชน์ โดยหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	พบเห็นเจ้าหน้าที่ตรวจตราหรืออยู่ในพื้นที่ตลอดเวลา มีป้ายเตือนอันตราย และเงื่อนไขการใช้พื้นที่
2	พบเห็นเจ้าหน้าที่ตรวจตราเป็นส่วนใหญ่ ให้ความรู้สึกลดภัยและเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว
3	ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ มีเพียงป้ายสื่อความหมาย เช่น ป้ายเตือน ป้ายระบุเงื่อนไขการใช้พื้นที่ และวิธีการรักษาสิ่งแวดล้อม
4	ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ มีป้ายสื่อความหมายที่อาจเตือนเกี่ยวกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้น
5	ไม่มีป้ายหรือเจ้าหน้าที่ดูแลประจำ และ/หรือ มีเจ้าหน้าที่พาเดินไปยังแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรักษาความปลอดภัย นักท่องเที่ยวต้องรู้จักรับผิดชอบตนเองและมีทักษะในการเผชิญหน้ากับสภาพธรรมชาติที่อาจเกิดอันตรายได้ เช่น เดินริมผา โดยไม่มีราวเกาะ และป้ายเตือน เดินข้ามน้ำเชี่ยวโดยไม่มีสะพานและป้ายเตือนหรือเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย

ตอนที่ 4 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Nature-based Tourism Site Potential, ENTSP)

ค่าระดับศักยภาพของแหล่งนันทนาการ

- 1.00 – 1.66 = Low Potential หรือ ศักยภาพต่ำในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว
 1.67 – 2.33 = Moderate Potential หรือ ศักยภาพปานกลางในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว
 2.34 – 3.00 = High Potential หรือ ศักยภาพสูงในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว

4.1 ด้านทรัพยากร

4.1.1 ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและดึงดูดใจ

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจ <u>แต่</u> ไม่ได้มีความโดดเด่นอย่างชัดเจน สามารถพบเห็นลักษณะแบบเดียวกันได้ตามที่ต่างๆ <u>ได้ไม่มากนัก</u>
2	เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น มีคุณค่าทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ หรือวัฒนธรรมแต่ก็ยังสามารถพบเห็นลักษณะในรูปแบบเดียวกันในสถานที่อื่นได้บ้าง
3	เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั่วไป และมีความเป็นธรรมชาติสูง

4.1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณ (พิจารณาตามสภาพป่า) (Ecotourism)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืช <u>ต่ำ</u> ปრაการง่อยการทำลาย หรือความเสื่อมโทรมอย่างชัดเจน
2	ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืชค่อนข้างสูง ต้นไม้ขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ ปრაการง่อยการถูกทำลายและบางส่วนของพื้นที่มีการสูญเสียสภาพเดิม
3	ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืชอยู่ในระดับสูง ไม่มีร่องรอยการถูกทำลาย พืชพรรณตามธรรมชาติปกคลุมอยู่อย่างหนาแน่น มีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่หายาก / ไกล่สูญพันธุ์ปรากฏอยู่ในพื้นที่

4.1.3 โอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่า (พิจารณาจากการสำรวจในพื้นที่ ควบคู่กับการสอบถามเจ้าหน้าที่ (Ecotourism)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	มีโอกาในการพบเห็นสัตว์ป่า <u>หรือ</u> ร่องรอยของสัตว์ป่า นก ผีเสื้อและแมลง <u>ไม่เกิน 10 ชนิด</u>
2	มีโอกาในการพบเห็นสัตว์ป่า <u>และ</u> ร่องรอยของสัตว์ป่าขนาดเล็ก นก ผีเสื้อและแมลง หรือสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ <u>ไม่เกิน 20 ชนิด</u>
3	มีโอกาในการพบเห็นสัตว์ป่า <u>และ</u> ร่องรอยของสัตว์ป่าทั้งขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ สัตว์ป่าหายาก นก ผีเสื้อและแมลง หรือสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ <u>ตั้งแต่ 20 ชนิด ขึ้นไป</u>

4.1.4 ทัศนียภาพและสภาพภูมิทัศน์ของทรัพยากรท่องเที่ยว

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	สภาพภูมิทัศน์แบบธรรมชาติ <u>ไม่</u> มีความโดดเด่น หรือ <u>ขาด</u> ความงามตามธรรมชาติ
2	สภาพภูมิทัศน์ค่อนข้างสวยงาม แต่ไม่โดดเด่นมากนัก สามารถทำให้เกิดความประทับใจ สบายตาพอควร
3	องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมโดดเด่นสวยงามเป็นพิเศษ ทัศนียภาพก่อให้เกิด ความประทับใจเป็นอย่างยิ่ง

4.1.5 รูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	รูปแบบกิจกรรมไม่เหมาะสมและมีความขัดแย้งกับสภาพพื้นที่อย่างสิ้นเชิง
2	รูปแบบกิจกรรมส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ แต่ยังคงปรากฏกิจกรรมบางประเภท ที่เกิดความขัดแย้งระหว่างกิจกรรม
3	รูปแบบกิจกรรมมีความสัมพันธ์ และเหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนกัน

4.1.6 ความหลากหลายของกิจกรรม (Nature Tourism / Ecotourism)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	พื้นที่มีศักยภาพต่ำ สามารถประกอบกิจกรรมได้ไม่เกิน 1 ประเภท
2	พื้นที่มีศักยภาพปานกลาง เอื้อโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกประกอบกิจกรรมได้ 2 – 3 ประเภท
3	พื้นที่มีศักยภาพสูง เอื้อโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกประกอบกิจกรรมได้ตั้งแต่ 4 ประเภทขึ้นไป

4.1.7 สภาพภูมิอากาศเหมาะสมกับพื้นที่

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	อากาศถ่ายเทไม่สะดวก รู้สึกอึดอัดขณะประกอบกิจกรรม
2	อากาศถ่ายเทในบางช่วงเวลา จากกระแสลมพัด แต่ยังคงรู้สึกอึดอัดขณะประกอบกิจกรรม
3	อากาศถ่ายเทได้ดี และรู้สึกเย็นสบายขณะประกอบกิจกรรม

4.1.8 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Nature Tourism)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	มีทางเข้า – ออก แต่มีความยากลำบาก ผิวถนนขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อ ไม่สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล ไม่มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน ไม่มีบริการ รถ/เรือสาธารณะ
2	มีทางเข้า – ออก แต่มีความสะดวกปานกลาง ผิวถนนขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อ แต่สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาลมีป้ายบอกทางเป็นบางช่วงและมีบริการรถ/เรือสาธารณะ ในบางเวลาเท่านั้น
3	มีทางเข้า – ออก สะดวกสบายมาก สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย ผิวถนนคอนกรีตหรือลาดยาง สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล มีป้ายบอกทางชัดเจนตลอดทาง มีบริการรถ/เรือ สาธารณะประจำโดยมีเวลาเข้า-ออก แน่นนอน

4.1.9 การได้พึ่งพาตนเอง (Adventure Tourism)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	การพึ่งพาตนเองในการประกอบกิจกรรมน้อย เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็น
2	มีการพึ่งพาตนเองในการประกอบกิจกรรมปานกลาง สิ่งอำนวยความสะดวกมีเพียงพอป้องกันผลกระทบต่อพื้นที่ และป้องกันอันตรายสำหรับนักท่องเที่ยว
3	มีการพึ่งพาตนเองในการประกอบกิจกรรมสูง และต้องใช้ทักษะความชำนาญในการประกอบกิจกรรมเฉพาะตัว

4.1.10 โอกาสในการได้รับประสบการณ์ตื่นเต้นและ ท้าทาย (Adventure Tourism)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ทรัพยากรเอื้อให้การประกอบกิจกรรมมีความน่าตื่นเต้นและท้าทายต่ำ
2	ทรัพยากรเอื้อให้การประกอบกิจกรรมมีความน่าตื่นเต้นและท้าทายปานกลาง
3	ทรัพยากรเอื้อให้การประกอบกิจกรรมมีความน่าตื่นเต้นและท้าทายสูง

4.2 ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย

4.2.1 ความกลมกลืนของสิ่งอำนวยความสะดวก

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	สิ่งอำนวยความสะดวกหรือ สิ่งก่อสร้างไม่เหมาะสมและมีภาพลักษณ์ที่ขัดแย้งกับสภาพสิ่งแวดล้อมอย่างสิ้นเชิง
2	สิ่งอำนวยความสะดวกหรือ สิ่งก่อสร้าง มีความเหมาะสม และได้รับการออกแบบให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม แต่ยังไม่สามารถส่งเสริมคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้
3	มีการวางแผนการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม ได้รับการออกแบบให้กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม สามารถสะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ทางธรรมชาติ หรือของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.2.2 ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก (Nature Tourism/Adventure Tourism)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ไม่มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว
2	มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานไว้รองรับตามความจำเป็น และไม่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว
3	มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวครบทุกประเภท

4.2.3 คุณภาพสิ่งอำนวยความสะดวกด้านประโยชน์ใช้สอย

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	สิ่งอำนวยความสะดวกส่วนใหญ่ไม่มีคุณภาพ ขาดการบำรุงรักษา
2	สิ่งอำนวยความสะดวกส่วนใหญ่มีคุณภาพ แต่ไม่สามารถรองรับการใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด
3	สิ่งอำนวยความสะดวกมีคุณภาพ สามารถรองรับกิจกรรมการใช้ประโยชน์ได้ครบทุกประเภทที่มี

4.2.4 การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ไม่มีมาตรการในการควบคุมดูแลรักษาความปลอดภัย และไม่สามารถให้ความรู้สึกถึงความปลอดภัยและความมั่นใจในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว
2	มีเจ้าหน้าที่คอยดูแล หรือมีการติดตั้งป้ายและสัญญาณเตือนภัยในบริเวณที่มีโอกาสเกิดอันตรายแต่ไม่ทั่วถึง และไม่สามารถให้ความรู้สึกถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร
3	มีการจัดการด้านความปลอดภัย มีการจัดแผนงานและอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีความพร้อม ได้รับการอบรมด้านความปลอดภัยมาเป็นอย่างดี เพื่อรองรับหรือแก้ไขสถานการณ์ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน มีการลงทะเบียนประวัตินักท่องเที่ยว มีการติดตั้งป้ายเตือนภัย แนะนำและประชาสัมพันธ์ด้านความปลอดภัยอย่างเหมาะสม เพียงพอ สามารถสร้างความรู้สึกปลอดภัย และมั่นใจในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

4.2.5 คุณภาพในการให้บริการ

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ไม่มีการให้บริการและอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว หรือไม่สามารถสร้างความรู้สึกที่ดีต่อการได้มาเยือน
2	มีการให้บริการแต่ขาดการจัดการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละส่วนงาน การประสานงานด้านต่างๆ ไม่สะดวกเท่าที่ควร
3	มีการจัดการด้านการบริการนักท่องเที่ยวไว้อย่างดี การประสานงานสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว มีการให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารและการบริการพื้นฐานที่จำเป็น สามารถสร้างความรู้สึกที่ดีและประทับใจในการเข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววันนั้น

4.2.6 รูปแบบ เนื้อหา ความรู้และวิธีการสื่อความหมาย (Ecotourism)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ไม่มีการจัดการด้านสื่อความหมาย เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ในการศึกษาเรียนรู้ ขณะที่พื้นที่ที่มีความเหมาะสมและมีศักยภาพเพียงพอในการประกอบกิจกรรม
2	มีการจัดการสื่อความหมายอยู่บ้าง ทั้งประเภทการสื่อความหมายโดยใช้คนและไม่ใช้คนหรือแบบผสมผสาน แต่ขาดความน่าสนใจ เพราะการออกแบบและจัดทำ ขาดความประณีต หรือไม่หลากหลาย
3	มีการจัดการด้านการสื่อความหมาย ซึ่งถูกออกแบบและจัดทำขึ้นอย่างประณีต มีการศึกษาและจัดทำโปรแกรมการสื่อความหมายที่หลากหลายทั้งประเภทการสื่อความหมายโดยใช้คนและไม่ใช้คนหรือแบบผสมผสาน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์และความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว

4.3 ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม

4.3.1 การจัดแบ่งเขตพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว (Zoning)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ไม่มีรูปแบบการจัดแบ่งเขตพื้นที่
2	การจัดแบ่งเขตพื้นที่การจัดการยังไม่ชัดเจน พื้นที่ถูกแบ่งออกเป็นเขตต่างๆ อย่างหยابๆ ไม่สามารถควบคุมกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับเขตที่จำแนกได้
3	มีการจัดแบ่งเขตพื้นที่การจัดการอย่างชัดเจน ตามรูปแบบความสำคัญของระบบนิเวศและกิจกรรม สามารถควบคุมพื้นที่และการใช้ประโยชน์ไม่ให้เกิดผลกระทบ หรือเกิดผลกระทบขึ้นน้อยที่สุดต่อทรัพยากรในพื้นที่

4.3.2 การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม (CC)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ไม่มีมาตรการในการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม สัมพันธ์กับขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก
2	มีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม สัมพันธ์กับขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก แต่ยังคงขาดมาตรการในการควบคุมที่เข้มงวด
3	มีมาตรการในการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวเหมาะสมและสัมพันธ์กับขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกและมีมาตรการในการควบคุมที่เข้มงวดและจริงจัง

4.3.3 มาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ไม่มีมาตรการ ในการดูแลเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และสังคมในแหล่งท่องเที่ยว
2	มีมาตรการ ในการดูแลเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และสังคมในแหล่งท่องเที่ยว <u>น้อย</u> หรือมีเพียงการติดตั้งป้ายแนะนำ ข้อควรปฏิบัติ และระเบียบข้อบังคับ แต่ไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง
3	มีการตรวจสอบทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ จัดทำรายการและมีการศึกษาประเมินผลกระทบจากกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวต่อทรัพยากรธรรมชาติและสังคม ตลอดจนมีการกำหนดมาตรการในการป้องกันรักษาทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีการติดตั้งป้ายแนะนำ และประชาสัมพันธ์ถึงข้อควรปฏิบัติ และระเบียบข้อบังคับภายในพื้นที่อย่างจริงจัง

4.3.4 การจัดการขยะและของเสีย

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ไม่มีอุปกรณ์รองรับขยะ ปล่อยให้พนักงานท่องเที่ยวทิ้งขยะโดยไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลและป้ายเตือน
2	มีอุปกรณ์รองรับขยะและของเสีย แต่ไม่เพียงพอกับปริมาณขยะและของเสียที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว s
3	มีอุปกรณ์รองรับขยะและของเสีย เพียงพอและเหมาะสม การออกแบบภาชนะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม มีระบบเก็บแยกชนิดขยะหรือมีการนำกลับมาใช้ใหม่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

4.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

4.4.1 โอกาสในการเข้าร่วมดำเนินการและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว (Ecotourism)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	คนในชุมชนไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แสดงความคิดเห็นหรือตัดสินใจ ในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งที่การบริหารจัดการสามารถรองรับกิจกรรมด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้
2	คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นตัวแทนของชุมชน เข้าร่วมในคณะกรรมการ หรือการประชุมรับฟังความคิดเห็น เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็น ความต้องการของชุมชนในโครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน
3	มีการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยว ร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เป็นการมีส่วนร่วมที่ชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคมโดยรวม

4.4.2 การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (Ecotourism)

ระดับคะแนน	ลักษณะบ่งชี้
1	ประชาชนในท้องถิ่นไม่มีส่วนได้รับผลประโยชน์ หรือได้รับในระดับต่ำ และยังเสียเปรียบองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องจากการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่
2	ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนได้รับประโยชน์บ้าง จากการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน ในการหารายได้จากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
3	การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว และสาธารณูปโภคที่สร้างขึ้น เป็นการเอื้อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่ ในการทำงานหรือหารายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ภายใต้กฎระเบียบและกติกา

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (ENTSP)

ด้านทรัพยากร	W	R	W x R	หมายเหตุ
1. ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและดึงดูดใจ	3			NT/AT/ET
2. ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณ	3			ET
3. โอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่า	3			ET
4. ทัศนียภาพและสภาพภูมิทัศน์ของทรัพยากรท่องเที่ยว	3			NT/AT/ET
5. รูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่	3			NT/AT/ET
6. ความหลากหลายของกิจกรรม	3			NT/ET
7. สภาพภูมิอากาศเหมาะสมกับพื้นที่	3			NT/AT/ET
8. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3			NT
9. การได้พึ่งพาตนเอง	3			AT
10. โอกาสในการได้รับประสบการณ์ท้าทายและตื่นเต้น	3			AT
ระดับคะแนนรวม ($\sum W, \sum R, \sum(R \times W)$)				
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($(\sum(R \times W) / \sum W)$)			/	=
ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย	W	R	W x R	หมายเหตุ
11. ความกลมกลืนของสิ่งอำนวยความสะดวก	3			NT/AT/ET
12. ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก	3			NT / AT
13. คุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านประโยชน์ใช้สอย	3			NT/AT/ET
14. การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน	3			NT/AT/ET
15. คุณภาพในการให้บริการ	3			NT/AT/ET
16. รูปแบบ เนื้อหา ความรู้และวิธีการสื่อความหมาย	3			ET
ระดับคะแนนรวม ($\sum W, \sum R, \sum(R \times W)$)				
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($(\sum(R \times W) / \sum W)$)			/	=
ด้านการจัดการผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม/ภูมิทัศน์/ชุมชน	W	R	W x R	หมายเหตุ
17. การจัดแบ่งเขตพื้นที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว (Zoning)	3			NT/AT/ET
18. การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม (CC)	3			NT/AT/ET
19. มาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	3			NT/AT/ET
20. การจัดการขยะและของเสีย	3			NT/AT/ET
ระดับคะแนนรวม ($\sum W, \sum R, \sum(R \times W)$)				
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($(\sum(R \times W) / \sum W)$)			/	=
ปัจจัยบ่งชี้ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	W	R	W x R	หมายเหตุ
21. โอกาสในการเข้าร่วมดำเนินการและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว	3			ET
22. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์	3			ET
ระดับคะแนนรวม ($\sum W, \sum R, \sum(R \times W)$)				
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($(\sum(R \times W) / \sum W)$)			/	=

หมายเหตุ NT = Nature-based Tourism

ET = Ecotourism

AT = Adventure Tourism

ตัวชี้วัดการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

กลุ่มปัจจัย	ตัวชี้วัด
ความพร้อมขององค์กรชุมชน	<ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดตั้งองค์กรชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2. ความเพียงพอของบุคลากรในการปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3. คุณภาพของบุคลากรในการปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4. ความหลากหลายของสมาชิกในองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการ <ol style="list-style-type: none"> 4.1 วัย : เปรียบเทียบจากอายุของสมาชิกที่ปรากฏ ตามช่วงที่กำหนด โดยแบ่งอายุเป็น 15-30 ปี และ 46-60 และ 60 ปีขึ้นไป 4.2 เพศ : เปรียบเทียบจากอัตราส่วนความแตกต่างระหว่างเพศหญิงกับเพศชายของสมาชิกในองค์กร 4.3 ตำแหน่งในชุมชน : เปรียบเทียบจำนวนร้อยละของสมาชิกในองค์กรที่มีตำแหน่งทางสังคมในชุมชน 5. บุคลากรมีเวลาให้กับงานบริหารจัดการขององค์กร 6. การแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงานภายในองค์กรอย่างชัดเจน 7. การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก 8. การกำหนดกฎระเบียบและกติกาในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้มติร่วมของสมาชิก 9. กระบวนการออกกฎระเบียบและกติกา เป็นการลงมติดังร่วมกันของสมาชิก 10. สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบและกติกาขององค์กรที่กำหนดไว้ 11. การกำหนดแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 12. ความครอบคลุมของแผนการจัดการ 13. การปฏิบัติตามแผนการจัดการการท่องเที่ยว 14. การติดตามประเมินผลการจัดการตามแผนที่วางไว้ 15. การปรับปรุงแผนตามผลการประเมิน
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม	<ol style="list-style-type: none"> 16. การกำหนดมาตรการ แผนงานในการดูแลเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบหรือฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 17. การจัดกิจกรรมร่วมกันด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมให้กับชาวบ้าน และ/กลุ่มเยาวชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 18. การจัดสรรรายได้บางส่วนจากการท่องเที่ยวมาส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม และ/หรือสวัสดิการแก่สมาชิกในชุมชน

กลุ่มปัจจัย	ตัวชี้วัด
การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม	19. สร้างความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนท้องถิ่น 20. คนในชุมชนท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 21. คนในชุมชนท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 22. ผลกระทบด้านสังคม และวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว
การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ	23. ก่อให้เกิดรายได้เสริมแก่คนในท้องถิ่น 24. ก่อให้เกิดการจ้างงานคนในชุมชนท้องถิ่น 25. ก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนท้องถิ่น 26. การจัดการผลประโยชน์มีความโปร่งใส และเป็นธรรม
การยอมรับและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน	27. การยอมรับของคนในชุมชนให้มีการจัดการการท่องเที่ยว 28. ความพึงพอใจของสมาชิกในองค์กรชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 29. สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมนับตั้งแต่ การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล
กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการขยายเครือข่าย	30. การศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อเพิ่มองค์ความรู้และประสบการณ์ใหม่ให้แก่สมาชิกในชุมชน 31. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสรุปบทเรียนจากการดำเนินงานที่ผ่านมา 32. ได้รับการเผยแพร่กิจกรรมของชุมชนออกสู่ภายนอก 33. การขยายเครือข่ายความร่วมมือด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

กำหนดการประชุมกลุ่ม
ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านห้วยนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอปางก๋าลำ จังหวัดสงขลา
วันเสาร์ที่ 21 มกราคม 2555
ณ ศาลาโบราณ วัดคูเต่า

- 09.00 น.-10.00 น. การบรรยายเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และนำเสนอผลการประเมิน ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บ้านห้วยนอนวัด โดย นางสาวภัทรธรรณกัลย์ ศาลิรัศ
- 10.00 น.- 11.00 น. แบ่งกลุ่ม อภิปรายกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของ ชุมชนบ้านห้วยนอนวัด ตามองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 11.00 น.- 12.00 น. นำเสนอผลการวิเคราะห์ของแต่ละกลุ่ม
- 12.00 น.- 13.00 น. พักรับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน
- 13.00 น. - 14.00 น. ร่วมอภิปรายผลการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จากของแต่ละกลุ่มเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน
- 14.00 น. - 15.00 น. แบ่งกลุ่มอภิปรายกลุ่ม เรื่องแนวการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชน พร้อมส่งตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอ
- 15.00 น. -16.00 น. การบรรยายสรุปจากวิทยากร และปิดการอภิปรายกลุ่ม

วิทยากร   นางสาวภัทรธรรณกัลย์ ศาลิรัศ
                          นายชาญวิทย์ รัตนชาติ
                          นายสงบ เย็นใจ
                          นายปรีชา สุขเกษม
                          นายพิพัฒน์ จิตพัฒนากุล

อุปกรณ์และวัสดุ

- ชุดเครื่องเสียงภาคสนาม	จำนวน 1	ชุด
- บอร์ด	จำนวน 3	แผ่น
- ปากการเคมี (สีแดง, เขียว,น้ำเงิน,ดำ)	จำนวน 20	ด้าม
- กระดาษเขียนแบบ	จำนวน 25	แผ่น
- กระดาษกาวย่น	จำนวน 2	ม้วน
- กระดาษการ์ดสี (เหลือง,ชมพู ฟ้ำ)	จำนวน 30	แผ่น

รายชื่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ - สกุล	สังกัด
1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลตรงค์ ทองสง	มหาวิทยาลัยแม่โจ้ - ชุมพร
2. อาจารย์อำนาจ รักษาพล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้ - ชุมพร
3. อาจารย์เบญจมาศ ณ ทองแก้ว	มหาวิทยาลัยแม่โจ้ - ชุมพร
4. ดร.ปรัชญากรณ์ ไชยคช	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
5. นายพิพัฒน์ เจือละออง	องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา
6. นายชาญวิทย์ รัตนชาติ	โครงการค่ายอาสาตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน
7. นายสงบ เย็นใจ	โครงการค่ายอาสาตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน
8. นายปรีชา สุขเกษม	ผู้ประกอบการธุรกิจ
9. นายพิพัฒน์ จิตพัฒนากุล	ผู้ประกอบการธุรกิจ

รายชื่อผู้เข้ารับการสัมภาษณ์

1. นายชาญวิฑูรย์ สุขสว่าง	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม
2. นายสมชาย เทพอริญ	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทอม
3. นายทิน เทพอริญ	ผู้ใหญ่บ้าน
4. นายวัน รัตนชัย	ประธานกลุ่มออมทรัพย์
5. นางเตือนจิต ศรีสวัสดิ์	ประธาน กพสม.
6. นายเปลื้อง สุขสวัสดิ์	ปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. นางอาภรณ์ สุวรรณมณี	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
8. นายสุวัฒน์ รัตนชัย	อาสาพัฒนาชุมชน
9. นางมาลินี เพ็ชรบุญ	กรรมการหมู่บ้าน
10. นางมาลินี เพ็ชรบุญ	กรรมการหมู่บ้าน

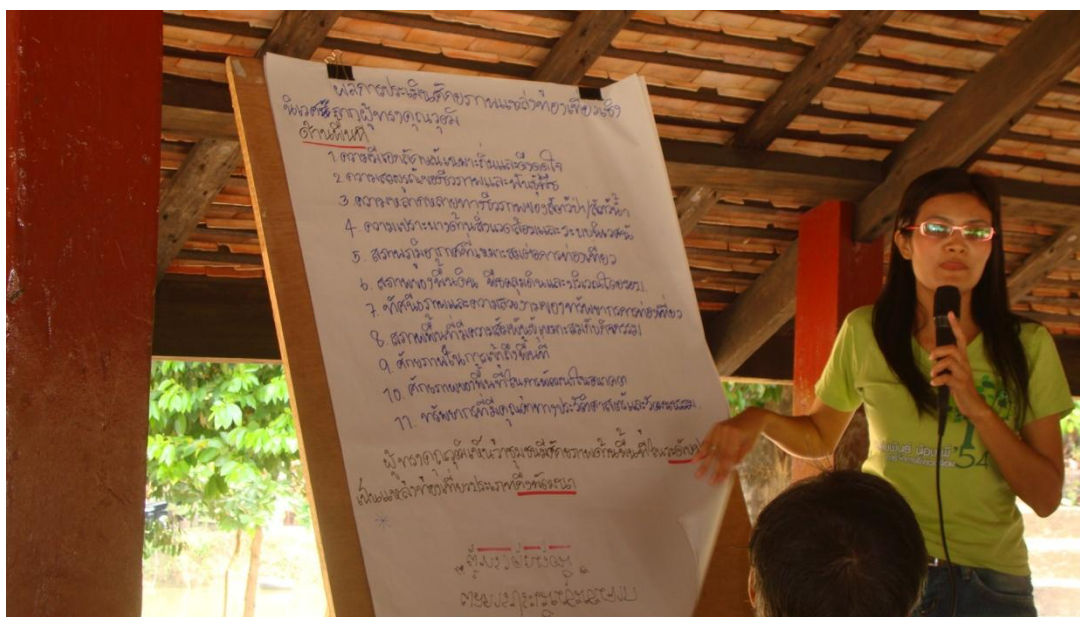

ภาคผนวก ข
กิจกรรมระหว่างการเก็บข้อมูล

กิจกรรมประเมินศักยภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ

กิจกรรมการอภิปรายกลุ่ม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล ภัทรชนกัลย์ เตียไพบูลย์
 รหัสประจำตัวนักศึกษา 5310920025

วุฒิ	วุฒิการศึกษา	
	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ปวส.	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตภาคใต้	2546
ปริญญาตรี	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสุกีรี	2548

ทุนการศึกษา

ทุนอุดหนุน บัณฑิตวิทยาลัย 2553 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

นักวิชาการศึกษา สังกัดงานบริการการศึกษาและกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ – ชุมพร
 ตำบลละแม อำเภอละแม จังหวัดชุมพร

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

การนำเสนอผลงานวิจัย จาก “งานพะเยาวิจัยครั้งที่ 1” ณ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา
 วันที่ 12 -13 มกราคม 2555